

Landbrugets økonomi 2014

Vidø, Elsebeth; Schou, Jesper Sølvér; Zobbe, Henrik

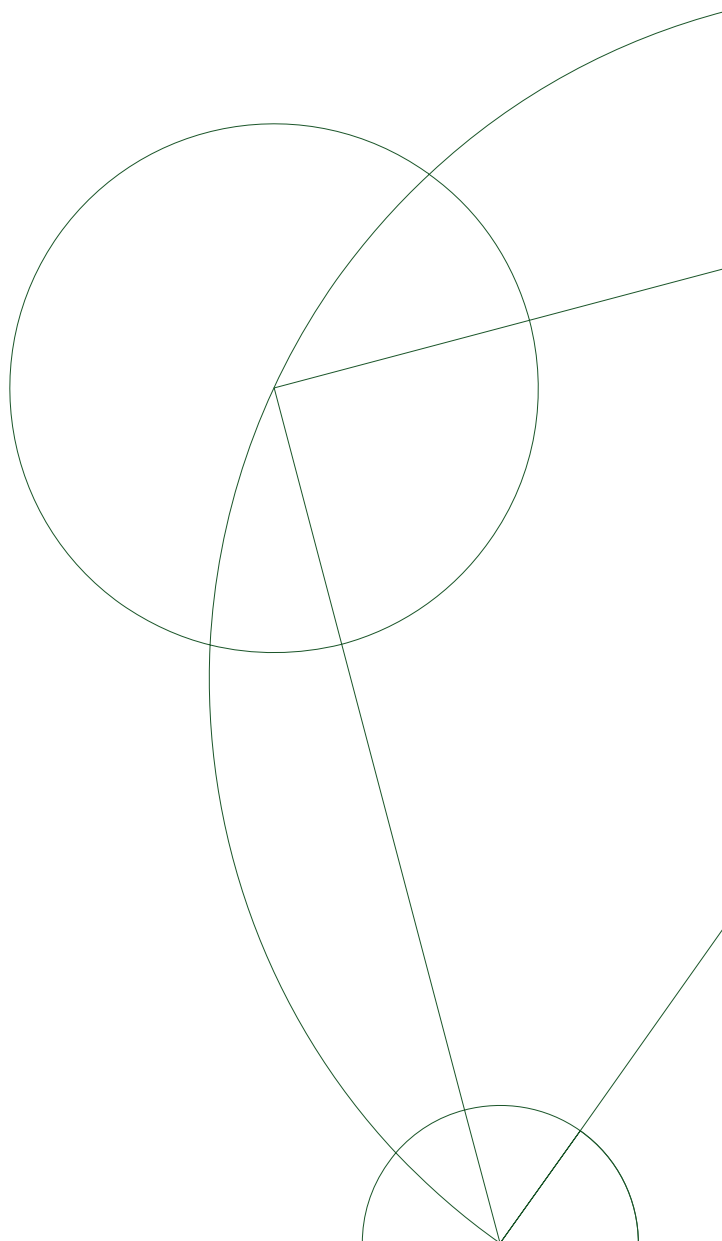
Publication date:
2014

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Vidø, E., Schou, J. S., & Zobbe, H. (red.) (2014). *Landbrugets økonomi 2014*. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet. Landbrugets Økonomi Bind 2014

Landbrugets Økonomi 2014

Landbrugets økonomi 2014

Redaktion: Elsebeth Vidø, Jesper Sølvér Schou, Henrik Zobbe

Forfattere:

Kapitel 1: Tomasz Gerard Czekaj, Jakob Vesterlund Olsen, Michael Friis Pedersen, Jesper Sølvér Schou

Kapitel 2: Henning Otte Hansen

Kapitel 3: Kim Martin Lind, Niels Kærgård, Henrik Zobbe

Udarbejdet i henhold til aftalen mellem Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri om myndighedsberedskab

Udgivet: december 2014

Tidligere udgaver i serien Landbrugets økonomi kan findes her:

http://ifro.ku.dk/publikationer/ifro_serier/landbrugets_ekonomi/

ISSN: 1902-0813

Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi

Københavns Universitet

Rolighedsvej 25

1958 Frederiksberg

www.ifro.ku.dk

Indholdsfortegnelse

FORORD	3
SAMMENFATNING	4
Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug	4
Agro- og fødevarerindustriens konjunkturer	4
1. JORDBRUGETS INDTJENING, PRODUKTION OG FAKTORFORBRUG	12
1.1. Jordbrugssektoren som helhed	13
1.2. Produktionsværdi, priser og produktion	17
1.3. Produktionsomkostninger, faktorpriser og faktorforbrug	34
1.4. Jordbruget opdelt efter driftsform og størrelsesgrupper	35
1.5. Brugerfamiliernes samlede indkomster	52
1.6. Perspektiver de kommende år	54
BILAGSTABELLER	57
Referencer	61
2. AGRO- OG FØDEVAREINDUSTRIENS KONJUNKTURER	64
2.1 Udviklingen i de enkelte sektorer	66
2.2 Aktiekursudvikling på børsnoterede agro- og fødevarer virksomheder	87
2.3 Skøn for udviklingen i 2015	88
3. 2014-REFORMEN AF EU'S FÆLLES LANDBRUGSPOLITIK:	92
3.1 EU's landbrugspolitik baggrund og reformproces	92
3.2 2014-reformens budgetmæssige baggrund	93
3.3 2014-reformens tilblivelse og indhold	96
3.4 2014-reformens implementering i EU og Danmark	99
3.5 Konklusion	103
Referencer	105

Forord

Nærværende rapport indeholder en oversigt over indtjening, produktion og faktorforbrug i dansk jordbrug, samt udsigterne for det kommende år. Opgørelserne omfatter jordbrugssektoren som helhed, såvel som bedrifter inden for jordbrugets hoveddriftsformer: plantebedrifter, kvægbedrifter, svinebedrifter og gartnerivirksomheder.

Rapporten indeholder tillige en vurdering af konjunktursituationen i den danske agro- og fødevareindustri, herunder omsætning og overskud for væsentligste delsektorer.

Desuden indeholder rapporten et kapitel omhandlende de seneste ændringer i EU's fælles landbrugspolitik og deres betydning for Danmark.

Rapporten er udgivet elektronisk på Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomis hjemmeside i december 2014.

Af instituttets medarbejdere har følgende medvirket ved udarbejdelsen af publikationen: Tomasz Gerard Czekaj, Jakob Vesterlund Olsen, Michael Friis Pedersen og Jesper S. Schou (Jordbrugets produktion, indtjening og faktorforbrug), Henning Otte Hansen (Agro- og fødevareindustriens konjunkturer), Kim M. Lind, Niels Kærgård og Henrik Zobbe (Overblik over 2014-reformen af EU's fælles landbrugspolitik med implikationer for Danmark). Elsebeth Vidø, Jesper S. Schou og undertegnede har forestået redigeringen af rapporten.

Institutleder Henrik Zobbe
Institut for Fødevare – og Ressourceøkonomi
København, december 2014

Sammenfatning

Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug

Den globale økonomi er kendetegnet ved moderat vækst som helhed fordelt på stærk vækst i udviklingslande og svag vækst i de udviklede lande. Den globale økonomi vil fortsat afgøre udviklingen i den globale efterspørgsel efter fødevarer, især af kød i udviklingslandene som Kina.

Den begrænsede vækst i kødproduktionen kan ikke modsvare den voksende globale efterspørgsel. Derfor forbliver kødpriserne på et højt niveau på verdensplan som helhed. I Europa er situationen dog anderledes, og der kan derfor forventes faldende kødpriser - især svinekødspriser, bl.a. på grund af russisk embargo af fødevarer. For mælk forventes et fald i slutningen af 2014, efter den er steget i starten af året.

På kort sigt er der således dystre perspektiver for jordbrugssektoren i Danmark. Efter nogle få år med stigende bytteforhold, ser det ud til at landbruget igen oplever en mere afdæmpet udvikling i afsætningspriserne. Bytteforholdet faldt fra 2013 til 2014, og faldet ventes at fortsætte i 2015.

Nettorestindkomsten for hele jordbrugssektoren ventes at falde markant fra 23 mia. i 2012 til 18 mia. i 2013, 16 mia. i 2014 og til 10 mia. i 2015. I 2014 bliver indkomsten efter finansielle poster på ca. 5,8 mia. kr., hvilket betyder, at selv uden aflønning af egenkapitalen er kun tre fjerdedele af brugerfamiliens arbejdsindsats aflønnet. Nettorestindkomsten i 2015 forventes at blive på samme niveau som i 2009, som var det seneste år med meget lav indtjening i landbruget. På grund af den lave rente falder indkomsten efter finansielle poster ikke til niveauet i 2009, men lander alligevel negativt med -562 mio. kr. i 2015. Dette betyder, at den gennemsnitlige landmand i 2015 hverken vil få en aflønning af sit arbejde eller sin egenkapital, selvfølgelig med stor spredning mellem bedrifterne.

Store plantebrug

Planteavlerne har oplevet en god høst med høje udbytter i 2014, men den store mængde slår ikke igennem på indtjeningen på grund af faldende afgrødepriser både i 2014 og 2015. De store plantebrug med minimum 2 helårsarbejdere forventes derfor at få reduceret driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien med 37 pct. i 2014 til 706 t.kr. og med yderligere 67 pct. fra 2014 til 2015 til 234 t.kr., hvis der ses bort fra tab fra finansielle instrumenter. Niveauet i 2014 medfører, at efter dækning af brugerfamiliens arbejdsindsats bliver jordbrugskapitalen i selveje (egenkapitalen) aflønnet med 2 pct. I 2015 er det kun ca. halvdelen af brugerfamiliens arbejdsindsats, som dækkes, og det efterlader ingen rest til forrentning af egenkapitalen.

Udover prisfaldet på afgrøderne er plantebrugene også udfordret af, at tilskuddet falder og omkostningerne stiger i 2015. Det generelle driftstilskud falder i 2014 på grund af overgangsordningen og falder i 2015 som følge af EU's landbrugsreform. Den store spredning i resultaterne i de tidligere år kan genfindes i dette års resultater, hvor der er en forskel i driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien fra den øvre ter til den nedre ter til på 2,4 mio. kr. pr. bedrift.

Store malkekvægbrug

De store mælkeproducenter havde i 2013 det bedste resultat i mange år, men det forventes at blive endnu bedre i 2014 og driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien for de konventionelle brug forventes at nå 1.240 t.kr., hvilket er en stigning på 94 pct. fra 2013. I 2015 forventes resultatet dog at falde markant og lande på 324 t.kr., hvilket ikke er nok til at dække arbejdsvederlaget til brugerfamilien. De forventede stigninger i 2014 skyldes høje mælkepriser i starten af 2014, som siden er faldet gradvis. Foderomkostningerne pr. ko forventes at falde for mælkeproducenterne i 2014 og 2015, mens stigende øvrige omkostninger bidrager til det dårlige forventede resultat i 2015.

De økologiske mælkeproducenters driftsresultat *før* aflønning af brugerfamilien ligger en smule lavere end de konventionelles og forventes at stige fra 561 t.kr. i 2013 til 1.070 t.kr. i 2014. Driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien forventes at blive 358 t.kr., hvilket heller ikke er nok til at dække brugerfamiliens arbejdsindsats, men det dækker dog en lidt større del, end hos de konventionelle mælkeproducenter. Også de økologiske producenter oplever stigende priser på øvrige indsatsfaktorer udover foder. For både for de konventionelle og økologiske malkekvægbrug er der betydelig spredning, hvor driftsresultatet *efter* aflønning af brugerfamilien er ca. 1,5 mio. kr. bedre for den øvre ter til i forhold til den nedre.

Store svinebrug

De store svinebrug har en faldende indtjening, primært som følge af faldende svinepriser i den sidste del af 2014. Dette er i nogen grad forårsaget af det russiske stop for import af fødevarer i august 2014. Det forventede resultat *før* aflønning af brugerfamilien er på 385 t.kr. i 2014 og på -617 t.kr. i 2015. Det forventede resultat i 2015 dækker over en stor spredning, hvilket betyder, at der er en gruppe af svineproducenter, som får meget negative resultater i 2015. De økonomiske resultater i svineproduktionen bliver i 2015 forværret af generelle prisstigninger på indsatsfaktorer, dog ikke foder. Spredningen dækker også over, at der er nogen, som også i 2015 vil opretholde en positiv aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats og egenkapitalen. Forskellen kan illustreres ved, at driftsresultatet *efter* aflønning af brugerfamilien var ca. 2,4 mio. kr. bedre for den øvre ter til i 2013 i forhold til den nedre ter til.

Store minkfarme

2013 blev et godt år med driftsresultat *efter* aflønning af brugerfamilien på ca. 3,5 mio. kr. pr. bedrift. De meget gode økonomiske resultater forventes i denne omgang at stoppe, idet driftsresultat *efter* aflønning af brugerfamilien forventes at falde med 4 mio. kr. til -454 t.kr. i 2014 og forblive på ca. dette niveau i 2015 med -474 t.kr. Nedgangen i resultatet er en konsekvens af markant fald i skindprisen i 2014 på næsten 50 pct. Den lille stigning i resultatet i 2015 stammer fra en stigende produktion, da priserne forventes at være uændret i forhold til priserne i 2014.

Der er også en væsentlig spredning blandt minfarmene. På den bedste tredjedel af farmene udgjorde forrentningen af egenkapitalen i 2013 således 29,9 pct., hvorimod forrentningen udgjorde 7,9 for den dårligste tredjedel af farmene.

Store potteplantegartnerier

Driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien for de store potteplantegartnerier forventes at stige fra 274 t.kr. i 2013 til 712 t.kr. i 2014. Det skyldes både en forventet stigning i væksthusharealet med 7 pct., men i højere grad en forventet stigning i potteplantepriserne på 3 pct. Niveauet i 2014 indebærer, at der er dækning for brugerfamiliens arbejdsindsats og 187 t.kr. til rest til forrentning af egenkapital. De forventede resultater for 2015 ligger kun en smule under det forventede resultat for 2014, da der forventes uændrede produktpriser, stigende faktorpriser og et stigende produktionsomfang.

Perspektiver

På kort sigt er der altså dystre perspektiver for jordbrugssektoren i de kommende år. Ikke mindst for den store del af erhvervet med finansielle problemer i form af lav solvens, som nu har udsigt til et fald i indtjeningen. Den, på kort sigt, dystre økonomiske situation har afsmittende effekt på ejendomsmarkedet, idet en stor del af omsætningen formentligt fortsat vil bestå af handel med insolvente ejendomme.

Udsigten til dårlig indtjening i 2015 kan formentligt få den konsekvens, at banker lukker for likviditeten og i højere grad end tidligere vil realisere tab på udlån til landbrug. Det er også muligt, at bankerne vil indgå akkordordninger for de driftsmæssigt bedste af deres insolvente landbrugskunder, idet det kan være udsigtsløst at finde nye ejere med de umiddelbare økonomiske udsigter. Bortforpagtning af landbrugsaktiverne er en mulighed for gruppen af ældre landmænd, som ønsker at sælge, men som ikke vil sætte ejendommen til salg i et presset marked. Typisk er de ældre landmænd meget solvente og har i de senere år oplevet meget lave finansieringsomkostninger, hvilket i stigende grad taler for bortforpagtning i stedet for salg. Samtidig er det en mulighed for aktive landmænd til at realisere størrelsesøkonomiske fordele, uden at de skal engagere sig i jordkøb med de dertil hørende finansielle risici.

Agro- og fødevareindustriens konjunkturer

Konjunkturerne og indtjeningen i den danske agro- og fødevareindustri er afhængig af en række faktorer i et komplekst samspil. Som eksempel indebærer den kommende fjernelse af kvoter på mælke- og sukkerområdet, at både konkurrencen og vækstpotentialet stiger for fødevareindustrien. I 2014 medførte også handelskonflikten over for Rusland store og akutte problemer for væsentlige dele af den danske agro- og fødevareindustri. Også fødevarekrisen i 2007-08 og den mindre efterfølgende fødevarekrise i 2010-11 medførte en udbredt usikkerhed i agro- og fødevareindustrien. Finanskrisen har stadigvæk konsekvenser i form af forringede konjunkturer og finansieringsmuligheder.

Trods disse ydre påvirkninger har indtjeningen og produktionen i den danske agro- og fødevareindustri været relativt stabil gennem de senere år trods fødevarekriser og finanskriser.

Det skyldes for det første, at en stor del af industrien er andelsejet, og her vil en stor del af markedsusikkerheden og udsvingene i indtjeningen blive ført videre til andelshaverne, dvs. landmændene. På den måde bliver andelsselskabernes indtjening relativt konstant fra år til år. I sektorer, hvor andelsejet dominerer, vil man derfor forvente en relativt stabil udvikling i indtjeningen – alt andet lige.

For det andet er efterspørgslen efter fødevarer relativt konstant og indkomstuafhængigt. Fødevarer under ét er i vid udstrækning nødvendighed svarer, som efterspørges næsten uafhængig af indkomster og priser. Konjunkturudviklingen spiller derfor en forholdsvis lille rolle.

For det tredje har agro- og fødevarer virksomhederne i vid udstrækning gennemført besparelser og rationaliseringer, og investeringer er blevet udskudt. Dette har begrænset nedgangen i indtjeningen flere steder.

For det fjerde har sektoren øget egenkapitalen og soliditetsgraderne gennem de seneste år. Dermed er den økonomiske og finansielle robusthed styrket.

For det femte har der også været en betydelig både national og international konsolidering i sektoren efter finanskrisens start. Den usikre økonomiske situation har medført, at adskillige virksomheder har været nødsaget til at lade sig opkøbe af - eller fusionere med - andre virksomheder. Dermed er der skabt grundlag for en yderligere strukturudvikling, udnyttelse af stordriftsfordele og effektivisering i branchen.

Den relativt stabile produktion og beskæftigelse i agro- og fødevarerindustrien er ikke noget isoleret dansk fænomen. Det gælder generelt for EU under ét, at fødevarerindustrien har en relativt stabil produktionsudvikling over tid - sammenlignet med andre sektorer. Det er også kendetegnende, at udsving i primærlandbrugets konjunkturer og indtjening kun i begrænset omfang slår igennem i agro- og fødevarerindustrien. Primærlandbruget er i vid udstrækning en "stødpude", som tager udsvingene - både de positive og de negative, mens udsvingene er langt mindre i de tilknyttede virksomheder.

De store dansk baserede mejerier har generelt haft en positiv udvikling i indtjeningen i det seneste regnskabsår. Arlas omsætning og indtjening voksede betydeligt i 2013. Årets omsætning blev 74 mia. kr. sammenlignet med 62 mia. kr. i 2012. Årets resultat blev et overskud på 2,2 mia. kr. Arla forventer at nå en omsætning på omkring 79 mia. kr. i 2014.

Danmarks næststørste mejeri, Thise Mejeri, havde en stigende omsætning og indtjening i det seneste regnskabsår. Resultatet endte på 20 mio. kr. mod 16 mio. kr. året før. Trods flere udmeldelser, vurderer Thise Mejeri, at det nu betaler en fuld konkurrencedygtig mælkepris til sine andelshavere

I kødindustrien havde Danish Crown i det seneste regnskabsår en omsætning på 58 mia. kr., hvilket var på niveau med året før. Danish Crown - og de fleste andre danske slagterier - blev i 2014 ramt af, at der i starten af året blev konstateret et udbrud af afrikansk svinepest i EU, først i Polen og senere i de baltiske lande, hvorved en række eksportmarkeder blev lukket.

Tican havde i det seneste år en omsætning på 5,2 mia. kr., hvilket var en stigning på 2 pct. i forhold til året før. Resultat blev 49 mio. kr. mod 100 mio. kr. året før. Det mindre overskud forklares af de betydelige udfordringer i ferskkødsdivisionen som følge af den russiske embargo. Driftsresultatet blev samlet set betragtet som ikke-tilfredsstillende, selv om det i vid udstrækning var negativt påvirket af embargoen. Generalforsamlingen godkendte, at selskabet sikrer en efterbetaling på niveau med Danish Crown ved at tære på egenkapitalen.

Når det gælder fjerkræslagterierne er det værd at bemærke, at HK Scan Denmark (tidligere Rose Poultry) i 2012 fik vendt et underskud på 65 mio. kr. året før til et overskud på 21 mio. Den positive udvikling fortsatte i 2013, hvor overskuddet steg til 67 mio. kr. Resultatet blev betegnet som tilfredsstillende.

Det andet store fjerkræslagteri er Lantmännen Danpo. Lantmännen Danpo havde i 2013 en omsætning på 1,8 mia. kr., hvilket var en lille stigning på 0,7 pct. Årets resultat blev på 52 mio. kr. hvilket svarede til niveauet i 2012. Resultatet betragtes som tilfredsstillende.

De fleste kødindustri-virksomheder anfører, at der er en skærpet konkurrence om landbrugsråvarerne, og dermed bliver kapacitetsudnyttelsen lille.

Drikkevareindustrien domineres af bryggerierne, hvor Carlsberg er langt den største virksomhed. Carlsberg omsatte for 66,6 mia. kroner i 2013, hvilket var næsten uændret i forhold til året før. Årsresultatet blev et overskud på knap 6 milliarder kroner, hvilket var et fald på knap 5 pct. i forhold til året før. Carlsberg understreger, at det opererer i et vanskeligt marked. Det er dog lykkedes Carlsberg at erobre markedsandele flere steder i verden, uden at priserne er presset ned, og dermed kræver selskabet langsomt tættere på de tre andre globale ølkoncerner.

Danmarks og Nordens næststørste bryggeri, Royal Unibrew, forbedrede sit resultat yderligere i 2013. Omsætningen steg fra 3,4 til 4,5 mia. kr., og årets resultat steg fra 373 mio. kr. til 480 mio. kr. – en stigning på 29 pct. Dermed har der været fem år i træk med stor stigning i resultatet efter det store underskud i 2008

Harboes Bryggeri havde i 2013/14 en stigning i nettoomsætningen på knap 6 pct. til 1,4 mia. kr., mens resultatet steg fra 3 mio. kr. til 11 mio. kr. Indtjeningen blev således igen forbedret efter et meget dårligt resultat i 2012/13

Brød-, mel- og kagesektoren har en meget uens udvikling og indtjening. Det svenskejede Unibake og Cerealia havde igen store underskud, mens bl.a. Kohberg, Kelsen Group og Bisca havde store overskud. Flere virksomheder påpeger stor priskonkurrence og et stigende pres fra private label-produkter.

I sukkerindustrien havde Nordic Sugar i 2013/14 en omsætning på 3,5 mia. kr. og et resultat på 494 mio. kr. Resultatet ligger på niveau med året før. Omsætningen faldt med ca. 2 pct., og det var en konsekvens af dels prisfald, dels stigende salgsvolumen. Resultatet svarende til forventningerne og var tilfredsstillende.

Efter et par årtier med indenlandsk strukturalpasning og konsolidering består grovvaresektoren i dag af 2 væsentlige virksomheder, DLG og Danish Agro.

DLG opnåede i 2013 en rekordstor omsætning på 59,1 mia.kr, hvilket var en stigning på 10,5 mia. kr. (22 pct.) i forhold til 2012. Nettoresultatet blev på 262 mio. kr. mod 304 mio. kr. i 2012. Den faldende nettoindtjening skyldes især et betydeligt underskud i datterselskabet, Kongskilde Industries. I 2014 regner selskabet med at nå en omsætning på 60 milliarder kr. Allerede i 2020 satser DLG på at runde en omsætning på 100 milliarder kr., hvor det er DLGs ambition, at Kina er DLGs næststørste marked efter Tyskland.

Den anden store grovvarevirksomhed, Danish Agro, havde også en stor vækst i 2013: Omsætningen steg fra 17,6 mia. kr. til 25,1 mia. kr. svarende til en vækst på 7,5 mia. kr. eller 43 pct. Nettoresultatet blev på 241 mio. kr. imod 247 mio. i 2012. Danish Agro har gennemgået en betydelig internationalisering, konsolidering og diversifikation i løbet af de seneste år.

På markfrøområdet fik DLF-TRIFOLIUM, som er Danmarks største kløver- og græsfirma med ca. 90 pct. af den indenlandske produktion, en rekordomsætning på 3,3 mia. kr. mod 2,6 mia. kr. året før (+28 pct.). Målt på mængde af frø er stigningen på 33 pct. Resultatet blev 99 mio. kr. mod 80 kr. året før.

Fødevarer- og ingrediensindustrien domineres af nogle få store og meget internationalt orienterede selskaber, herunder Novozymes, Chr. Hansen, Dupont Nutrition Bioscience og CP Kelco. Der er generelt tale om virksomheder med en høj vækst og en relativt høj indtjening.

For stivelsesindustrien, KMC og AKV Langholt, var 2013/14 det andet år efter afskaffelsen af EU's støtte- og kvoteordning. Derfor er regnskabet i de første år efter liberaliseringen en indikation af virksomhedens fremtidige muligheder i et frit marked. Begge selskaber opnåede pæne overskud i 2013/14, og resultaterne blev betegnet som tilfredsstillende.

Inden for pelshandel har København Fur i løbet af regnskabsåret 2013/14 holdt 5 pelsauktioner. Der blev omsat omkring 24,5 mio. minkskind, som gav en samlet auktionsomsætning på 8,5 mia. kr. mod 12,3 mia. kr. året før. De internationale skindpriser toppede i anden halvdel af 2013, hvorefter priserne blev mere end halveret, hvilket i sagens natur påvirkede omsætningsværdien.

Udviklingen i agro- og fødevarerindustrien i 2015 er meget afhængig af en række ydre faktorer, herunder råvarerforsyningen, prisudviklingen, de internationale konjunkturer og konkurrenceevneudviklingen.

For kødindustrien er især størrelsen på den danske råvareproduktion - svine- og fjerkræproduktionen - afgørende. Spørgsmålet om eksport af smågrise spiller også en væsentlig rolle i den sammenhæng. For slagtesvineproduktionen er det ligeledes afgørende, i hvor høj grad det enkelte slagteri er i stand til at tiltrække råvarer, så bl.a. kapacitetsudnyttelsen bliver stor.

På mælkeområdet bliver råvarerforsyningerne på én gang liberaliseret og mere konkurrenceudsat.

Når det gælder grovvare- og markfrøvirksomheder, sukkerindustri, kartoffelmelsfabrikker m.m. er der også en klar afhængighed af den danske landbrugsproduktion. Det gælder både forsynings- og forarbejdningsvirksomheder.

Selv om den samlede landbrugsproduktion ikke er så følsom over for de økonomiske konjunkturer, er det givet, at en alvorlig økonomisk krise i landbruget - som vi har set tidligere - vil påvirke landbrugets udbud og efterspørgsel og derved også i større eller mindre grad have negative effekter i agro- og fødevarerindustrien. Især svinekødssektoren er følsom over for konjunkturændringer i primærlandbruget.

De senere års udvikling i virksomhedernes indtjening viser tegn på, at den økonomiske nedtur i agro- og fødevarerindustrien er aftagende. Handelskonflikten med Rusland har dog haft en meget negativ konsekvens for flere sektorer, og det er sandsynligt, at ulemperne for den danske agro- og fødevarerindustri kan blive længerevarende. Udsigterne for de agro- og fødevareraktiviteter, som især er ramt af Ruslands importforbud, er derfor noget dystre, når det gælder udviklingen ind i 2015.

2014-reformen af EU's fælles landbrugspolitik: Overblik og implikationer for Danmark

EU's fælles landbrugspolitik, populært kaldet CAP (Common Agricultural Policy), aftales mellem medlemsstaterne for en årrække ad gangen. Aftalen indeholder de mekanismer, der fordeler de midler, der i EU-budgettet er afsat til landbruget. Det viste sig vanskeligt denne gang at nå til enighed pga. udvidelsen af EU med central- og østeuropæiske medlemslande, der ikke var med i forhandlingerne om den forrige landbrugsaftale, foruden de økonomiske og finansielle kriser, der påvirker EU's budget. De nye medlemslande forlangte større lighed i støtte til landbruget mellem gamle og

nye medlemslande, de gamle medlemslande er modvillige overfor for stor nedgang i støtte til egne landmænd, og dertil kom ønsker om støtte til et mere miljø- og klimavenligt landbrug (grønning) foruden støtte til udvikling af landdistrikter.

Det lykkedes at få en aftale på plads, hvor det dog blev nødvendigt at løsne op på en del af de krav EU-Kommissionen havde foreslået i sit udkast til en ny landbrugsaftale. Den nye aftale indeholder derfor en mængde valgmuligheder og undtagelser, hvormed medlemslandene får en betydelig grad af indflydelse på designet af landbrugsaftalen i egne lande. En undersøgelse af aftalen opgør antallet af valgmuligheder til beslutning i hvert medlemsland til omkring 80. Overordnet betyder dette, at EU's fælles landbrugspolitik i nogen grad bliver re-nationaliseret med forskelle landene imellem til følge. Eksempelvis er det ikke på nuværende tidspunkt muligt at opgøre betydningen af grønningsskravene, da meget afhænger af den konkrete implementering i medlemslandene.

CAP-aftalen medfører, at det danske loft for den traditionelle landbrugsstøtte (Søjle I) anslås at blive nedsat fra 964 mio. euro i kalenderåret 2012 (budgettet for 2013) til 880 mio. euro i 2019 (budgettet for 2020), regnet i løbende priser. Det svarer til en reduktion på 8,71 %. Baggrunden for reduktionen er dels den ovenfor omtalte nedsættelse af EU's samlede landbrugsbudget, dels en delvis udjævning mellem medlemslandene af den afkoblede direkte betaling udtrykt i euro pr. hektar. Derudover er det besluttet i Danmark at overføre 6 % af midlerne fra den traditionelle landbrugsstøtte til landdistriktsprogrammet.

På sektorniveau for dansk landbrug bliver effekten af nedgangen i støtten størst hos heltidskvægbrugene, noget mindre hos heltidsplantebrugene og endnu mindre hos øvrige heltidsjordbrug. Forklaringen er, at heltidskvægbrugene generelt modtager store enkeltbetalinger under den forrige landbrugsaftale – udtrykt i kr. pr. rettighed – og at de derfor rammes hårdere end andre heltidsjordbrug såvel af den delvise danske udjævning af enkeltbetalingen pr. rettighed som af den proportionale nedsættelse af enkeltbetalingen, der er en konsekvens af nedsættelsen af det danske loft for traditionel landbrugsstøtte.

Der er stadig en hel del beslutninger, der skal tages vedr. implementeringen, bl.a. omkring grønning, som det derfor endnu ikke er muligt at få et overblik over. Det samlede resultat af den nye landbrugsaftale kan blive betydelige forskelle i landbrugspolitikken mellem EU's medlemslande.

1. Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug

Den globale økonomi forventes ifølge FN's prognoser (UN, 2014) at vokse med realvæksten i BNP svarende til 2,8 pct. i 2014 og 3,2 pct. i 2015.

Vækstrater i de udviklede lande forventes at blive styrket med 0,9-1,1 pct. point sammenlignet til 2013 niveau, og bliver på hhv. 2,0 pct., i 2014 og 2,4 i 2015. De forventede vækstrater for disse skyldes især væksten i USA (2,5 pct. i 2014 og 3,2 pct. i 2015), men også væksten i EU-landene giver et væsentligt bidrag.. Den længe ventede vækst i EU landene er specielt vigtig for dansk landbrug, idet omkring 2/3 af eksporten af den danske jordbrugsproduktion afsættes inden for EU.

(De forventede) Vækstrater i udviklingslandene forventes at blive på 2013 niveau svarende til hhv. 4,7 pct. og 5,1 pct. i 2014 og 2015. Det er dog værd at understrege, at væksten i Kina bliver mindre end i de sidste år (7,3 pct. og 7,1 pct. i 2014 og 2015 med 7,7 pct. i 2012 og 2013), mens væksten i Indien forventes styrket med ca. 1 pct. point sammenlignet til de sidste to år (5,0 pct. i 2014 og 5,5 pct. i 2015).

I Rusland og andre overgangsøkonomier forventes en lavere vækst end i verdenen samlet set (1,6 pct. i 2014 og 2,3 pct. i 2015). Selvom den russiske embargo af EU fødevarer påvirker eksporten af danske jordbrugsprodukter, skal det bemærkes, at andelen af eksport til Rusland kun svarer til omkring 4 pct. af den totale eksport af dansk jordbrugsproduktion.

Det skal understreges, at de omtalte prognoser vil påvirkes af makroøkonomiske udsving (finansiell risiko, forhøjet arbejdsløshed etc.) samt geopolitiske spændinger, men generelt er udsigten for 2015 forholdsvis positiv.

Det globale udbud af jordbrugsprodukter i 2014 vil svare til sidste års niveau (UN 2014). Produktion af alle de store afgrøder vil stige undtagen et marginalt fald i risproduktionen. Kornpriserne vil følge den faldende trend og føre til lavere foderomkostninger i den animalske landbrugsproduktion. Forsyningen af animalsk produktion stiger, idet kødproduktionen øges med 1,1 pct., og mælkeproduktionen stiger med 2,4 pct. Den begrænsede vækst i kødproduktionen kan ikke modsvare den voksende globale efterspørgsel. Derfor forbliver kødpriserne på et højt niveau. I Europa, kan der forventes faldende kødpriser - især svinekødpriser, på grund af russisk embargo af fødevarer. For mælk forventes et fald i slutningen af 2014 efter den er steget i starten af året.

En anden vigtig faktor, der påvirker dansk jordbrugs indtjening, er valutakurserne. I 2014 blev euro (og dermed også danske krone) svagere. Det betyder, at importeret foder er blevet dyrere, selv om f.eks. dansk kødproduktion er blevet mere konkurrencedygtig på det globale marked i samme periode.

Konsekvenserne for jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug er vist nedenfor sammen med udsigterne for 2014 og 2015. Først omtales indtjeningen i jordbrugssektoren som helhed i af-

snit 1.1. Herefter redegøres for de enkelte jordbrugsprodukter, for så vidt angår udviklingen i produktionen, herunder den pris- og mængdemæssige udvikling, jf. afsnit 1.2. På tilsvarende vis redegøres for produktionsomkostningerne i afsnit 1.3. Disse tre første afsnit er primært baseret på Danmarks Statistiks opgørelse af jordbrugets bruttofaktorindkomst suppleret med oplysninger fra Danmarks Statistiks regnskabsstatistik for jordbrug (landbrug og gartneri) samt egne fremskrivninger fra 2013 til 2014 og 2015.

I afsnit 1.4 rettes opmærksomheden mod indtjeningen mv. i de vigtigste driftsformer – plantebrug, malkekvægbrug, svinebrug, minkfarme og potteplantegartnerier belyst ved de større bedrifter med 2 helårsarbejdere og derover. Der foretages dog også for fuldstændighedens skyld en sammenligning af driftsresultatet på størrelsesgrupper.

1.1. Jordbrugssektoren som helhed

Efter et meget godt år for landbruget i 2013, forventes nettoresultatet – dvs. restbeløbet til finansielle poster, forrentningen af landbrugskapital og aflønningen af brugerfamilien – at falde med 10,8 pct. til 16,32 mia. kr. i 2014, jf. tabel 1. Reduktionen er på 1,98 mia. kr., og faldet skyldes hovedsageligt en reduceret bruttoværditilvækst på 1,44 mia. kr., et lavere driftstilskud på 0,16 mia. kr. samt en svag stigning i ejendomsskatterne og lønomkostningerne. I 2015 forventes nettoresultatet at falde yderligere med 6,07 mia. kr., hvilket skyldes samme forhold som nævnt ovenfor, herunder et fald i bruttoværditilvæksten på 5,52 mia. kr.

Det forventede resultat i 2014 skyldes primært en forværring af sektorbytteforholdet på 3,9 pct. Ifølge året før. Fald i sektorbytteforholdet er foranlediget af en faldende pris på jordbrugsprodukter på 6,6 pct., men faldet er væsentlig mindre end i 2013, hvor bytteforholdet faldt med 5,9 pct. I 2014 var reduktionen bl.a. foranlediget af prisfald på minkskind, hvor skindprisen faldt med knap 48,0 pct. Forværringen i bytteforholdet var forstærket af den stærke krone i først halvår af 2014.

Tabel 1.1. Hovedtal for jordbrugssektorens indkomster, mio. kr.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Produktionsværdi mv. ¹	63.148	67.836	77.666	86.037	82.686	78.891	73.169
Forbrug i produktionen ^{1,2}	45.650	47.088	52.746	54.952	55.702	53.350	53.151
Bruttoværditilvækst i producentpriser²	17.498	20.748	24.920	31.085	26.984	25.541	20.018
Produktionsafhængige driftstilskud	525	667	918	515	398	385	464
Produktionsafhængige skatter og afgifter	0	40	64	0	38	210	210
Bruttoværditilvækst i basispriser²	18.023	21.374	25.774	31.599	27.344	25.716	20.273
Generelle driftstilskud	7.245	6.947	6.769	7.074	6.818	6.658	6.237
Generelle skatter og afgifter	1.131	1.208	792	823	830	876	925
Bruttofaktorindkomst²	24.137	27.113	31.751	37.851	33.332	31.498	25.585
Afskrivninger	7.675	8.157	8.198	8.158	8.319	8.362	8.404
Lønnet arbejdskraft	6.004	6.307	6.194	6.348	6.708	6.816	6.928
Nettoresultatindkomst²	10.458	12.649	17.359	23.345	18.305	16.321	10.253
Forpagtningsafgift	2.952	3.219	3.092	3.401	3.382	3.396	3.409
Ordinære renteudgifter, netto	12.310	8.419	8.843	8.337	6.942	7.146	7.406
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	-65	3.796	1.506	776	697	0	0
Indkomst efter finansielle poster	-4.739	-2.785	3.918	10.831	7.284	5.779	-562
Nøgletal:							
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	8.619	8.467	8.104	8.130	7.994	7.636	7.291
Totalfaktorproduktivitet. Indeks. 2005 = 100	111,3	106,6	109,3	112,3	113,8	116,7	116,5
Sektorbytteforhold. Indeks. 2005 = 100	86,6	94,4	97,9	102,0	95,9	92,2	86,2
Økonomisk produktivitet. Indeks. 2005 = 100	96,4	100,7	107,1	114,5	109,2	107,6	100,4

1. Specifikation af *Produktionsværdien mv.* og *Forbrug i produktionen* fremgår af tabel 1.3.

2. Før *Direkte og indirekte bankomkostninger*, der i nærværende opgørelse er indeholdt i *Ordinære renteudgifter, netto*.

3. Beregnet på grundlag af arbejdstidsforbruget og overenskomstmæssig timeløn inklusiv tillæg for ansatte i landbruget.

Kilde: Danmarks Statistik (a, b, c og d) samt egne beregninger.

Endelig er der en forventet stigning i totalfaktorproduktiviteten på 2,5 pct. i 2014 i forhold til 2013, som kan henføres til en stigning i produktionen på 2,2 pct. og nedsat faktorforbrug (dvs. energi, handelsgødning osv.) på 0,3 pct. Jordbrugsproduktionen undergår en vedvarende produktivitetsovergelse, som med moderat stigende fødevarerefterspørgsel fører til lavere produktpriser. Derfor har bytteforholdet været faldende i en lang periode. For eksempel har dansk landbrugs bytteforhold været faldende med ca. 1,4 pct. om året i dette århundrede (geometrisk middelværdi), til trods for, at de senere års (dvs. 2011-2013) høje priser på jordbrugsprodukter har mindsket nedgangen. De gode år har således medført, at bytteforholdet har ligget højere end historisk.

Jordbruget har i samme periode øget totalfaktorproduktiviteten med gennemsnitligt 1,86 pct. pr. år. Heraf følger, at jordbruget gennemsnitligt har formået at øge indtjeningsevnen i 2009-2012. Denne forbedring i indtjeningsevnen skyldes primært de nuværende gunstige prisrelationer i landbruget. Fra 2013 forventes faldende priser, og derfor øges reduktionen i det sektorspecifikke bytteforhold. De er således vigtigt at understrege betydningen af forbedringen i totalfaktorproduktiviteten som en afgørende faktor for dansk landbrug konkurrenceevne på både EU-markedet og det internationale marked på lang sigt.

Boks 1.1. Sektorbytteforhold, totalfaktorproduktivitet og den økonomiske produktivitet

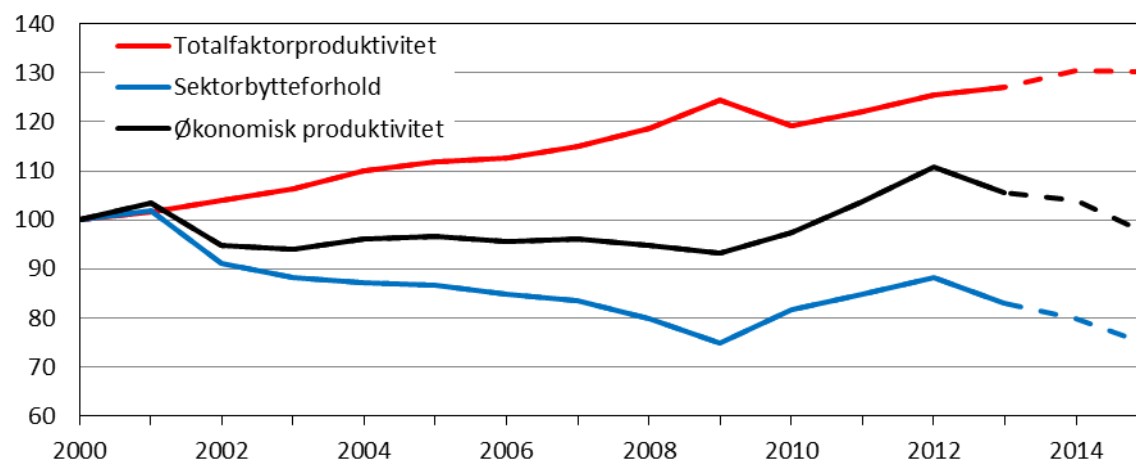
Sektorbytteforholdet er her defineret som forholdet mellem produktpriserne og prisen på indsatsfaktorer. I modsat til det traditionelle bytteforhold indgår der således også prisudviklingen på arbejdskraft og investeringsgoder. En stigning i sektorbytteforholdet, som afspejler en større stigning i produktpriserne end indsatsfaktorerne, udtrykker en øget relativ indtjening.

Totalfaktorproduktiviteten er her defineret som forholdet mellem det mængdemæssige udtryk for produktionen og det samlede faktorforbrug. Det afviger fra det traditionelle totalfaktorproduktivetsmål ved at kapitalinputtet er erstattet af afskrivninger, og udtrykket er dermed uden nettoydelsen fra kapitalindsatsen. Vækst i totalfaktorproduktiviteten afspejler et mindre ressourceforbrug til at tilvejebringe en given produktion.

Den økonomiske produktivitet er her defineret som værdien af produktionen i forhold til produktionsomkostningerne. Som sådan udgør den økonomiske produktivitet produktet af sektorbytteforholdet og totalfaktorproduktiviteten. En stigning i den økonomiske produktivitet er udtryk for en øget indtjening ved uændret input, og denne stigning kan være tilvejebragt ved en vækst i totalfaktorproduktiviteten og/eller en forbedring i sektorbytteforholdet.

Ved opgørelse af den økonomiske produktivitet er der set bort fra nettoydelsen fra jordbrugskapitalen. Input af kapital omfatter kun afskrivninger, ligesom de mængde- og prismæssige udtryk for nettoydelsen fra jordbrugskapitalen er udeladt af hhv. totalfaktorproduktiviteten og sektorbytteforholdet.

Indeks. 2000 = 100

Det forventede samlede fald i nettoresultatet i 2015 er primært forårsaget af en væsentlig forringelse af sektorbytteforholdet på 6,6 pct. og uændret totalfaktorproduktivitet. I 2015 forventes sektorbytteforholdet at blive reduceret på grund af lavere priser på både vegetabiliske (2,9 pct.) og animalske produkter (9,8 pct.).

Totalfaktorproduktiviteten i 2015 anslås at være på samme niveau som i 2014. I den sammenhæng er det vigtigt at huske på, at der i 2014, bl.a. på grund af den gode høst, var en stor stigning i totalfaktorproduktiviteten på 2,5 pct. Når der ikke er ændringer i totalfaktorproduktiviteten fra 2014 til 2015, så er det primært på grund af den store stigning i 2014.

Driftstilskud samt skatter og afgifter

De produktionsafhængige tilskud¹ anslås at forblive nogenlunde uændret, idet der ikke forventes de store ændringer i den økologiske produktion og omfanget af miljøstøtte. Eneste produktionsafhængige tilskud, som vil stige, er handyrpræmierne, som er det eneste tilbageværende produkttilknyttede driftstilskud. Det forventes at stige til 180 mio. i 2015.

De produktionsafhængige skatter og afgifter omfatter alene superafgiften, som udløses ved overskridelse af mælkekvoten. I 2014 vil overskridelsen af mælkekvoten være omkring 101 mio. kg, hvilket svarer til 210 mio. kr. i superafgift på mælk i kvote år 2013/2014. I kvoteåret 2014/2015 forventes overskridelse i samme niveau. Mælkekvoteordningen ophører ved udgangen af marts 2015.

De generelle driftstilskud omfatter primært den afkoblede del af enkeltbetalingsordningen. Overgangsordningen til den nye EU-reform vil derimod i større grad medføre, at enkeltbetalingsordningen stiger proportionalt med arealet, idet eliminering af almindelig og progressiv modulation samtidig fjerner bundgrænsen for fradraget i støtten. Overgangsordningen vil derfor i større omfang reducere støtten på de små bedrifter. I 2014 reduceres basisstøtte og tillægsstøtte med 11,72 pct., men da udbetalinger ud over 5.000 Euro forlods var reduceret med 10 pct., bliver reduktionen mindre for de store støttemodtagere.

De generelle driftstilskud omfatter primært den afkoblede del af enkeltbetalingsordningen. I 2014 er basisstøtte og tillægsstøtte reduceret med 11,72 pct. I 2015 nedsættes basisrettighederne til 63,6 pct., samtidig vil betaling for grønne krav udgøre et tillæg på ca. 47 pct. af den reducerede basisrettighed (f.eks. $2150 \times 0,636 \times 1,47 = 2010$). Desuden vil udligning af basisrettigheder blive anvendt. For bedrifter med basisrettigheder over 2.362,51 kr. pr. ha i 2014 vil basisrettigheder blive reduceret med 5,42 pct. i perioden frem til 2019 (svarende til 1,08 pct. reduktion årligt fra 2015 til 2019). For bedrifter med basisrettigheder lavere end 2126,26 kr. pr. ha i 2014 vil der ske en forøgelse frem til 2019 med 1/3 af forskellen på værdien i 2014 og 2126,26 kr. (dvs. 1/5 af 1/3 af denne forskel årligt fra 2015 til 2019).

De generelle skatter og afgifter omfatter primært ejendomsskatter. Da reguleringsprocentsatsen er fastsat til 6,3 pct. for 2014 og 6,4 pct. for 2015, forventes ejendomsskatterne at stige tilsvarende.

Finansielle poster

Nettorenteudgifterne forventes at falde fra 7,64 mia. kr. i 2013 til 7,15 mia. kr. i 2014. Reduktionen skyldes dog et realiseret nettotab fra finansielle instrumenter på 0,70 mia. kr., der ikke er kalkuleret med i 2014 og 2015. Betragtes alene de ordinære nettorenteudgifter, forventes en stigning på 0,20

¹ De produktionsafhængige driftstilskud omfatter de egentlige produkttilknyttede driftstilskud (tilskud til protein- og energiafgrøder, stivelseskartofler, handyr- og moderpræmier) og de driftstilknyttede tilskud (miljøstøtte og tilskud til økologisk produktion).

mia. kr. Stigningen, som er knyttet til renteudgifterne, idet indlånsrenteniveauet og de finansielle aktiver skønnes at være uændret, er foranlediget af to modsatrettede effekter: En forventet reduktion i gælden på 0,9 pct., men samtidigt stigende låneomkostninger i form af kursskæring, administrationsbidrag og rentemarginal.

I 2015 er de ordinære nettorenteudgifter skønnet at stige med 0,26 mia. kr. Samme udvikling, som i 2014, forventes at gøre sig gældende i 2015, så de ordinære renteudgifter forventes at stige, til trods for at gælden forventes at falde en smule yderligere med 0,4 pct.

Indkomst efter finansielle poster

Indkomsten efter finansielle poster, der er et restbeløb til at forrente jordbrugenes egenkapital og aflønne brugerfamilierne for arbejdsindsatsen på bedriften, forventes at blive i omegnen af 5,78 mia. kr. i 2014 og -0,56 mia. kr. i 2015. Det er dog under forudsætning af, at der ikke vil optræde realiserede tab fra finansielle instrumenter i prognoseårene.

I 2014 er indkomsten efter finansielle poster, positiv ikke tilstrækkelig til at dække arbejdsvederlaget til brugerfamilien. Den dækker kun omkring 3/4 af arbejdsvederlaget til brugerfamilien i gennemsnit. Desuden er det ingen beløb til at forrente egenkapitalen. Det vil blive endnu værre i 2015, når den forventede indkomst efter finansielle poster bliver negativ.

Den fortsatte inflation udhuler jordbrugets gæld, hvilket giver en potentiel forbrugsmulighed. Inflationen udhuler dog også jordbrugets tilgodehavender, men da gælden er væsentlig større end fordringerne, giver inflationen anledning til en nettogevinst, jf. tabel 1.2, hvilket også skal tages i betragtning ved vurderingen af resultatet.

Tabel 1.2. Jordbrugssektorens inflationsbetingede debitorgevinster, mio. kr.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Inflationsbetinget debitorgevinster, netto	3.884	6.463	6.137	3.848	2.186	1.509	2.792

Anm. For en nærmere beskrivelse af de inflationsbetingede debitorgevinster henvises til Hansen (2001).

Kilde: Danmarks Statistik (a, b og c) samt egne beregninger.

Udviklingen i de inflationsbetingede debitorgevinster afspejler primært ændringen i gælden og inflationsraten. Forskydningen i debitorgevinsterne skyldes primært udviklingen i den forventede inflation med et fald i 2014 (0,7 pct. point) i forhold til 2013 (1,0 pct. point) og igen en stigning, når vi når til 2015. Det forventede fald i gælden har kun begrænset indflydelse på de inflationsbetingede debitorgevinster.

1.2. Produktionsværdi, priser og produktion

Den væsentligste del af udviklingen i jordbrugets nettoresultat er et resultat af forskydninger i produktionsniveau og faktorforbrug samt af ændringer i produkt- og faktorpriser. Resultatet af den hidtidige og prognosticerede udvikling i produktionsværdien og de tilhørende produktionsomkostninger fremgår af tabel 1.3.

Tabel 1.3. Produktionsværdi og produktionsomkostninger, mio. kr.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Produktionsværdi mv.¹	63.148	67.836	77.666	86.037	82.686	78.891	73.169
Vegetabiliske produkter i alt	22.112	22.440	26.745	29.843	28.455	26.460	24.301
Korn	8.398	8.799	11.969	14.055	12.444	10.719	9.166
Frø til udsæd	521	492	662	899	1.012	1.113	925
Industrifrø (raps)	1.310	1.552	1.311	1.688	2.063	1.708	1.571
Sukkerroer	786	741	826	896	932	793	608
Kartofler	867	869	1.041	1.013	1.046	934	889
Grovfoder	4.231	4.288	4.808	5.129	4.945	5.111	5.007
Andre jordbrugsafgrøder	1.673	1.612	1.790	1.830	1.846	1.790	1.815
Potteplanter	2.019	1.999	1.996	1.983	1.974	2.033	2.033
Frugt og grønsager	1.699	1.592	1.778	1.824	1.687	1.737	1.778
Andre gartneriprodukter	608	496	564	526	506	521	510
Animalske produkter i alt	37.592	41.682	47.369	52.491	50.575	48.671	45.056
Mælk	10.189	12.172	12.894	13.152	15.038	15.619	14.006
Kvæg	2.241	2.476	2.721	3.135	3.041	2.623	2.612
Svin	18.394	19.111	21.606	23.692	23.876	21.849	19.627
Æg til konsum	590	608	633	724	756	690	690
Fjerkræ	1.356	1.453	1.678	1.761	2.016	1.848	1.820
Pelsdyr	4.590	5.553	7.507	9.674	5.492	5.684	5.939
Andre animalske produkter	232	309	330	353	356	358	362
Landbrugsmæssige tjenester mv.	3.444	3.714	3.552	3.703	3.656	3.760	3.812
Produktionsomkostninger i alt²	67.948	70.019	75.242	77.588	78.723	76.164	75.773
Udsæd mv.	2.261	2.227	2.798	2.553	2.471	2.515	2.335
Foderstoffer	20.366	21.412	25.136	26.825	28.082	25.557	25.591
Energi	3.060	3.243	3.568	3.684	3.556	3.512	3.503
Handelsøgødnings	2.293	1.695	2.331	2.374	2.232	2.054	1.991
Bekæmpelsesmidler	1.652	1.660	1.713	1.829	1.790	1.832	1.719
Dyrlæge og medicin	1.398	1.310	1.271	1.307	1.333	1.328	1.346
Reparation og vedligeholdelse	4.193	4.465	4.726	4.892	4.793	4.918	4.935
Landbrugsmæssige tjenester	3.676	3.656	3.798	4.129	4.112	4.180	4.155
Tjenesteydelser fra andre erhverv	6.751	7.420	7.405	7.359	7.333	7.454	7.576
Afskrivninger	7.675	8.157	8.198	8.158	8.319	8.362	8.404
Lønnet arbejdskraft	6.004	6.307	6.194	6.348	6.708	6.816	6.928
Arbejdsvederlag til brugerfamilien	8.619	8.467	8.104	8.130	7.994	7.636	7.291

1. Inklusiv værdien af de mængdemæssige besætnings- og lagerforskydninger. Eksklusiv prisbetingede ændringer (konjunkturgevinst) på beholdninger af korn.

2. Inklusivt arbejdsvederlag til brugerfamilien.

Kilde: Danmarks Statistik (a, b, c og d) samt egne beregninger.

I tabel 1.4 er der oversigtsmæssigt gjort rede for ændringerne i priserne på de respektive produkter og indsatsfaktorer, og i tabel 1.5 er der på tilsvarende måde vist mængdeforskydninger i produktionen og faktorforbruget.

Tabel 1.4. Prisindeks for jordbrugets produktions og faktorforbrug. Indeks. 2005 = 100

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Produkter mv.¹	103,0	113,9	128,0	138,8	132,8	124,0	115,3
Vegetabiliske produkter i alt	107,9	119,2	138,3	148,6	141,3	125,0	121,4
Korn	112,5	134,3	183,0	201,2	185,5	147,7	139,6
Frø til udsæd	89,7	110,8	170,5	183,8	174,6	158,8	158,8
Industrifrø (raps)	131,4	171,6	165,4	223,3	192,4	153,7	142,9
Sukkerroer	85,7	82,6	71,8	81,9	83,5	75,0	67,6
Kartofler	100,9	105,3	113,9	114,0	119,8	100,9	99,6
Grovfoder	96,4	96,7	97,9	101,5	98,0	97,1	97,1
Andre jordbrugsafgrøder	145,4	148,7	151,9	145,0	153,9	152,4	153,0
Potteplanter	100,7	106,2	108,2	107,9	104,6	107,7	107,7
Frugt og grønsager	110,7	115,8	121,4	121,5	121,6	124,0	126,0
Andre gartneriprodukter	117,3	113,8	117,1	115,7	117,1	120,2	120,2
Animalske produkter i alt	99,3	110,4	122,7	134,5	128,4	122,6	110,5
Mælk	94,3	111,0	118,3	117,1	129,4	133,4	114,7
Kvæg	97,6	105,0	123,5	140,2	142,4	125,5	120,3
Svin	99,6	105,2	114,9	128,6	129,5	118,1	105,0
Æg til konsum	116,3	116,2	115,9	130,4	132,2	123,0	123,0
Fjerkræ	110,6	133,3	157,2	164,8	176,1	163,8	163,8
Pelsdyr	105,3	125,7	157,7	191,8	101,1	101,1	101,1
Andre animalske produkter	101,0	107,8	109,2	118,2	122,4	122,4	123,0
Landbrugsmæssige tjenester mv.	118,5	124,4	128,7	131,1	133,3	135,5	135,9
Faktorforbrug i alt²	119,0	120,6	130,7	136,2	138,4	134,4	133,7
Udsæd mv.	120,8	109,6	117,4	124,2	124,4	123,2	118,3
Foderstoffer	118,6	122,6	145,2	156,1	159,4	144,3	142,0
Energi	107,9	120,9	139,2	150,6	148,5	147,0	147,0
Handelsgødning	179,8	126,1	170,6	178,2	167,8	157,5	155,7
Bekæmpelsesmidler	111,6	101,3	92,7	95,1	127,4	126,3	114,8
Dyrlæge og medicin	107,5	108,9	110,1	111,4	107,2	107,2	107,2
Reparation og vedligeholdelse	111,0	113,3	115,7	116,5	117,9	120,6	120,6
Landbrugsmæssige tjenester	122,2	129,7	134,6	137,2	139,9	143,1	143,1
Tjenesteydelser fra andre erhverv	117,7	122,2	125,3	128,6	130,8	130,8	130,8
Afskrivninger	115,5	115,7	118,4	122,1	124,4	126,3	128,2
Lønnet arbejdskraft	117,1	121,9	123,4	124,1	123,1	124,8	126,4
Arbejdsvederlag til brugerfamilien	121,5	124,2	125,6	126,6	127,6	129,3	131,0
Sektorbytteforhold	86,6	94,4	97,9	102,0	95,9	92,2	86,2

1. Eksklusiv prisbetingede ændringer (konjunkturgevinster) på beholdninger af korn.

2. Inklusivt arbejdsvederlag til brugerfamilien.

Kilde: Danmarks Statistik (a, b, c og d) samt egne beregninger.

Korn

Den globale produktion af korn eksklusiv ris i 2014 forventes at blive på væsentligt højere niveau end i 2013. Det høje udbud af korn har ført til et fald i priserne, som ifølge FAO's kornprisindeks er faldet med 8,8 pct. fra og med september 2013.

Tabel 1.5. Mængdeindeks for jordbrugets produktion og faktorforbrug. Indeks. 2005 = 100

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Produkter mv.¹	106,5	103,6	104,6	106,4	107,6	109,9	109,7
Vegetabiliske produkter i alt	110,7	101,6	102,9	107,4	106,9	112,2	106,4
Korn	107,7	94,0	93,6	100,0	96,4	104,6	95,0
Frø til udsæd	93,8	71,7	61,0	77,5	85,4	103,3	85,8
Industrifrø (raps)	186,7	169,4	148,5	141,6	200,7	208,0	205,6
Sukkerroer	101,1	98,9	126,9	120,7	123,0	116,5	99,2
Kartofler	97,2	93,4	109,0	113,9	111,0	117,8	113,4
Grovfoder	125,3	126,6	128,1	132,9	128,2	133,7	131,0
Andre jordbrugsafgrøder	107,1	97,9	95,5	105,1	97,4	94,5	95,1
Potteplanter	87,1	81,8	80,2	79,9	82,0	82,0	82,0
Frugt og grønsager	124,8	110,2	118,2	125,1	114,2	115,2	116,3
Andre gartneriprodukter	112,5	93,3	103,0	97,3	92,3	92,2	90,4
Animalske produkter i alt	104,5	104,3	105,9	106,2	108,7	109,5	112,3
Mælk	107,2	108,8	108,2	110,8	113,2	114,1	118,9
Kvæg	107,1	110,0	104,4	107,5	103,2	100,9	104,9
Svin	104,0	102,3	104,6	101,3	102,4	102,8	103,8
Æg til konsum	88,6	91,4	95,5	97,0	99,9	98,0	98,0
Fjerkræ	88,7	78,8	78,9	79,3	83,2	81,9	80,7
Pelsdyr	107,1	108,5	116,5	123,1	133,6	138,3	144,5
Andre animalske produkter	86,8	107,8	110,0	111,0	114,1	114,7	115,2
Landbrugsmæssige tjenester mv.	104,1	107,5	99,4	100,9	98,1	99,1	100,2
Faktorforbrug i alt²	95,6	97,1	95,6	94,7	94,6	94,2	94,2
Udsæd mv.	102,4	111,2	126,0	109,9	108,4	111,5	107,9
Foderstoffer	96,0	97,7	94,8	94,0	96,6	97,1	98,8
Energi	99,1	93,8	90,0	89,0	88,8	88,5	88,3
Handelsgødning	82,2	86,6	88,4	86,6	86,3	84,7	83,0
Bekæmpelsesmidler	111,9	123,9	139,7	145,4	106,1	109,6	113,1
Dyrlæge og medicin	119,5	110,5	106,1	107,7	114,3	113,8	115,3
Reparation og vedligeholdelse	105,4	109,9	114,3	113,4	109,4	109,8	110,1
Landbrugsmæssige tjenester	97,8	91,6	91,7	97,8	95,4	94,9	94,3
Tjenesteydelser fra andre erhverv	103,9	110,0	107,1	103,7	101,6	103,3	105,0
Afskrivninger	90,9	96,5	94,8	91,5	91,6	90,7	89,8
Lønnet arbejdskraft	109,8	110,7	107,4	109,5	116,6	116,8	117,3
Arbejdsvederlag til brugerfamilien	76,6	73,6	69,7	69,3	67,6	63,7	60,1
Totalfaktorproduktivitet	111,3	106,6	109,3	112,3	113,8	116,7	116,5

Anm. Der er anvendt implicit mængdeindeks ved manglende overensstemmelse mellem Danmarks Statistiks værdi-, pris- og mængdeindeks.

1. Inklusiv besætnings- og lagerforskydninger.

2. Inklusivt arbejdsvederlag til brugerfamilien.

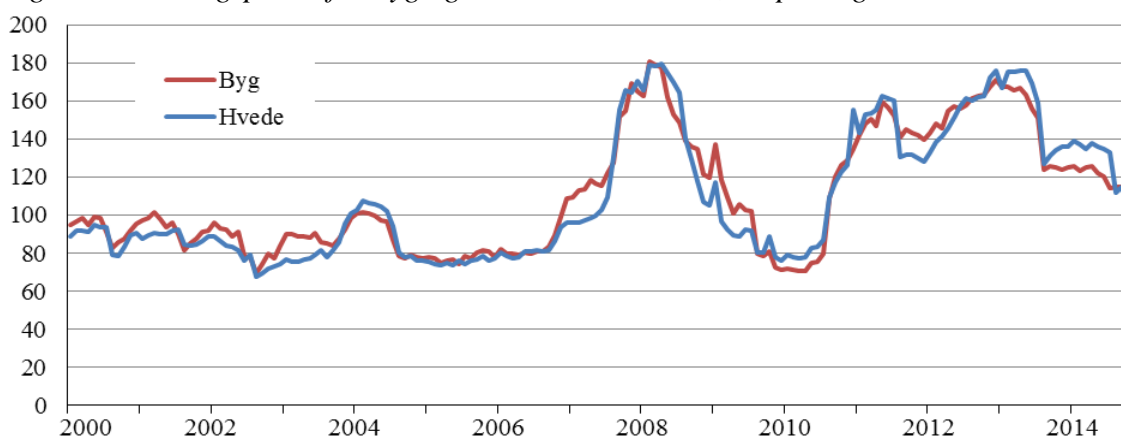
Kilde: Danmarks Statistik (a, b, c og d) samt egne beregninger.

Det globale forbrug af korn eksklusiv ris i 2014 forventes at stige med 1,8 pct., hvilket især skyldes et øget forbrug til foder (2,5 pct.). Alligevel forventes lagerbeholdningen ved udgangen af 2013 at være steget med 8,3 pct., og forholdet mellem lagerbeholdningen af korn og forbruget forventes at stige fra 17,7 pct. i 2013 til 18,6 pct. i 2014. Det kan derfor også forventes, at det lavere prisniveau vil holde sig igennem i hovedparten af 2015.

Den danske kornhøst forventes at stige fra 9,1 mio. kg i 2013 til 9,8 mio. kg i 2014. Stigningen på 7,7 pct. er primært foranlediget af højere udbytter, hovedsageligt af vinterkorn, mens det samlede høstede areal med korn kun bliver 0,5 pct. større end i 2013.

Den rekordstore globale kornhøst har også sat sine spor i de danske afregningspriser, jf. figur 1.1. De faldende kornpriser i 2013 er således fulgt af et tilsvarende fald i 2014. I gennemsnit er det skønnet, at de fakturerede kornpriser i gennemsnit vil falde med 20,4 pct. fra 2013 til 2014. På grundlag af prisfaldet forventes produktionsværdien for korn at falde fra 12,44 mia. kr. i 2013 til 10,72 mia. kr. i 2014, selvom kornproduktionen vil stige.

Figur 1.1. Salgspriser for byg og hvede af landmand, kr. pr. hkg

Landbrug og Fødevarer (2014) via Farmtal Online

I 2015 forventes den danske kornhøst at falde til 8,9 mio. kg. eller 9,2 pct. mindre end i 2014. Reduktionen skyldes et marginalt mindre kornareal og et lavere hektarudbytte. Der er her kalkuleret med et trendbaseret udbytte, hvorved det gennemsnitlige udbytte falder fra 67,9 hkg pr. ha i 2014 til 62,9 hkg pr. ha i 2015.

De danske kornpriser i 2015 skønnes at være nogenlunde på linje med prisniveauet i 2. halvår af 2014 under forudsætning af, at den globale kornhøst i 2015 bliver gennemsnitlig. Denne vurdering er baseret på stigningen i de globale kornlagre ultimo 2014, og til trods for en forventet stigning i forbruget af foderkorn. Det skønnede prisniveau indebærer, at de gennemsnitlige fakturerede priser vil falde yderligere med 6,0 pct., og herved forventes produktionsværdien af korn at falde til 9,17 mia. kr. i 2015.

Frø til udsæd

Den danske frøproduktion anslås at stige med godt 10 pct. fra 2013 til 2014. Det er en følge af en forøgelse af arealet fra 79,6 til 81,0 tusinde ha. Samtidig forventes hektarudbyttet at øges gennemsnitligt med 20 pct. i forhold til det gennemsnitlige udbytte i årene 2009-13. Der er imidlertid en stor spredning i hektarudbytte mellem de forskellige græsfrø svingende fra 4 pct. lavere udbytte i italiensk rajgræs til 30 pct. højere udbytte i alm. rajgræs. Udbyttet for hvidkløver er anslået til at være 34 pct. højere end gennemsnittet af udbytte i 2009-13.

Den gode frøhøst i 2013 og 2014 har imidlertid bidraget til at genskabe frølagrene og har sat frøpriserne under pres, idet disse gennemsnitligt er reduceret med 9,1 pct. Men høje udbytter af frø i 2014 har betydet en 10 pct. højere produktionsværdi sammenlignet med 2013. I 2015 forventes høsten at falde til gennemsnitlig norm-høst, og priserne forventes at blive på 2014 niveau. Produktionsværdien vurderes for frø til udsæd at op på 0,93 mia. kr. i 2015.

Raps

Den globale produktion af oliefrø forventes at stige for andet år i træk på grund af næsten ideelle vejrbetingelser for sojaproduktion i USA. I 2014 ventes produktionen at stige yderligere med 4,7 pct., efter en 5,9 pct. og 4,4 pct. stigning i henholdsvis 2012 og 2013.

Da den globale efterspørgsel er fuldt dækket af produktionen af raps, skønnes lagrene af planteolie samt oliekgager at stige. Dermed må der imødeses et pres i retning af lavere priser. Priserne for oliefrø er da også faldet med 8,1 pct. fra oktober 2013 til oktober 2014, mens prisen på oliekgager faldt med 1,1 pct.

Selv om produktionen af oliefrø domineres af soja, er der som følge af substitutionsmuligheder, et nogenlunde parallelt udviklingsforløb for raps. Fra oktober 2013 til oktober 2014 er den danske rapspris således faldet med 17 pct. På grundlag af den hidtidige prisudvikling er det skønnet, at de gennemsnitlig fakturerede priser i 2014 vil falde med 20,1 pct. i forhold til 2013.

Den danske rapsproduktion skønnes derimod at stige med 3,4 pct. fra 2013 til 2014. Det sker på trods af en reduktion i rapsarealet fra 177,1 tusinde ha i 2013 til 166,1 tusinde ha i 2014, som dog opvejes af, at udbytterne stiger fra 38,8 til 42,9 hkg pr. ha i samme periode. Produktionsværdien af raps skønnes at falde fra 2,06 mia. kr. i 2013 til 1,71 mia. kr. i 2014.

I 2015 forventes rapshøsten at blive lidt lavere end i 2014. Det er i den sammenhæng skønnet, at arealet vil blive reduceret til 167 tusinde ha, ligesom der bliver et lidt lavere udbytte pr. ha. Rapspriserne i 2014, som er baseret på stigningen i det globale lagre af oliefrø, anslås at være nogenlunde på niveau med prisen i sidste kvartal i 2014 svarende til, at de gennemsnitligt fakturerede priser falder med godt 7 pct. fra 2014 til 2015. Det indebærer, at produktionsværdien af raps falder til 1,57 mia. kr.

Sukkerroer

I 2013 slog sukkerudbyttet pr. ha rekord med 12,8 ton sukker pr. ha. Det skyldes en kombination af gode roeudbytter og et højt sukkerindhold. I 2011 var roeudbyttet højere, men der var sukkerindholdet lavt. Produktionen pr. ha i 2014 forventes at blive højere end sidste års rekord primært på grund af det tidlige forår og dermed lange vækstsæson. Den tørre sommer har ikke hæmmet væksten mere, end det stadig tegner til at blive en god høst. Sukkerindholdet i roerne er lavt på grund af det milde efterårsvejr uden nattefrost. Ved nattefrost opbygger roerne energireserver i roden i form af sukker, og nattefrost vil derfor højne sukkerindholdet i roerne. Men samlet set er der udsigt til

stor sukkermængde. Den samlede mængde sukker falder i 2014, da arealet med sukkerroer i 2014 er på 35.500 ha, mens det i 2013 var 38.000 ha.

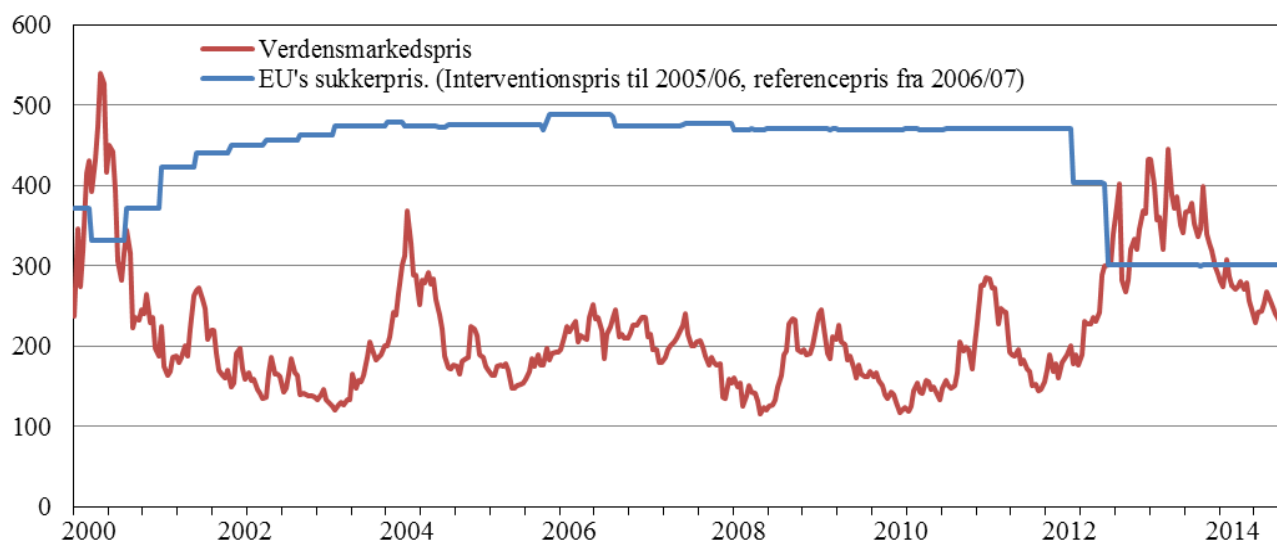
Sukkermarkedet er styret af EU-kvoter, som i 2014 er på 372.383 ton hvidt sukker, hvilket svarer til 391.000 ton polsukker. For denne mængde er sukkerroedyrkerne sikret en forudbestemt minimumspris. Hvis produktionen overskrider kvoten, kan denne del fradrages næste års kvote. Der er også mulighed for, at den overskydende produktion kan afsættes som industrisukker. På grund af lavere pris på industrisukker har dette typisk ikke været attraktivt, men de senere års høje verdensmarkedspriser på sukker har medført, at importen af sukker til EU er reduceret, og undtagelsesvis er overskudssukker derfor blevet konverteret til kvotesukker. Denne ordning var udløbet i 2013 og derfor blev noget sukker overført til 2014-sæsonen. Verdensmarkedsprisen på sukker er faldet og allerede i 2014-kampagnen har Nordic Sugar meddelt, at de forventer, at 11 pct. af sukkeret fra 2014 overføres til 2015-sæsonen. Sammen med de lave priser på industrisukker og lave priser ved eksport af sukker medfører det en forventning om et tilsæt areal i 2015 på 30.000 ha og dermed en nedgang på 15 pct. i arealet med sukkerroer.

Prisen på sukker er sammensat af en EU-mindstepris og en række tillæg, f.eks. renhedstillæg, kontrakttopfyldelsestillæg, markedstillæg og sukkertillæg. Prisen på kvotesukker er fastlagt i brancheaftalen mellem Danske Sukkerroedyrkere og Nordic Sugar. I 2013 og 2014 har verdensmarkedspriserne for sukker været høj, og brancheforeningen Danske Sukkerroedyrkere har forhandlet højere priser hjem i 2013 og 2014 i forhold til den oprindelige brancheaftale, da prisen på sukker i EU har været høj i denne periode.

Prisen for 2015 er endnu ikke forhandlet på plads, selvom kutymen har været, at den skal være forhandlet på plads inden 1. juli året inden dyrkningen. Prisen på sukker i EU er faldet, men Danske Sukkerroedyrkere og Nordic Sugar er endnu ikke nået til enighed om, hvor meget prisen på roer skal falde. Som det fremgår af figur 1.2., så har prisen på sukker på verdensmarkedet været højere end EU's kvotepris i perioden omkring 2010-2013.

Produktionsværdien af sukker var 0,93 mia. kr. i 2013, hvilket var en stigning på 4 pct. i forhold til 2012 og er således den højeste værdi siden 2004. Prisen i 2013 var 1.980 kr. pr. ton polsukker, mens prisen for 2014 bliver 1.779 kr. pr. ton, og den forventede pris i 2015 er på ca. 1.600 kr. pr. ton polsukker. Sukkerprisen skal altså falde drastisk i forhold til 2013 prisen, og dermed forventes den at være faldet 19 pct. til dyrkningssæsonen 2015.

Figur 1.2. Verdensmarkedspris og EU-kvotesukkerpris fra 1980 til 2014

Kilde: Danske Sukkerroedyrkere (2014).

Produktionsværdien af sukker forventes at falde med 15 pct. til 0,79 mia. kr. i 2014 på grund af fallende sukkerpris og et mindre areal. Produktionsværdien forventes at falde yderligere 23 pct. til 0,60 mia. kr. i 2015. Udbyttet er i 2014 baseret på foreløbige opgørelser af roehøsten og estimeret til 12,9 ton sukker pr. ha, mens udbyttet for 2015 er baseret på et trendbaseret udbytte på 12,7 ton pr. ha, men lavere priser og mindre areal.

EU's sukkervoter bortfalder fra dyrkningsåret 2017, hvor der dermed ikke længere er kvoter. Dog har branchen fået lov til at opretholde kontraktproduktion således, at den enkelte dyrker har kontrakt med Nordic Sugar. Parterne er ikke enige om, hvorvidt dyrkerne skal have kontrakter, som de selv ønsker eller om kontrakterne skal gå retur til Nordic Sugar, når dyrkerne ophører med sukkerroedyrkning. Hvis kontrakterne går tilbage til Nordic Sugar, vil der ikke længere være handel med sukkerkontrakter.

Kartofler

Arealet med kartofler er steget med ca. 2.200 ha fra 2013 til 2014. Stigningen i arealet er fordelt med 1.500 ha stivelseskartofler og 700 ha spisekartofler. Der dyrkes i 2014 ca. 22.000 ha med stivelseskartofler, 15.000 ha med spisekartofler og 5.000 ha med læggekartofler. Arealet med læggekartofler er stort set uændret i forhold til 2013. Stivelseskartofler er primært kartofler til produktion af kartoffelmel, mens der i produktionen af spisekartofler både indgår ubehandlede kartofler, og det som kaldes proceskartofler, dvs. forbehandlede kartofler til institutioner mv. og kartofler til chipsproduktion. Melkartofler produceres på kontrakt med kartoffelmelscentralerne og er den prismæssigt mest stabile kartoffelproduktion. Produktionen af spisekartoflerne er økonomisk meget usikker, da prisvariationerne fra år til år er meget store.

Kartoffelsæsonen har været præget af det tidlige forår og den varme sommer. Langt de fleste kartoffeldyrkere har mulighed for markvanding, så den tørre sommer har ikke haft stor negativ indflydelse på udbytterne, men har derimod haft indflydelse på, at kartoflerne er afgroet tidligt. Samlet har det medført et middeludbytte for årets kartoffelhøst. Det våde efterårsvejr har haft indflydelse på optageforholdene, men har ikke forhindret bjærgning af høsten. Det varme og våde efterårsvejr medfører en forøget risiko for nedsat holdbarhed og kvalitet ved tidlig opbevaring.

Udbyttet i stivelseskartofler i 2014 forventes at være omkring 470 hkg pr. ha, hvilket er på niveau med udbyttet i 2013. Det trendbaserede udbytte forventes at stige til 480 hkg pr. ha i 2015. Også udbyttet i spisekartofler på 380 hkg pr. ha er på niveau med sidste års udbytte, mens det trendbaserede udbytte peger nedad mod et udbytte på 355 hkg pr. ha.

Prisen på melkartofler har været uændret på 50 kr. pr. hkg som i 2013, hvilket også er den forventede pris i 2015. Prisen for spisekartofler er dog faldet 23 pct. til 131 kr. pr. hkg. Næste år forventes igen et lille fald i prisen på spisekartofler på 2 pct. til den pris på 128 kr. pr. hkg.

Produktionsværdien af kartofler nåede i 2013 1,05 mia. kr. som følge af det gode udbytte og fornuftige priser. I 2014 forventes et fald på 10,6 pct. til 0,94 mia. kr. og igen i 2015 forventes et fald i produktionsværdien på 5 pct. til 0,89 mia. kr.

Grovfoder

Grovfoderproduktionen har været over norm i 2014 – særligt majshøsten har ligesom kornproduktionen haft gunstige forhold. De gode produktionsforhold kan illustreres ved majsvarmeeenheder, som i 2014 ligger omkring 10 pct. over niveauet i 2013, baseret på vejrdato fra Herning.

Grovfoderproduktionen – målt i foderenheder – skønnes at stige med godt 4 pct. fra 2013 til 2014. Dette skyldes en kombination af et lidt større grovfoderareal og et godt udbytte. For 2015 ventes en udvidelse af grovfoderarealet med udgangspunkt i afviklingen af mælkekvote. Grovfoderproduktionen i 2015 vil i høj grad udgøre produktionsgrundlaget for mælkeproduktion i 2016, der ventes udvidet i fravær af kvoten. Der forudsættes en normalhøst i 2015 og en vis korrektion af beholdninger i forhold til den gode høst i 2014.

Med det givne produktions- og prisniveau anslås grovfoderproduktionen at stige fra 4,9 mia. kr. i 2013 til 5,1 mia. kr. i 2014 for herefter at falde tilbage til ca. 5 mia. kr. i 2015. Dette er til trods for, at arealet forventes at stige med 4 pct. fra 2014 til 2015.

Gartneriprodukter

I 2013 tegnede gartneriproduktionen sig for 5 pct. af jordbrugets samlede produktionsværdi svarende til 4,20 mia. kr., hvilket er et lille fald i forhold til 2012. Næsten halvdelen af denne værdi hidrører fra potteplanteproduktionen, og denne produktion beslaglægger over halvdelen af væksthushuset med 2,2 mio. m² væksthuse ud af samlet 4,2 mio. m² væksthuse i alt i 2013. Produktionen af potteplanter steg med 2,6 pct., men samtidig faldt prisen for potteplanter med ca. 3 pct. For de øvrige

gartneriprodukter steg prisen med 0,2 pct. og samlet set har det medført, at værdien af gartneriprodukter er faldet med 3,8 pct. i forhold til 2012.

Produktionsværdien af gartneriproduktionen forventes at stige med 3 pct. i 2014 og yderligere stige 0,7 pct. i 2015. Den mængdemæssige produktion forventes at være stort set uændret for begge år, dog forventes en stigning i produktionen af frilandsgrøntsager på ca. 2 pct. om året. Modsat forventes et fald i afskårne blomster og i planteskoleprodukter.

Afregningspriserne forventes at stige på både frilands- og væksthushgrøntsager i 2014 med en yderligere stigning i 2015. Afregningsprisen på potteplanter forventes at stige i 2014 men forblive uændret til 2015. Det skal dog pointeres, at gartneriproduktionen spænder over en meget bred vifte af produkter, hvor stigningen i en vare kan opvejes af et fald i prisen på en anden vare. De gennemsnitlige prisskøn er derfor forbundet med stor usikkerhed.

Den anslåede ændring i produktionen og afregningspriserne forventes at forøge produktionsværdien for gartneriprodukter fra 4,17 mia. kr. i 2013 til 4,29 mia. kr. i 2014 og stige igen til 4,32 mia. kr. i 2015.

Mælk

I perioden februar til april 2014 opnåede danske mælkeproducenter rekordhøje priser på mælk, siden da har mælkeprisen været kraftigt faldende. Den globale mælkeproduktion ventes at stige med 2,4 pct. fra 2013 til 2014, hvoraf Asien igen i år står for den største del af stigningen med Indien i front. Væksten i produktionen i Kina forventes at blive beskeden, idet produktionen har været begrænset af mangel på foder og høje oksekødspriser. Der forventes moderat vækst i produktionen i Afrika og Syd- og Centralamerika.

I Nordamerika forventes en produktionsstigning på 3 pct. i USA, mens produktionen i Canada forventes stabil, begrænset af kvotesystemet. New Zealand, der er verdens største eksportør af mejeriprodukter, ventes at ende på en rekordhøj produktion, som er 6 pct. højere end året før. For Australien ventes også øget produktionen på omkring 2 pct.

I EU ventes den samlede produktion at stige med ca. 3,7 pct. primært drevet af høje mælkepriser, moderate foderomkostninger, gode vejrforhold og forberedelse på at kvoten forsvinder. Sidstnævnte ses bl.a. ved, at antal af malkekøer i EU stiger. I nogle lande begrænser kvoten dog produktionen, f.eks. lande som Irland, Polen, Tyskland, og særligt Holland og Danmark der ventes at overskride landekvoterne det sidste kvoteår.

For 2015 ventes produktionen i EU at stige mindre (1,6 pct.) på trods af kvotesystemets ophør. Årsagen er forventet opbremsning frem til 1. april i de lande, der ventes at overskride kvoten, efterfulgt af stigende produktion resten af året. Denne produktion vil dog ikke være så høj som tidligere antaget, idet de lave priser på mælk ventes at begrænse produktionen.

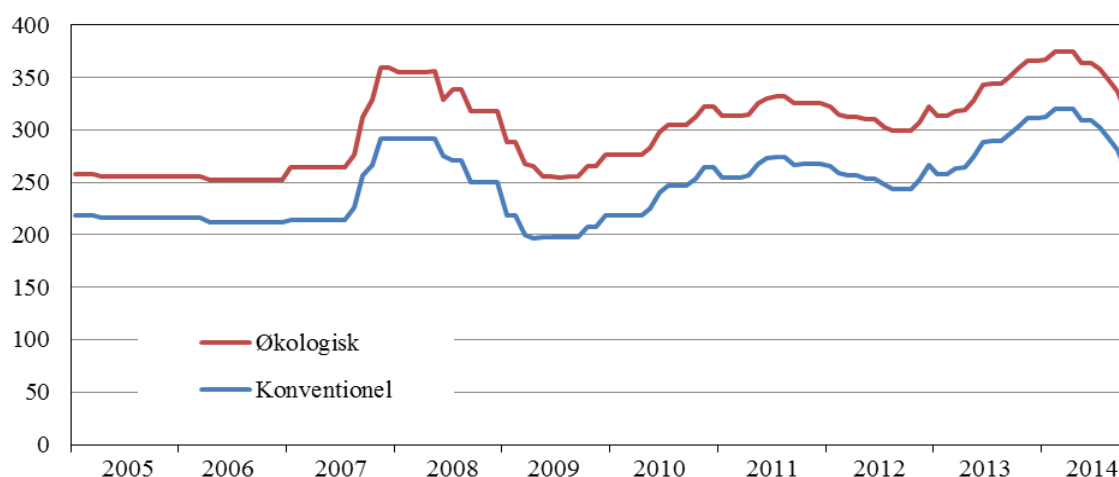
De store stigninger i den globale produktion af mejeriprodukter er generelt efterspørgselsdrevet (f.eks. i Indien), men i et så dynamisk marked skal der ikke meget til at ændre prisforholdene. Det russiske importforbud har derfor stor effekt på markedet for mejeriprodukter, særligt for smør og ost. Rusland har tidligere været aftager af 13 pct. af EU's eksport af mejeriprodukter (opgjort i mælkeækvivalenter). For smørekporten er det tæt på 1/4 af eksporten, og for ost, som især rammer Danmark, er det tæt på 1/3 af eksporten. Ud over det russiske importforbud præges den internationale efterspørgsel af en opbremsning af væksten i Kinas import af skummetmælkspulver.

De rekordhøje mælkepriser, særligt i første halvår 2014, betyder, at de danske mælkeproducenter har udsigt til en rekord høj indkomst i 2014. Der er dog malurt i bageret. Den stærkt faldende mælkepris giver dystre udsigter for indkomsten i 2015. Fra april til oktober er mælkeprisen faldet med omkring 18 pct. og der ventes yderligere fald i løbet af første halvår 2015 og en moderat forbedring i løbet af andet halvår 2015.

Figur 1.3 viser udviklingen i den danske mælkenotering. For 2014 ventes en gennemsnitpris for året at lande på 2,94 kr. pr. kg mælk med 4,2 pct. fedt og 3,4 pct. protein. I 2015 ventes denne pris at være ca. 14 pct. lavere for konventionel mælk. Pga. et relativt stabilt økologitillæg forventes de relative udsving i prisen for økologisk mælk at være lidt lavere end for konventionel mælk.

I 2014 ventes den danske mælkeproduktion på baggrund af den opgjorte produktion til dato at lande ca. 1 pct. højere end 2013. I 2015 ventes produktionen at stige yderligere pga. kvotesystemets ophør, til trods for at der formentligt vil være en vis opbremsning i produktionen i første kvartal, for at minimere superafgiften. I det sidste kvoteår ventes den danske mælkekvote nemlig igen at blive overskredet. Der ventes en overskridelse på et niveau omkring overskridelsen i kvoteåret 2013/14, som var på 101,3 mio. kg, svarende til en overskudsafgift (superafgift) på ca. 210 mio. kr.

Figur 1.3. Mælkenoteringen, øre pr. kg (4,2 pct. fedt, 3,4 pct. protein)

Kilde: Videncentret for Landbrug (2014).

Ud fra en offeromkostningsbetragtning medfører kvotesystemets ophør en stor reduktion i de marginale omkostninger ved mælkeproduktion. Selv om der er taget forskud på disse omkostninger rent regnskabsmæssigt via nedskrivninger af kvotens værdi, så har der særligt i det sidste kvoteår været meget høje omkostninger til kvotesystemet ud fra en ren produktionsøkonomisk betragtning, idet man kunne have produceret lidt mindre mælk og solgt lidt af kvoten til en høj pris. Værditabet på kvoten har været over én krone pr. kg mælk produceret i 2014.

Det forventes, at kvotesystemets ophør vil medføre en produktionsstigning på ca. 4,2 pct. fra kalenderåret 2014 til 2015. Dette på trods af et forventet fald i prisen på ca. 14 pct. Den samlede produktionsværdi fra mælk ventes at stige fra ca. 15 mia. kr., i 2013 til rekord høje ca. 15,6 mia. kr. i 2014, for så at falde til ca. 14 mia. kr. i 2015 (heri er ikke medregnet evt. superafgift).

Slagtekvæg

Den globale vækst i oksekødsproduktionen forventes at falde i 2015. Fra en produktion på omkring 67,0 mio. tons i 2012, til 67,8 mio. tons i 2013 og 68,3 mio. tons i 2014 ventes produktionen at være lavere i 2015 på et niveau på mellem 2012 og 2013 produktionen.

Væksten falder fra ca. 1,2 pct. i 2013 til 0,8 pct. i 2014. Hovedparten af væksten i produktionen kommer fra udviklingslandene, hvor der ventes en vækst på 2,3 pct. Stigningen i det globale forbrug af oksekød kan også primært tilskrives udviklingslandene. For de udviklede lande ventes et fald i produktionen på 1,3 pct. i 2014. Dette fald kan hovedsagligt henføres til faldende produktion i Nordamerika og Australien.

De syv største oksekødsproducenter i verden er USA, Brasilien, EU, Kina, Indien, Argentina og Australien. Disse lande/regioner udgør ca. 2/3 af verdens produktion af oksekød. Ses på verdenshandlen tegner, Brasilien og Indien sig for den største eksport, tæt forfulgt af Australien. Disse tre lande udgør ca. 2/3 af verdenshandlen for oksekød.

Brasilien har et langt større hjemmemarked end Australien og Indien. Hvor Brasilien eksporterer omkring 20 pct. af den samlede produktion, så eksporterer Indien omkring 45 pct. af den samlede produktion, og Australien eksporterer omkring 70 pct. af den samlede produktion. For Indien er der især tale om produktion og eksport af bøff elkød, der er populært i Afrika og Mellemøsten.

I Australien og USA har der på grund af tørkeproblemer været en tendens til reduktion af kvægbestanden. Dette har i Australien medført rekord høje slagtninger i 2014, men medfører samtidig en forventning om en lavere produktion i 2015.

Efter en nedadgående udvikling i EU's oksekødsproduktion ventes en svag stigning i produktionen af oksekød i EU i 2014 og 2015. Dette skyldes dels ophøret af mælkekvotesystemet og dels de høje priser på mælk i 2013 og 2014. Disse to forhold er de vigtige drivkræfter for den forventede stigning. EU's oksekødsproduktion er tættere knyttet til mælkeproduktionen end for de fleste andre aktører på markedet.

Globalt set ventes det russiske importforbud ikke at få stor betydning for handelsmønstrene for oksekød. For EU er situationen dog mere alvorlig, dels pga. den tætte tilknytning til mælk, der er ramt af embargoen, og dels fordi den faldende pris på svinekød presser prisen på oksekød via substitution imellem disse produkter.

Produktionsbilledet i EU er overordnet set ret broget. I nogle lande (f.eks. Irland og Tyskland) er produktionen stigende, mens den er faldende i andre lande (Spanien og Italien). På længere sigt kan det ventes, at oksekødsproduktionen flytter med mælkeproduktionen mod nord i EU med landene omkring Nordsøen og Polen i front.

I Danmark er oksekødsproduktionen i 2014 steget med omkring 4 pct. i forhold til året før, mens malkekobestanden er reduceret med omkring 3 pct. målt på gennemsnittet af årets første tre kvartaler. Ses kun på tredje kvartal er malkekobestanden reduceret med omkring 4 pct. i 2014.

Frem til 1. april vil slagtingerne af køer i Danmark formentligt være præget af et forsøg på at begrænse overskridelse af mælkekvoten for at undgå superafgift. Efter 1. april 2015 kan man forvente en vis besætningsopbygning, der i første omgang vil reducere slagtingerne på kort sigt for på længere sigt at øge antallet af slagtinger i Danmark i forbindelse med en forøget malkekvægbestand. Samlet set ventes kvægbestanden at stige i 2015, mens oksekødsproduktionen ventes at falde midlertidigt.

Prismæssigt har 2012 og 2013 været præget af høje niveauer historisk set. I 2014 konstateres prisfald, der kun er forstærket af situationen med Rusland, dette fald ventes at fortsætte ind i 2015. Den samlede produktionsværdi for kvæghold ventes at falde fra ca. 3 mia. kr. i 2013 til ca. 2,6 mia. kr. i 2014 på baggrund af fald i både pris og mængde, mens værdien i 2015 ventes stort set uændret i forhold til 2014, idet yderligere prisfald opvejes af mindre mængdemæssige stigninger.

Svin

Den forventede produktion af svinekød på verdensplan i 2014 er på 110,6 mio. ton kød slagtet vægt, hvor EU står for de 22,4 mio. ton kød (USDA 2014). Udviklingen er båret af en stigning i produktionen i Kina på 2,3 pct. på grund af stigende efterspørgsel og statslige støtteprogrammer. I USA forventes produktionen at falde med 1,9 pct. som følge af sygdommen Porcine Endemic Diarrhoea (PED), der fører til stor smågrisedødelighed.

Forbruget er på 107,9 ton kød og dermed 0,7 mio. ton lavere end produktionen, hvorfor der sker en lageropbygning i 2014. I forhold til 2013 er det en stigning i produktionen på 1,8 mio. ton, hvoraf næsten 1,6 mio. ton stammer fra en øget produktion i Kina. I 2015 forventes produktionen at stige yderligere 1,2 mio. ton, hvoraf de 0,8 mio. ton stammer fra Kina. FAO (2014) estimerer produktionen af svinekød til at være lidt større end USDA's skøn, men de har den samme forventede udvikling i produktionen.

Forbruget af svinekød stiger fra 108,5 mio. ton i 2013 til forventet 109,9 mio. ton i 2014 og 111,2 mio. ton i 2015. Kina står for den største stigning i forbruget og forventes at øge forbruget med 2,8 mio. ton fra 2013 til 2015 (USDA 2014). Den samlede handel med svinekød forventes at stige i 2014 til 7,2 millioner ton kød. Den stigende handel med svinekød er i nogen grad udtryk for, at handlen finder andre kanaler efter, Rusland har stoppet importen af svinekød.

Kina er nettoimportør af svinekød, og er med over halvdelen verdens produktion og forbrug den største aktør på svinekødsområdet. Svinekødsmarkedet i Kina er så stort, at det er meget vigtigt, hvad der sker på svinekødsmarkedet i Kina. Den største importør af svinekød er Japan, som forventes at importere 1,32 mio. ton svinekød i 2014. Den største eksportør af svinekød er USA, skarpt forfulgt af EU.

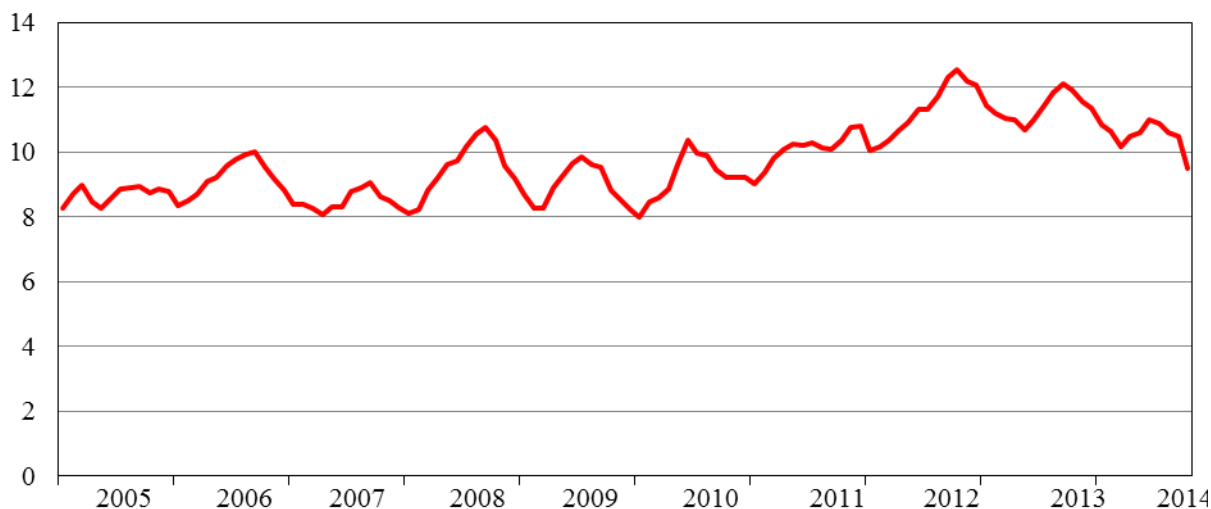
Efter indførelse af forbud mod fikserede søer i 2013 var det forventet, at produktionen igen skulle stige. Men udbruddet af Afrikansk Svinepest i februar 2014 i Østeuropa introducerede usikkerhed i markedet, så produktionsstigningen formentlig udebliver i 2014. Usikkerheden i markedet steg i forbindelse med Ruslands importstop af en række fødevarer, herunder svinekød, i august 2014. Faldet i antal grise på stald skete i første halvdel af 2014, og der er derfor forventning om stigende produktion igen i 2015. Eksporten fra EU forventes at falde med 8 pct. i forhold til 2013, hvilket er betragteligt mindre end de 25 pct. af eksporten, som normalt bliver eksporteret til Rusland.

Forbruget af svinekød i 2014 forventes at være stabilt i forhold til 2013, og der er forventning om stigende forbrug i 2015 (EU 2014).

Produktionen af svin i Danmark har i perioden 2008-2014 været svagt stigende, med et lille fald i 2012 og 2013. Dette fald skyldes i overvejende grad, at producenter, som ikke havde stalde beregnet til løsgående drægtige søer, indstillede produktionen. Produktionsstigningen dækker over et fald i producerede slagtesvin i Danmark og en stigende produktion af smågrise. De ekstra producerede smågrise kommer primært som en stigning i produktiviteten i form af flere smågrise pr. årssø. Antallet af søer har været konstant fra 2013 til 2014 på lidt over en million søer, mens antal producerede smågrise forventes at stige med ca. 3 pct.

Eksporten af smågrise forventes igen at stige med 11 pct., så den når op på knap 11 millioner smågrise i 2014. Danske smågrise har et godt ry i Tyskland og Polen og bliver handlet til højere priser end smågrise fra andre avlsselskaber end SPF. Efter Ruslands stop for importen af svinekød i august er prisen på smågrise i Tyskland og Polen faldet markant, og smågrisene eksporteres ultimo 2014 til 50-60 pct. af prisen i sommeren 2014. Faldet i smågriseprisen kommer samtidig med et fald i noteringen for slagtesvin, jf. figur 1.4. Faldet i slagtesvinenoteringen er dog væsentlig mindre end faldet i smågriseprisen.

Figur 1.4. Slagtesvinenoteringen, kr. pr. kg

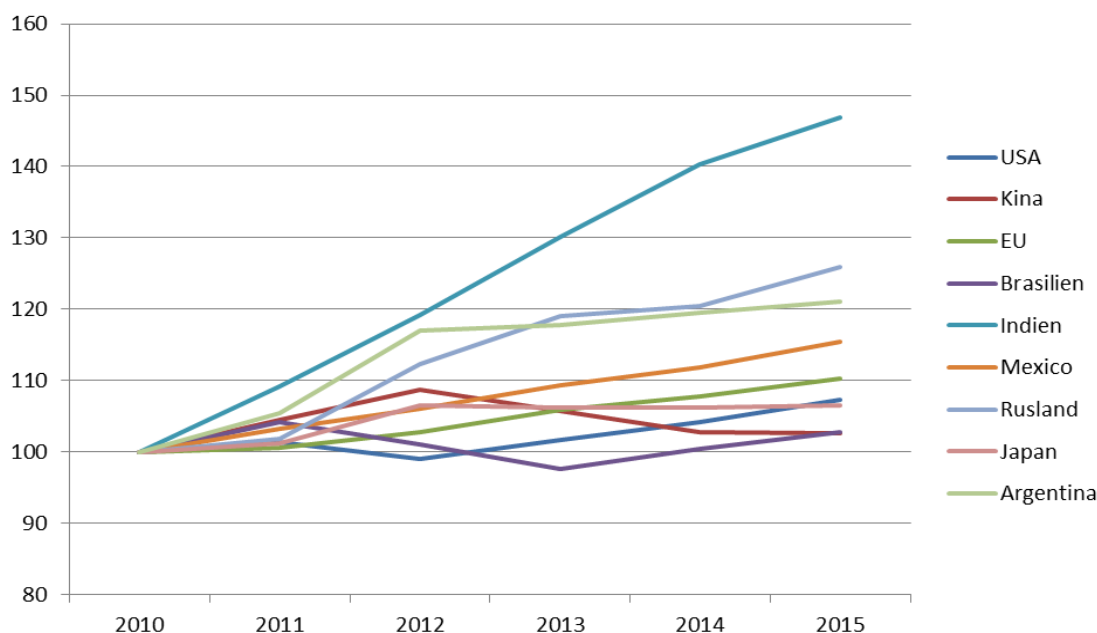
Produktionsværdien af svin var 23,9 mia. kr. i 2013, hvilket en stigning på knap 1 pct. i forhold til 2012. Produktionsværdien forventes dog at falde drastisk i både 2014 og 2015 med henholdsvis 8,5 og 10,2 pct. Faldet i produktionsværdien i 2014 og 2015 skyldes prisfald på svinekød på 9 og 11 pct., hvilket altså vil sige, at prisfaldet kun opvejes en smule af en produktionsstigning på 0,4 pct. og 1 pct. Stigningen i produktionen sker igen som en stigning i producerede smågrise, da produktionen af slagtesvin ikke forventes at stige, men den forventes dog heller ikke at falde i 2014 og 2015.

Slagtekyllinger

Slagtekyllingeproduktionen forventes ifølge FAO (2014) at stige med 1,1 pct. til 107,6 mio. ton i 2014 i forhold til 2013, og det er en mindre stigning end i de foregående år (FAO 2014). Produktionsudfordringer i Kina medfører et forventet fald i produktionen på 4,8 pct. i Kina, hvilket også er medvirkende til opbremsning i produktionsstigningen på verdensplan. Argentina har indenfor det seneste tiår fordoblet produktionen af slagtekyllinger og har nu ligeså stor markedsandel i Sydamerika som Brasilien (USDA 2014).

Udbrud af fugleinfluenza både hos kyllinger og mennesker i Kina har fået den kinesiske efterspørgsel til at stige mindre end for resten af verden. USDA (2014) har lavet prognose for forbruget af fjerkrækød til 2015, hvor udviklingen i forhold til forbruget kan ses i figur 1.5 (2010 = indeks 100). Her fremgår det, at stigningen i forbruget går stærkest i Indien, mens der også har været en forbrugsvækst i resten af verden. Dog er kurven for Kina knækket fra 2012, og udviklingen i Brasilien er heller ikke så stærk som i andre dele af verden. Det kan hænge sammen med, at indkomstudviklingen i de lande i nogen grad tillader, at nogle af forbrugerne substituerer fjerkrækød med andre dyrere kødtyper, f.eks. svinekød og oksekød.

Figur 1.5. Forventet forbrug af fjerkrækød i udvalgte lande

Figur 1. Forbruget af fjerkrækød, 2010 = indeks 100.
Kilde USDA (2014a)

Handlen med kyllingekød har oplevet en lille stigning indenfor det seneste år, men der er samtidig sket en omfordeling af handlen i kraft af en stigende produktion i Rusland, og dermed mindre import. Den russiske fødevarerboycot har også haft en betydning for handlen. Kyllingekødet fra USA, EU og Canada skal nu finde alternativ afsætning, mens Brasilien og Argentina har eksporteret mere til Rusland. De største eksportører af kyllingekød er USA, Brasilien, Kina og EU.

Tyrkiets umiddelbare nærhed til Mellemøsten medfører konkurrencemæssige fordele i form af lavere transportomkostninger (USDA 2014). Derudover udføres slagtningerne efter Halal-principper, hvilket er et krav i Mellemøsten. Tyrkiet har dermed fået en dominerende stilling i handlen med kyllingekød i Mellemøsten.

Produktionen af kyllingekød i EU forventes at stige med 1,9 pct. i forhold til 2013 blandt andet på grund af lavere foderpriser. I starten af 2014 var der en stigning i eksporten af kyllingekød til Rusland på grund af Ruslands frygt for svinepest og efterfølgende stop for import af svinekød. Eksporten af europæisk kyllingekød til Rusland varede kun til august, hvor Rusland stoppede helt for import af europæisk kyllingekød. Som en konsekvens af dette er både importen og eksporten ind og ud af EU faldet og har medført et fald i prisen på fjerkrækød. Prisfaldet er dog mindre end prisfaldet på svinekød.

Produktionsværdien af fjerkræ forventes at falde med 8,4 pct. fra 2013 til 2014 og yderligere 1,5 pct. fra 2014 til 2015. Dermed når produktionsværdien af fjerkræ ned på niveau med 2012 på ca.

164 mio. kr. Faldet i produktionsværdien skyldes et forventet fald i mængden på 1,5 pct. for begge år og et forventet fald i prisen fra 2013 til 2014 på 7 pct. og uændret pris i 2015 i forhold til 2014.

Konsumæg

Den danske konsumægsproduktion er stærkt fokuseret på det danske detailmarked. Produktionen har en særstatus i EU i forhold til import af æg med salmonella, hvorfor importen af såkaldt skalæg er meget beskeden, industriens forbrug af æg er derimod baseret på import.

Produktionen ventes at falde en smule fra 2013 til 2014 (1,9 pct.) baseret på en faldende produktion i det første halvår. For 2015 ventes produktionen at være på niveau med produktionen i 2014. Den årlige produktion ventes derfor at falde fra knapt 69 ton i 2013 til 67,6 ton i 2014 og 2015. Produktionen ventes stort set at afspejle forbruget i Danmark.

Ægproducenterne oplevede faldende priser gennem hele 2013, og denne udvikling er fortsat ind i 2014, hvor det ser ud til at prisen stagnerer. Samlet set ventes prisniveauet for 2014 at være ca. 5 pct. under niveauet i 2013, mens niveauet for 2015 ventes at være ca. 2 pct. under niveauet i 2014. Dette er gennemsnitsbetragtninger for alle typer af æg. De dyrere typer (økologi) ventes at være mere stabile end de billigere æg (buræg).

Da både produktion og afregningspris ventes at falde fra 2013 til 2014, ventes den samlede produktionsværdi at falde med knapt 7 pct. fra en værdi på ca. 756 mio. kr. i 2013 til en værdi på ca. 690 mio. kr. i 2014 og 2015.

Pelsdyr

Efter tre overordentligt gode år for de danske minkavlere er der tale om en normalisering af priserne og dermed indtjeningen. Priserne er næsten halveret i løbet af 2014 fra et niveau på godt 600 kr. pr. minkskind til et niveau på godt 300 kr. pr. minkskind² jf. figur 1.6.

Danske avlere opnår generelt en betydelig merpris for deres skind på grund af den høje kvalitet, der kendetegner danske skind. I sæsonen 2013/14 opnåede danske avlere således en merpris på 34 pct. i forhold til udenlandske minkskind solgt på Kopenhagen Furs auktioner.

Den danske andel af verdensmarkedet har været vigende siden årtusindskiftet. På daværende tidspunkt udgjorde danske minkskind ca. 40 pct. af verdens produktion, mens andelen i dag er på ca. 20 pct. af verdensproduktion målt i antal skind, uden at tage hensyn til kvalitetsforskelle. Dette skal

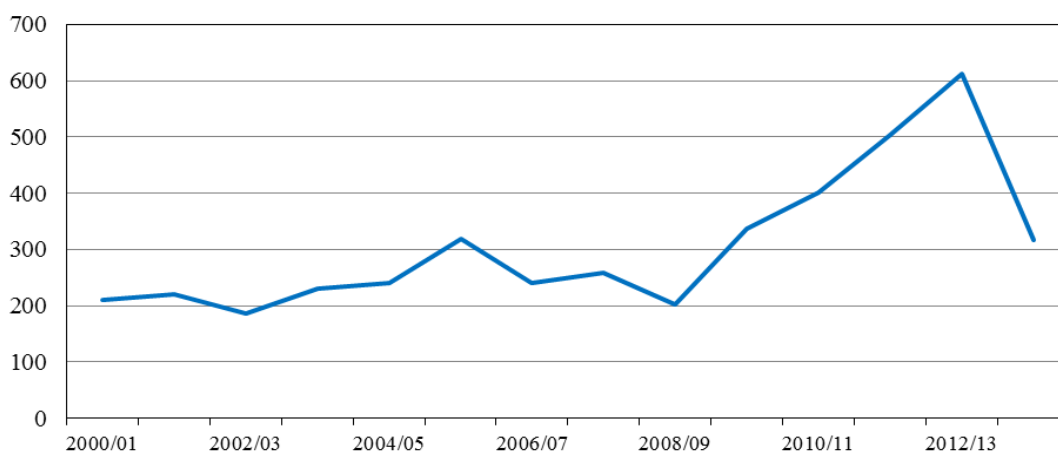
² Værdien af skindproduktionen for et givet kalenderår opgøres af Danmarks Statistik på grundlag af årets produktion og de priser, hvortil den pågældende produktion afsættes, hvilket sædvanligvis sker på december-auktionen i det pågældende år samt på februar-, april-, juni- og september-auktionerne i det efterfølgende år.

dog ses i lyset af, at verdens produktion er tredoblet i samme periode, mens den danske produktion er steget med ca. 60 pct.

Der har altså været en moderat vækst i den danske minkproduktion siden 2000 på i gennemsnit ca. 3,5 pct. årligt, mens verdensproduktionen har haft en gennemsnitlig årlig vækst i minkproduktionen på godt 8 pct.

Det store fald i priserne vil formenligt dæmpe den globale vækst i produktionen og kan derfor på lang sigt anses som en positiv ting ud fra en dansk branchebetragtning. Var priserne ikke faldet, kunne der forudses en højere stigning i produktion fra opstart af produktion i andre lande. Investering i opbygningen af produktionen er omkostningsfuld, og der er i høj grad tale om irreversible investeringer, der vil være med til at presse prisen ned fremadrettet.

Figur 1.6. Gennemsnitlig årlig auktionspris for danske minkskind, kr. pr. skind

Kilde: København Fur (2014a).

Fra en samlet produktionsværdi på ca. 9,7 mia. kr. i 2012 steg produktionen i 2013, mens værdien faldt 5,5 mia. kr. opgjort på baggrund af priserne realiseret på auktioner i 2014. Produktionen ventes at stige yderligere i 2014 til 17,8 mio. skind, hvilket øger den samlede værdi til knapt 5,7 mia. kr. i 2014 forudsat uændrede priser på skind. For 2015 ventes en yderligere stigning i produktionen til ca. 18,6 mio. skind, som med priser på 2014-niveau fører til en samlet forventet produktionsværdi på ca. 6 mia. kr.

1.3. Produktionsomkostninger, faktorpriser og faktorforbrug

Produktionsomkostninger ved jordbrugsproduktionen er skønnet til at falde fra 78,7 mia. kr. i 2013 til 76,2 mia. kr. i 2014, jf. tabel 1.3. Reduktionen er overvejende forårsaget af lavere priser, især på

foderstoffer og handelsgødning, som falder med hhv. 9 pct. og 8 pct., og lavere arbejdsvederlag til brugerfamilien.

Foderomkostninger er lavere grundet lavere kraftfoderpriser, hvor priserne på korn og soyaskrå følger globale tendenser. Derfor forventes foderomkostningerne at falde i 2014 og 2015. Omkostningerne til udsæd og bekæmpelsesmidler forventes at stige svagt. Energiomkostningerne og handelsgødningsomkostningerne forventes at falde især som følge af lavere priser og lavere forbrug.

De samlede arbejdsomkostninger inklusiv vederlag til brugerfamilien forventes at falde marginalt fra 2013 til 2014. Det skal ses i sammenhæng med, at timeprisen på arbejdskraft er skønnet til at stige med 1,4 pct. for både den lønnede arbejdskraft og brugerfamilien. De lavere arbejdsomkostninger skyldes således en fortsat stigning i arbejdsproduktiviteten med 5,4 pct.

I 2015 forventes produktionsomkostningerne at blive stort set uændret i forhold til 2014, da de falder med 0,39 mia. kr., hvilket især skyldes udsædomkostninger samt omkostninger til handelsgødning og bekæmpelsesmidler, hvor priserne forventes at falde.

Arbejdsomkostningerne forventes at falde med 0,23 mia. kr., hvilket dækker over et forventet fald i forbruget af arbejdskraft på 2,3 pct. og en svag stigning i prisen af arbejdskraft på 1,25 pct.

1.4. Jordbruget opdelt efter driftsform og størrelsesgrupper

2013 og 2014 til dato har for flere driftsformer været år med prismæssige vendepunkter. Udviklingen i produkt- og faktorpriser, som har fundet sted sidste år og i år, påvirker indtjeningen i de forskellige jordbrugstyper meget forskelligt. På den baggrund redegøres i dette afsnit for indtjeningen i udvalgte driftsformer, som primært baseres på de regnskaber, der indgår i Danmarks Statistiks jordbrugsregnskabsstatistik i årene 2009-2013 samt egne fremskrivninger til 2014 og 2015.

Om den anvendte regnskabsopstilling skal det bemærkes, at alle produktionsafhængige driftstilskud (tilskud til protein- og energiafgrøder, stivelseskartofler, handyrpræmier, moderfårpræmier, miljøstøtte og tilskud til økologisk produktion), indgår i resultatet af primær drift. Generelle driftstilskud, der primært består af den afkoblede enkeltbetaling, anses derimod for finansielle indtægter, hvorfor de alene indgår i driftsresultatet. Fra 2015 bliver EU-støtten reformeret, og hedder således ikke længere enkeltbetalingsordningen, men overgår til at være en grundbetaling plus en betaling for at overholde tre grønne krav. Begge støttekategorier indgår i regnskabsopstillingen under de generelle tilskud, og anses dermed for at være en finansiell indtægt. I kapitel 3 redegøres nærmere for reformen af EU's landbrugsstøtte.

Jordbrugsbedriftenes indtjening belyses ved at se på de store landbrug, da disse bedrifter er tilrettelagt efter, at jordbruget skal sikre hovedindtjeningen for familien, ligesom de repræsenterer langt hovedparten af erhvervets produktionsværdi. Antallet af mellemstore jordbrug falder kraftigt fra år til år, da de ikke er tilstrækkelig store til at udnytte de størrelsesøkonomiske fordele, der er skabt af den teknologiske og økonomiske udvikling. Antallet af deltidsjordbrug er – i modsætning til antallet

af mellemstore brug – forblevet nogenlunde uændret gennem en årrække. Deltidsbrugene tegner sig kun for en meget lille del af jordbrugsproduktionen. Derfor præsenteres jordbrugets indtjeningsforhold opdelt på driftsformer for plantebrug, malkekvægbrug, svinebrug, minkfarme og potteplante-gartnerier med 2 helårsarbejdere og derover. For fuldstændighedens skyld er driftsresultatet for de respektive størrelsesgrupper også vist sidst i afsnittet.

Den opgjorte indtjening er baseret på gennemsnittet for de pågældende brugstyper og størrelsesgrupper. Inden for de enkelte grupper er der imidlertid en betydelig spredning. For at afdække spredningen er der i bilagstabellerne gjort rede for jordbrugsbedriftenes indtjening for den bedste og dårligste tredjedel af brugene (øvre og nedre tertil). Inddelingen i øvre og nedre tertil er baseret på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje. På grund af den anvendte fremskrivningsmetode kan spredningen kun vises for de historiske år.

I tabellerne med hovedtallene for de regnskabsmæssige resultater fremgår hvor mange bedrifter, som indgår i gruppen. Udviklingen i antal bedrifter i populationen er en indikator for forventningen til strukturudviklingen. Specielt for planteavlsbrug er antallet af bedrifter i tabel 1.6 svingende. Udsvingene skyldes blandt andet, at der er en nedre grænse på to fuldtidsmedarbejdere, og der vil være nogle bedrifter, som f.eks. på grund af afgrødevalget ikke bliver talt med det ene år på grund af for lille arbejdsbelastning. Når de ligger lige på grænsen og ændrer afgrødevalget, så er de måske med i gruppen igen det efterfølgende år.

Klassifikationen af landbrugsbedrifter er baseret på Standard output (såkaldt SO). SO er udtryk for den omsætning en bedrift opnår ved besiddelse af et givet husdyr eller ved at dyrke en hektar med en given afgrøde. For ikke at klassifikationen skal ændres på grund af ændrede prisforhold fra et år til et andet er SO baseret på et glidende gennemsnit af de seneste fem års priser. Når de historiske prisrelationer ændrer sig, vil klassifikationen af bedrifter også kunne ændres. Eksempelvis vil flere bedrifter klassificeres som planteavlsbedrifter, såfremt prisforholdet mellem svinekød og afgrøder falder. Man skal derfor være varsom med at lave konklusioner på baggrund af udviklingen i antallet af bedrifter.

Plantebrug

Resultatet af den primære drift for de store plantebrug forventes at falde med 24 pct. fra 1.633 t.kr. pr. bedrift i 2013 til 1.238 t.kr. i 2014, jf. tabel 1.6. Reduktionen skyldes fald i priserne på korn og andre salgsafgrøder og ses på trods af, at det gennemsnitlige areal forventes at stige med 5,6 pct. fra 356 til 376 ha. Driftsomkostningerne forventes at stige med 5,0 pct., hvilket følger den førnævnte stigning i jordbrugsarealet.

Tabel 1.6. Hovedtal for plantebrug med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	4.418	4.545	5.644	6.361	6.583	6.436	6.352
Produktionsafhængige driftstilskud	71	57	113	24	19	18	18
Driftsomkostninger ²	3.743	4.050	4.522	4.785	4.968	5.217	5.493
Resultat af primær drift	746	552	1.236	1.600	1.633	1.238	877
Generelle driftstilskud	782	884	812	955	908	935	930
Forpagtningsafgift	670	825	726	837	749	798	851
Ordinære renteudgifter, netto	937	602	838	759	611	669	722
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	-111	380	243	102	69	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	32	-372	241	858	1.113	706	234
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	444	394	409	397	404	411	417
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-413	-766	-168	460	709	295	-183
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	0,7	0,4	1,8	2,6	3,0	2,0	1,1
- Øvre tertil	2,9	2,0	4,1	5,1	6,8		
- Nedre tertil	-1,8	-1,9	-0,4	0,3	0,1		
Antal bedrifter	1.031	846	900	984	1.029	1.015	950
Jordbrugsareal, ultimo, ha	347	407	368	391	356	376	397
Heraf i selveje, ha	209	227	212	226	201	211	222
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,59	3,62	3,50	3,57	3,85	3,96	4,07

1. Produktionsværdien omfatter ikke nominelle kapitalgevinster (konjunkturgevinster) på lagerbeholdninger og besætninger.

2. Produktionsværdien og Driftsomkostningerne er inklusiv bedriftens interne forbrug af korn og grovfoder.

3. Beregnet på grundlag af arbejdstidsforbruget og overenskomstmæssig timeløn inklusiv tillæg for ansatte i landbruget.

Kilde: Egne beregninger baseret på Danmarks Statistik (a, b og c).

Under forudsætning af en trendbaseret normalhøst, forventes resultatet af den primære drift i 2015 at falde yderligere med knap 30 pct. til gennemsnitligt 877 t.kr. Det er til trods for, at arealet pr. bedrift forventes at stige yderligere med 5,2 pct. Skønnede lavere høstudbytter end i 2014 og faldende priser på korn og andre salgsafgrøder vil bevirke et fald i produktionsværdien. Stigningen i driftsomkostningerne vil ligesom i 2014 følge udviklingen i jordbrugsarealet.

De generelle driftstilskud forventes at stige i første prognoseår med 3 pct., hvilket skyldes det større produktionsareal, hvorefter det forventes at falde marginalt med 0,6 pct. i det andet prognoseår på grund af reform af enkeltbetalingsordningen.

Forpagtningsafgiften forventes at stige som følge af et større tilforpagtet areal, som er antaget at stige proportionalt med jordtilliggendet pr. bedrift. De ordinære nettorenteudgifter forventes at stige i både 2014 og 2015, hvilket skyldes en øget gældsætning og stigning i bedriftenes gennemsnitlige størrelse.

Driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien i 2014 forventes at falde med 37 pct., men brugerfamiliens timeløn vil blive dækket, og der vil fortsat være et restbeløb til at forrente egenkapitalen. I 2015 vil kun halvdelen af arbejdsindsatsen blive dækket.

Ovenstående resultat gælder for de store planteavlsbrug som helhed. Der er imidlertid betydelig spredning. Opdeles de store planteavlsbrug i 2013 i tre lige store grupper (tertiler) efter forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje, har den øvre tertil en forrentning på 6,8 pct. og den nedre tertil

en forrentning på 0,1 pct. Grunden til de divergerende forrentningsprocenter er primært knyttet til forskelle i den økonomiske produktivitet³, som udgør 1,24 pct. i gennemsnit, 1,46 pct. for den øvre tertiel og 0,96 pct. for den nedre tertiel. Der er flere grunde til disse forskelle, men det er karakteristisk, at jordtilliggendet og produktionsværdien pr. helårsarbejder er størst på den bedste tredjedel af bedrifterne, hvilket indikerer forskelle i de anvendte produktionsmetoder og management.

De finansielle omkostninger er derimod størst på den bedste tredjedel af bedrifterne og mindst på den dårligste tredjedel af bedrifterne, hvilket bidrager til, at driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien divergerer mindre. Der er imidlertid fortsat en betragtelig forskel i driftsresultatet. Der henvises til tabel B1.1 i bilagstabellerne for en mere detaljeret opgørelse.

Malkekvægbrug – konventionelle og økologiske

For de konventionelle mælkeproducenter med 2 helårsarbejdere og derover forventes resultatet af den primære drift at stige markant fra 1.196 t.kr. pr. bedrift i 2013 til 1.756 t.kr. i 2014, jf. tabel 1.7. Denne stigning er overvejende knyttet til det meget høje prisniveau på mælk, der er konstateret i særligt første halvår 2014. Hertil kommer at en udvidelse af gns. besætningen fra 210 til 219 malkekøer for gruppen medfører et forøget resultat af primær drift. De samlede driftsomkostninger stiger imidlertid også med 2,7 pct., hvilket afspejler stigningen i besætningen og faldende enhedsomkostninger i form af lavere foderpriser. Effekten af stigningen i mælkeprisen er imidlertid langt den største, og resultatet af den primære drift ventes at stige med ca. 47 pct. fra 2013 til 2014.

Tabel 1.7. Hovedtal for konventionelle malkekvægbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	5.057	5.786	6.338	6.885	8.132	8.880	8.516
Produktionsafhængige driftstilskud	21	24	21	10	9	9	9
Driftsomkostninger ²	5.063	5.288	5.707	6.263	6.944	7.133	7.571
Resultat af primær drift	15	521	652	632	1.196	1.756	955
Generelle driftstilskud	580	573	522	586	585	586	588
Forpagtningsafgift	207	223	201	253	246	258	280
Ordinære renteudgifter, netto	1.144	801	847	874	797	845	935
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	6	409	119	105	99	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	-761	-339	7	-13	639	1.240	328
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	505	503	494	525	525	532	539
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-1.266	-842	-486	-538	114	708	-211
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	-0,3	1	1,4	1,3	2,9	4,2	1,8
- Øvre tertiel	1,3	2,8	3,3	3,1	4,7		
- Nedre tertiel	-2,5	-1,0	-0,5	-1,0	0,5		
Antal bedrifter	2.431	2.362	2.133	2.329	2.198	2.060	2.032
Jordbrugsareal, ultimo, ha	168	170	150	169	176	182	195
Heraf i selveje, ha	125	123	111	120	127	132	141
Antal malkekøer, ultimo	180	183	182	203	210	218	236
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,56	3,52	3,44	3,73	3,98	4,07	4,20

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

³ Den økonomiske produktivitet udtrykker forholdet mellem produktionsværdien og de samlede produktionsomkostninger, herunder arbejdsvederlag til brugerfamilien. Er forholdet større end 1, er der således et overskud, hvorimod der ikke er dækning for omkostningerne, hvis forholdet er mindre end 1.

I 2015 forventes resultatet af den primære drift at falde drastisk til 955 t.kr., hvilket næsten er en halvering. Dette fald skyldes hovedsagelig en væsentligt lavere forventet mælkepris i 2015 i forhold til 2014. Det ventes, at driftsomkostningerne stiger mindre end produktionsomfanget, idet foderomkostningerne ventes at falde yderligere i 2015, dog ikke så meget som i 2014. Der er imidlertid andre indsatsfaktorer, som trækker i den modsatte retning, eksempelvis forventes timelønsmkostningerne at stige med 1,4 pct.

Produktionsværdien for bedrifter i gruppen falder med ca. 4 pct., primært som følge af en stigning i besætningsstørrelsen for gruppen på 8 pct. og et fald i mælkeprisen på 14 pct.

De generelle tilskud stiger svagt i kraft af bedriftsudvidelserne i tabel 1.7 i både 2014 og 2015, men målt pr. ha er der et fald begge år. I 2014 er faldet en følge af finansiel disciplin. Ændringen i støtten i 2014 er generelt meget følsom over for størrelse, idet gradueringen fjernes, mens finansiel disciplin forøges. Dette medfører, at de største modtagere af støtte oplever et lille procentvist fald i støtten i 2014, mens mindre modtagere af støtte vil opleve et relativt stort fald. I 2015 medfører EU-reformen et yderligere fald i støtten, særligt for mælkeproducenter, som i høj grad vil mærke effekten af udligningen, idet støtteniveauet målt pr. ha generelt er højere for mælkeproducenter end plantebrug. Til illustration er støtten ca. 30 pct. højere pr. ha for konventionelle malkekvægbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover end for tilsvarende plantebrug.

Forpagtningsafgiften stiger ligeledes nogenlunde proportionalt med størrelsen af bedrifterne i gruppen, idet der er kalkuleret med uændrede forpagtningsafgifter fra 2013 til 2014 og 2015. De ordinære renteudgifter forventes at stige fra 2013 til 2014 og yderligere til 2015. Stigningen er foranlediget af en lidt større gæld som følge af ændret størrelse af bedrifterne i gruppen, stort set uændret renteniveau og stigninger i bidrag og rentemarginaler i forbindelse med den enkelte bedrifts ændringer i kapitalstrukturen, og den finansielle sektors øgede priser især på risikofyldte udlån.

På den baggrund forventes driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien at stige fra 639 t.kr. i 2013 til 1.240 t.kr. i 2014. Det er her forudsat, at der ikke vil optræde realiserede tab fra finansielle instrumenter i prognoseårene. Herved vil der for andet år i træk være tilstrækkelig indtjening til at dække brugerfamiliens arbejdsindsats. Der vil endog være en pæn forrentning af jordbrugskapitalen. I 2015 forventes driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien dog at falde væsentligt til 328 t.kr. Dette betyder, at kun godt 60 pct. af brugerfamiliens arbejdsindsats kan dækkes, og at der ikke er noget til rest til forrentning af egenkapitalen og konsolidering af bedriften.

Der er også stor variation blandt de store konventionelle malkekvægbrug. Den bedste tredjedel af brugene kunne i 2013 således forrente jordbrugskapitalen i selveje med 4,7 pct., hvilket skal holdes op imod et gennemsnit på 2,9 pct. For den dårligste tredjedel var forrentningen derimod kun 0,5 pct. Parallelt hermed udgjorde den økonomiske produktivitet 1,09 i gennemsnit, 1,18 for den øvre tertiel og 0,98 for den nedre tertiel. Blandt de konventionelle malkekvægbedrifter i gruppen er der karakteristiske forskelle. Den øvre tertiel har således flere malkekøer pr. brug, større produktionsværdi pr.

helårsarbejder og lavere omkostninger pr. malkeko end den nedre ter til. En del af historien er her, at det generelt er godt at være stor de gode år og mindre godt at være stor de dårlige år. 2013 var generelt godt for den brede gruppe af konventionelle malkekvægbedrifter med to helårsarbejdere, og derved giver dette et udslag for de store bedrifter.

De finansielle omkostninger er større for den øvre ter til af bedrifterne i absolutte tal, men i forhold til produktionsomfanget er finansieringsomkostninger højere for den nedre ter til af bedrifterne. Forskellene er betragtelige, jf. tabel B1.2 i bilagstabellerne.

Resultatet af den primære drift for de store økologiske malkekvægsbedrifter følger i stor udstrækning den sammen udvikling som de tilsvarende konventionelle brug, jf. tabel 1.8. Der er imidlertid forskelle. Den procentuelle prisændring på økologisk mælk er mindre, da økologitillægget forventes at være uændret i prognoseårene. Fodersammensætningen er afvigende med heraf følgende forskelle i prisudviklingen. Endelig er de økologiske brug generelt mindre målt på antallet af malkekøer. Til sammen bevirker det, at de konventionelle brug får mere ud af de gunstige prisrelationer i 2013 og 2014, mens de må imødesee større tab i 2015.

De økologiske brug er omvendt større målt på jordtilliggende og omfanget af forpagtning. Følgelig er de generelle driftstilskud og forpagtningsafgiften også samlet set større på de økologiske brug, selv om forpagtningsafgiften pr. ha i gennemsnit er lavere for økologiske brug end konventionelle. En mulig forklaring på dette er, at økologer måske i højere grad kan udnytte ekstensive arealer, f.eks. til opdræt af kvier. Netto renteudgifterne er mindre for økologer end for de konventionelle brug til trods for, at de økologiske brug har et større areal i selveje. Dette hænger sammen med, at de har mindre kapital bundet i bygninger og besætning samt en større egenkapital. Den forventede udvikling i renteudgifterne er parallel med den forventede udvikling for konventionelle malkekvægbedrifter.

Forskellene i driftsresultatet har i en årrække været i de økologiske brugs favør. Prisudviklingen medfører imidlertid, at de konventionelle brug distancerer sig til de økologiske brug i 2013 og 2014. Det gælder målt på både driftsresultatet og forrentningen. I 2015 ventes økologiske bedrifter dog igen at have bedre driftsresultater og en forrentning på niveau med konventionelle.

Tabel 1.8. Hovedtal for økologiske malkekvægbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	4.836	5.669	6.532	6.774	7.692	8.391	8.242
Produktionsafhængige driftstilskud	199	201	197	217	168	171	174
Driftsomkostninger ²	4.815	5.147	5.823	6.222	6.838	7.053	7.516
Resultat af primær drift	220	722	906	769	1.022	1.509	901
Generelle driftstilskud	580	623	637	650	700	702	706
Forpagtningsafgift	303	440	391	394	346	355	376
Ordinære renteudgifter, netto	1.009	677	810	784	729	784	874
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	-4	310	116	81	85	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	-508	-82	225	160	561	1.071	358
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	472	506	493	509	477	483	490
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-980	-588	-267	-349	85	588	-132
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	0,1	1,2	1,8	1,6	2,5	3,6	1,8
- Øvre tertil	1,6	2,8	3,4	3,6	4,3		
- Nedre tertil	-2,0	-1,7	-0,1	-0,7	0,1		
Antal bedrifter	322	319	292	321	304	285	282
Jordbrugsareal, ultimo, ha	195	217	222	225	235	244	261
Heraf i selveje, ha	129	126	136	135	152	158	170
Antal malkekøer, ultimo	155	161	170	180	179	187	201
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,42	3,64	3,88	3,88	4,00	4,10	4,24

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

Blandt de økologiske malkekvægbedrifter er der også en betydelig variation. Den øvre tertil – målt på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje – opnåede således en forrentning på 4,3 pct., hvorimod den nedre tertil havde en forrentning på 0,1 pct. Tilsvarende udgjorde den økonomiske produktivitet 1,15 på den øvre tertil, 0,94 på den nedre tertil, og 1,06 i gennemsnit. Værdierne og spredningen er næsten identiske med de store konventionelle malkekvægsbrug, og det er også de samme karakteristika, som gælder for den bedste tredjedel af de økologiske brug; Større besætning, større produktionsværdi pr. helårsarbejder og lavere omkostninger pr. malkeko, end den dårligste tredjedel af brugene.

Da brugene også er større på den øvre tertil af de økologiske malkekvægsbrug, er de finansielle omkostninger også tilsvarende større. Det indebærer, at forskellene i resultatet af den primære drift indskrænkes målt på driftsresultatet *efter* aflønning af brugerfamilien. Forskellen på øvre og nedre tertil er dog mere end 1.350 t.kr. For mere detaljerede information henvises til tabel B1.3 i bilagstabellerne.

Svinebrug

Resultatet før aflønning af brugerfamilien for svinebrug med minimum 2 helårsarbejdere blev i 2013 565 t.kr., hvilket er en smule ringere end 2012. Efter aflønning af brugerfamilien blev resultatet for 2013 112 t.kr., og dermed er der i gennemsnit en positiv forrentning af egenkapitalen. Nedgangen i resultatet for 2013 i forhold til 2012 kommer på baggrund af større produktionsværdi, men driftsomkostningerne er steget mere, hvilket giver en reduktion i resultat af primær drift på ca. 18 Driftsomkostningerne forventes i 2015 at stige med godt 4 pct. i forhold til 2014. Stigningen er sammenfaldende med stigningen i produktionsomfang og baseret på forventning om stort set uen-

drede prisrelationer. Konsekvenserne af udviklingen er et forventet resultat af primær drift på 385 t.kr., som ikke er tilstrækkeligt til at dække de forventede stigende renteomkostninger og fald i det generelle driftstilskud.

pct. Stigningen i driftsomkostningerne skyldes primært stigende priser på korn og sojaskrå.

De generelle driftstilskud, det vil sige enkeltbetalingstilskud, forblev på niveau med 2012, mens forpagtningsafgiften steg. Stigningen i forpagtningsafgiften skyldes en lille stigning i det forpagtede areal, men i højere grad en stigning i prisen på forpagtning af jord afledt af høje kornpriser i 2012. Forpagtningskontrakter forhandles ofte på femårig basis, og der er derfor inert i forpagtningsprisen i forhold til afgrødepriserne, således at de tidligere års høje afgrødepriser har indflydelse på kommende års forpagtningsafgifter.

De ordinære renteudgifter er faldet som følge af lavere refinansieringsrente på de variabelt forrente lån i 2013 i forhold til 2012. Faldet i renteomkostningerne er større end stigningerne i bidragssatser og kursskæring ved refinansiering, og har dermed samlet set ført til et fald i de ordinære renteomkostninger.

I prognoseårene forventes en faldende produktionsværdi på grund af faldende svinepriser, som mere end opvejer den forventede produktionsfremgang. Svinepriserne for 2014 forventes at være 9 pct. lavere end i 2013 og endnu 11 pct. lavere i 2015. Kornprisfaldet i 2014 ligger på omkring 20 pct., men opvejes af et godt udbytte, som ligger 8 pct. over udbyttet i 2013. Når svineproducenterne benytter korn til foder, medfører prisfald på korn også lavere omkostninger til foder, så produktionsværdifaldet ledsages af et fald i driftsomkostningerne i 2014. Dette forstærkes af et fald i priserne på sojaskrå. Faldet i absolut værdi sker samtidig med en produktionsfremgang på 4-5 pct. pr. bedrift.

Tabel 1.9. Hovedtal for svinebedrifter med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	7.939	8.648	10.269	11.935	12.086	11.762	11.300
Produktionsafhængige driftstilskud	11	7	9	6	6	6	6
Driftsomkostninger ²	7.531	7.853	9.441	10.180	10.643	10.493	10.930
Resultat af primær drift	419	803	837	1.761	1.449	1.275	376
Generelle driftstilskud	482	475	475	429	430	433	423
Forpagtningsafgift	415	412	394	407	433	455	477
Ordinære renteudgifter, netto	1.454	944	1.029	943	798	868	938
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	25	485	196	82	83	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	-993	-563	-307	758	565	385	-617
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	444	450	440	440	453	459	465
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-1.437	-1.013	-746	318	112	-75	-1.082
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	0,1	0,9	1,1	3,3	2,5	1,9	-0,3
- Øvre tertiel	2,0	3,0	3,0	6,0	5,2		
- Nedre tertiel	-2,9	-1,8	-2,0	0,5	-0,7		
Antal bedrifter	2.411	2.438	2.217	2.113	2.012	1.972	1.872
Jordbrugsareal, ultimo, ha	220	219	217	197	196	204	211
Heraf i selveje, ha	150	153	153	140	137	142	148
Antal svin, ultimo	4.477	4.786	5.075	5.370	5.429	5.744	6.056
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,64	4,65	4,71	4,80	4,96	5,11	5,24

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

Renteomkostningerne forventes at stige i 2015 til trods for lav refinansieringsrente i december 2014, men omlægninger til variabelt forrentede lån med lavere refinansieringsfrekvens og generelt stigende bidragssatser og kursskæring får sammen med et stigende gennemsnitligt produktionsomfang de forventede renteomkostninger til at stige.

Faldet i det generelle driftstilskud er større i 2015 end i de foregående år på grund af CAP-reformen. Korrigeres for produktionsstigningen falder det generelle driftstilskud med ca. 3 pct. fra 2013 til 2014, mens det falder ca. 6 pct. fra 2014 til 2015. Det konkrete indhold i CAP-reformen er beskrevet i kapitel 3.

Gøres de samlede forventninger til pris- og mængdeudviklingen op, ender det forventede driftsresultat før aflønning af brugerfamilien på 385 t.kr. i 2014, hvilket er et fald på 35 pct. i forhold til 2013. Dette bliver yderligere forværret i 2015 med et fald på 1 mio. kr. så der fås et forventet negativt driftsresultat før aflønning af brugerfamilien på -617 t.kr. Det negative resultat dækker over en stor spredning, hvilket betyder, at der er en gruppe af svineproducenter, som får meget store negative resultater i 2015. Omvendt er der også svinebedrifter, som i 2015 vil opnå et positivt bidrag til aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats og egenkapitalen.

Variationen i resultaterne blandt svinebrugene er ikke kun stor i 2015. I den øvre tertiel af brugene i 2013 udgjorde forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje 5,2 pct., hvorimod forrentningen i den nedre tertiel udgjorde -0,7 pct. og gennemsnittet udgjorde 2,5 pct. Spredningen i svineproducenternes resultater kan også illustreres med den økonomiske produktivitet, som for den øvre tertiel er på 1,19, mens den nedre tertiel er på 0,98. Gennemsnittet er på 1,09 i 2013. Af spredningen i dette nøgletal kan det således udledes, at gennemsnittet af den nedre tertiel ikke fuldt kan aflønne de samlede produktionsomkostninger inkl. arbejdsvederlag til brugerfamilien. Altså er der ikke penge til aflønning af den indsatte kapital, når brugerfamilien har fået arbejdsvederlag.

Af tabel B1.4 fremgår resultatet for gennemsnit, øvre og nedre tertiel for svineproducenterne. Produktionsværdien for øvre tertiel er mere end 50 pct. større end produktionsværdien for nedre tertiel, selvom øvre tertiel har 25 til 30 pct. større produktionsomfang. Når øvre tertiel er bedre på en række andre punkter, medfører dette, at der er næsten 2,5 mio. kr. forskel på driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien fra den øvre tertiel til den nedre tertiel. Den meget store spredning dækker blandt andet over forskelle i driftsledelsen. Derudover spiller gældsbelastningen en stor rolle for forskellen i driftsresultatet. I begrebet driftsresultat er egenkapitalen ikke aflønnet, og derfor har producenterne med god soliditet et bedre Driftsresultat. Nogle producenter har desuden købt aktiverne for dyrt under højkonjunktoren, og er på den baggrund belastet af højere renteomkostninger end andre.

Minkfarme

På minkfarme med 2 helårsarbejdere og derover forventes produktionsværdien at falde fra 9.455 t. kr. i 2013 til 5.634 t.kr. i 2014. Reduktion skyldes store prisfald (47,7 pct.)⁴, og produktionsværdien vil kun akkurat dække driftsomkostningerne, som imidlertid forventes at blive på 2013 niveau. Det betyder også, at forventet resultatet af den primære drift vil være tæt på nul, jf. tabel 1.10., mens der ikke er noget til rest til aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats og egenkapitalen.

Tabel 1.10. Hovedtal for minkfarme med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. farm

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	3.951	6.095	6.942	8.534	9.455	5.634	5.815
Produktionsafhængige driftstilskud	9	6	18	5	4	4	4
Driftsomkostninger ²	3.547	3.972	4.448	4.752	5.355	5.445	5.610
Resultat af primær drift	413	2.129	2.512	3.788	4.104	193	209
Generelle driftstilskud	131	141	181	189	200	202	199
Forpagtningsafgift	72	85	82	109	77	81	84
Ordinære renteudgifter, netto	397	285	337	267	260	286	308
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	20	107	69	23	27	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	55	1.792	2.204	3.578	3.940	28	16
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	439	421	444	456	475	482	488
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-384	1.371	1.760	3.122	3.465	-454	-472
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	0,2	10,0	11,9	18,0	17,9	-0,8	-0,7
- Øvre tertil	2,8	20,3	20,8	28,9	29,9		
- Nedre tertil	-4,2	4,3	5,7	9,2	7,9		
Antal bedrifter	430	602	634	655	811	811	820
Jordbrugsareal, ultimo, ha	58	61	72	79	85	89	93
Heraf i selveje, ha	47	48	55	57	67	71	74
Antal avlstæver, ultimo	4.023	4.074	4.367	4.067	4.063	4.297	4.503
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,55	3,58	3,76	3,82	4,33	4,38	4,39

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

I 2015 forventes skindpriserne at være uændret på 2014 niveauet. Produktionsværdien stiger derfor kun moderat til 5.815 t.kr., hvilket primært er en følge af den fortsatte udvidelse af besætningen. Driftsomkostningerne forventes at stige sammen med bedriftsstørrelse.

Minkfarme har et begrænset jordbrugsareal, hvorfor de generelle driftstilskud og forpagtningsafgiften er væsentlig mindre end for de andre driftsformgruppe. Det gælder også de ordinære nettorenteudgifter, som også er væsentligt lavere end i andre driftsformer. Det skyldes dels et forholdsvis mindre kapitalkrav på pelsdyrfarme, dels krav om en større egenkapitalandel, idet en væsentlig mindre del af jordbrugskapitalen er bundet i jord og bygninger, som udgør sikkerhedsgrundlaget for realkreditlån.

Nettorenteudgifterne forventes at stige både i 2014 og 2015 hovedsageligt på grund af stigende bedriftsstørrelser.

⁴ Skindpriserne er her opgjort på grundlag af årets gennemsnitlige priser. I sektoropgørelsen er skindpriserne derimod baseret på den gennemsnitlige salgspris for årets produktion. Dvs. de skindpriser, der kunne opnås ved december-auktionen i Glostrup og på de 4 auktioner i det efterfølgende år.

Den forventede store reduktion i resultat af den primære drift i 2014 indebærer, at driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien er næsten nul, men dog positivt. Det betyder, at der efter fire gode år i 2014 samt 2015 ikke forventes væsentligt restbeløb til aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats eller forrentning af egenkapitalen.

Selv om minkfarmene adskiller sig fra de øvrige driftsformer med en markant højere forrentning af jordbrugskapitalen i selveje, så er der også en væsentlig spredning blandt minfarmene. På den bedste tredjedel af farmene udgjorde forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje i 2013 således 29,9 pct., hvorimod forrentningen 'kun' udgjorde 7,9 pct. for den dårligste tredjedel af farmene. Der er tilsvarende en forskel i den økonomiske produktivitet, som spænder fra 1,89 for den øvre tertiel til 1,33 for den nedre tertiel med et gennemsnittet på 1,63. Det er karakteristisk for den bedste tredjedel af farmene, at de har flere avlstæver pr. farm, større produktionsværdi pr. helårsarbejder og lavere foderomkostninger pr. avlstæve. For den dårligste tredjedel af farmene gør det modsatte sig gældende.

De finansielle omkostninger er også væsentlig mindre på den bedste tredjedel af farmene, hvilket bidrager til, at forskellen i driftsresultatet mellem øvre og nedre tertiel stiger. Den noget udsædvanlige situation skyldes, at jordtilliggendet i den øvre tertiel er væsentlig mindre end i den nedre tertiel, hvilket indikerer, at der er tale om specialiserede minkfarme. For mere detaljerede information henvises til tabel B1.5 i bilagstabellerne.

Potteplantegartnerier

Resultatet af den primære drift forventes at stige for de store potteplantegartnerier i 2014. Dette skyldes primært en anslået stigning i væksthusharealet på 7,9 pct. samt en skønnet gennemsnitligt stigning i potteplanterpriserne på 3 pct. Derfor stiger produktionsværdien med knap 12,2 pct. Driftsomkostningerne stiger med godt 8,7 pct. bl.a. som følge af stigningen i væksthusharealet, men også prisstigninger på især frø og stiklinger, men også potter, salgseemballage, vækstmedier og arbejdskraft, bidrager til de større driftsomkostninger. Derimod forventes lavere energipriser at trække i modsat retning. Endelig bidrager en stigning i arbejdsproduktiviteten på 3,7 pct. til lavere driftsomkostninger.

I 2015 forventes resultatet af den primære drift at stige igen. Det er primært foranlediget af en forventet stigning i produktionsværdien fra 13.831 t.kr. i 2014 til 14.945 t.kr. i 2015. Stigningen på 8,1 pct. skyldes, at væksthusharealet skønnes at øges med yderligere 7,7 pct., samtidig med at potteplanterpriserne forbliver uændret. Driftsomkostningerne forventes imidlertid samtidig at stige med 8,6 pct. Hovedparten af stigningen skal tilskrives det større væksthushareal samt arbejdskraftforbrug.

Tabel 1.11. Hovedtal for potteplantegartnerier med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. gartneri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	10.800	9.566	10.958	12.793	12.328	13.831	14.945
Produktionsafhængige driftstilskud	0	0	0	0	0	0	0
Driftsomkostninger ²	9.976	8.597	9.849	11.699	11.633	12.651	13.735
Resultat af primær drift	824	969	1.109	1.094	695	1.180	1.210
Generelle driftstilskud	82	70	77	112	100	107	115
Forpagtningsafgift	174	161	232	282	250	273	297
Ordinære renteudgifter, netto	430	291	306	329	276	302	331
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	28	79	34	-13	-5	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	275	509	612	608	274	712	696
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	448	480	495	509	518	526	533
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-173	29	118	99	-245	187	164
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	2,3	4,0	4,5	3,9	0,2	4,1	3,9
- Øvre tertil	7,7	9,1	10,8	10,5	10,8		
- Nedre tertil	-13,6	-13,1	-15,7	-12,1	-16,5		
Antal bedrifter	221	272	237	189	180	166	153
Væksthusareal, ultimo, ha	13.310	11.785	13.131	15.288	15.034	16.216	17.466
Heraf i selveje, ha	9.966	9.424	9.921	10.546	11.003	11.843	12.729
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	12,56	10,71	11,45	13,16	13,23	13,72	14,20

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

De generelle driftstilskud, som primært omfatter erhvervsudviklingsstøtte samt støtte til udvikling af miljøteknologi og energibesparelser, er beskedne og forventes at stige nogenlunde proportionalt med væksthusharealet⁵. Forpagtningsafgiften forventes på tilsvarende vis at stige proportionalt med væksthusharealet, idet det antages, at den nuværende andel af væksthusharealet i selveje (73 pct.) opretholdes.

De ordinære nettorenteudgifter forventes at stige i både 2014 og 2015 som følge af øget gældsættelse i forbindelse med arealudvidelsen. Når potteplantegartnerierne i modsætning til de andre driftsformer ikke i samme grad nyder godt af det lavere renteniveau på de variabelt forrentede lån, så skyldes det et anderledes lånemiks⁶.

Det skønnede forløb indebærer, at driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien øges fra 274 t.kr. i 2013 til 712 t.kr. i 2014. Denne stigning betyder, at der er fuld dækning for brugerfamiliens arbejdsindsats ved aflønning til en overenskomstmæssig timeløn. I 2015 forventes driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien at blive kun lidt lavere end i 2014 og bliver 696 t.kr. I både 2014 og 2015 forventes et restbeløb til at forrente egenkapitalen svarende til knap 4,0 pct.

⁵ Støtten stammer primært fra Landdistriktsmidlerne. Andelen af støtte fra Enkeltbetalingsordningen udgør mindre end 10 t.kr. Støtten til potteplantegartnerierne er derfor kun i begrænset omfang påvirket af ændringer i Enkeltbetalingsordningen.

⁶ Potteplantegartnerierne har færre variabelt forrentede realkreditlån i forhold til det gennemsnitlige jordbrug. Desuden har potteplantegartnerier en større andel af varegæld, pantebrevsgæld og privat gæld. Renteniveauet på de sidstnævnte typer er lav, men det er anslået, at renten er fast.

Variationen blandt de store potteplantegartnerier er også betydelig. Den bedste tredjedel af gartnerierne havde således en forrentning af jordbrugskapitalen i selveje på 10,5 pct. i 2013, hvorimod forrentningen var negativ på -16,5 pct. for den dårligste tredjedel. Forskellen er også afspejlet i den økonomiske produktivitet, som udgjorde 1,09 i den øvre tertil og 0,93 på den nedre tertil, hvorimod gennemsnittet var 1,01. Den bedste tredjedel af gartnerierne er karakteriseret ved at have et meget større væksthuseareal samt en større produktionsværdi pr. helårsarbejdere. For den dårligste tredjedel gælder det modsatte.

Nettorenteudgifterne er imidlertid også væsentlig større på den bedste tredjedel af potteplantegartnerierne. Herved indsnævres forskellen mellem den øvre og nedre tertil, men der er fortsat en difference i driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien på 2.147 t.kr. For mere detaljerede information henvises til tabel B1.6 i bilagstabellerne.

Størrelsesgrupper

Driftsresultat *efter* aflønning af brugerfamilien for den gennemsnitlige jordbrugsbedrift forventes at falde fra 33 t.kr. pr. bedrift i 2013 til -99 t.kr. i 2014, jf. tabel 1.12. Reduktionen på 134 t.kr. stammer overvejende fra den primære drift, som forringes med 122 t.kr. som følge af et fald i produktionsværdien på 112 t.kr. og en stigning i driftsomkostningerne på 10 t.kr. Faldet i produktionsværdien skyldes i høj grad nedgang for de animalske produkter, især svin og pelsdyr. Faldet i landbrugets økonomiske resultater afspejles også i den økonomiske produktivitet, som er faldet med 1,4 pct. fra 2013 til 2014. Faldet i den økonomiske produktivitet skyldes et skønnet fald på 3,9 pct. i sektorbytteforholdet, mens der samtidig har været en stigning i den skønnede totalfaktorproduktivitet på 2,5 pct. Stigningen i totalfaktorproduktiviteten overstiger de seneste 10 års gennemsnit, som ligger omkring 1,9 pct. Høsten i 2014 med høje skønnede udbytter bidrager formentlig væsentligt hertil.

Tabel 1.12. Hovedtal for jordbrug fordelt på størrelsesgrupper, 1.000 kr. pr. bedrift

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Alle brug							
Antal bedrifter	33.596	33.486	32.482	32.510	31.505	30.412	29.354
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	1.815	2.038	2.327	2.576	2.764	2.652	2.544
Produktionsafhængige driftstilskud	18	16	22	13	12	12	11
Driftsomkostninger ²	1.806	1.881	2.096	2.198	2.346	2.356	2.427
Generelle driftstilskud	203	201	199	208	216	213	207
Forpagtningsafgift	102	105	101	111	116	122	125
Ordinære renteudgifter, netto	368	251	272	256	220	235	252
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	-2	113	46	24	22	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	257	253	250	250	254	254	254
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-495	-349	-217	-41	33	-99	-306
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	-0,8	0,1	0,7	1,7	2,0	0,9	-0,4
- Øvre tertiel	0,8	2,0	2,6	4,1	4,3		
- Nedre tertiel	-6,0	-5,8	-5,3	-5,3	-5,2		
Deltidsbrug (under 1 helårsarbejder)							
Antal bedrifter	19.858	20.175	19.939	20.075	19.513	19.133	18.926
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	250	306	367	408	411	386	370
Produktionsafhængige driftstilskud	7	7	11	8	7	7	7
Driftsomkostninger ²	361	385	412	420	444	454	469
Generelle driftstilskud	73	77	82	85	92	89	87
Forpagtningsafgift	14	14	17	19	22	24	24
Ordinære renteudgifter, netto	91	74	79	71	59	64	69
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	-1	26	8	2	2	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	141	140	140	138	144	146	147
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-275	-249	-196	-150	-163	-208	-248
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	-3,0	-2,4	-1,8	-1,3	-1,8	-2,4	-2,9
- Øvre tertiel	-0,9	-0,3	0,5	1,3	0,6		
- Nedre tertiel	-7,1	-6,7	-6,2	-6,6	-6,1		
Mellemstore brug (1-2 helårsarbejder)							
Antal bedrifter	6.182	5.718	5.290	5.060	4.705	4.232	3.593
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	1.576	1.790	2.250	2.369	2.450	2.298	2.166
Produktionsafhængige driftstilskud	23	24	30	14	15	15	15
Driftsomkostninger ²	1.534	1.627	1.952	1.887	1.985	1.978	2.025
Generelle driftstilskud	236	241	254	239	262	260	250
Forpagtningsafgift	96	108	109	102	131	136	139
Ordinære renteudgifter, netto	366	240	270	251	207	222	236
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	-8	70	47	29	22	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	373	379	376	378	372	377	382
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-526	-368	-221	-26	10	-139	-352
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	-1,0	-0,4	0,6	1,7	1,5	0,5	-0,7
- Øvre tertiel	1	1,9	3,1	5,5	5,1		
- Nedre tertiel	-4,9	-3,8	-2,9	-3,2	-2,8		
Store brug (mindst 2 helårsarbejdere)							
Antal bedrifter	7.556	7.593	7.254	7.375	7.287	7.047	6.835
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	6.124	6.823	7.769	8.621	9.271	9.017	8.761
Produktionsafhængige driftstilskud	42	34	47	24	21	21	21
Driftsomkostninger ²	5.826	6.048	6.829	7.250	7.672	7.777	8.094
Generelle driftstilskud	517	501	483	524	519	523	517
Forpagtningsafgift	338	345	326	366	360	380	398
Ordinære renteudgifter, netto	1.100	730	806	764	660	707	769
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	1	377	151	80	75	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	465	457	457	467	471	477	484
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-1.046	-600	-270	242	573	220	-445
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	0,1	1,4	1,9	3,1	3,8	2,5	0,8
- Øvre tertiel	2,2	4,5	5,3	7,3	8,7		
- Nedre tertiel	-2,9	-1,6	-1,1	-0,7	-0,2		

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

Udover reduktionen i den primære drift er der også en forventet negativ udvikling på en række andre poster, hvor de generelle tilskud ventes at falde med 13 t.kr., mens forpagtningsafgiften ventes at stige med 6 t.kr., og endelig forventes renteomkostningerne at stige med 15 t.kr. Stigningen i de forventede renteomkostninger er primært baseret på højere låneomkostninger i form af kurssikring, administrationsomkostninger og rentemarginaler. Der er kun en mindre forventet udvikling i bedriftsstørrelserne, som dog også vil bidrage til stigning i forpagtnings- og renteomkostningerne. Årsagerne til faldet i de generelle tilskud er en følge af en budgetreduktion i landbrugsstøtteprogrammet i 2014 på 280 millioner kr. for Danmark. Principperne for graduering ophæves samtidig med, at alle betalingsrettighedernes værdi reduceres med 11,7 pct. Ændringerne betyder, at små bedrifter, som før 2014 modtog et lille støttebeløb, vil opleve en kraftig reduktion i støtten, mens de store bedrifter vil opleve mindre reduktion i støtten, da støtte som oversteg 5.000 euro, forlods var reduceret med 10 pct.

I 2015 forventes driftsresultat *efter* aflønning af brugerfamilien for den gennemsnitlige bedrift at falde yderligere med 207 t.kr. under forudsætning af et trendbaseret høstudbytte. Også i 2015 er nedgangen i produktionsværdien en væsentlig årsag til forringede resultater med fald på 108 t.kr., hvor planteproduktionen, mælkeproduktionen og svineproduktionen alle bidrager til nedgangen som resultat af faldende priser. Skindprisen forventes ikke at falde yderligere i forhold til 2014, så derfor vil produktionsværdien for pelsdyr stige som følge af stigende produktion. Driftsomkostningerne forventes at stige med 71 t.kr., betinget af generelle stigninger i faktorpriser, hvoraf f.eks. lønomkostningerne forventes at stige med 8 t.kr. pr. bedrift i gennemsnit. Reformen af EU-støtten medfører faldende driftstilskud og endelig forventes de ordinære renteudgifter at stige med 17 t.kr. Der forventes ikke stigninger i forpagtningsprisen som følge af de relativt dårlige produktpriser, men en lille stigning i det forpagtede areal medfører en gennemsnitlig stigning i forpagtningsafgiften. Den gennemsnitlige forrentning af jordbrugskapitalen for alle landbrug forventes at lande på -0,4 pct. i 2015, dvs. at der ikke er penge til forrentning af den indsatte kapital, når der er beregnet aflønning af brugerfamilien.

Resultatet af den primære drift på det gennemsnitlige deltidsbrug, de mellemstore og store brug er i vidt omfang bestemt af forskelle i produktionsvolumen og produktionssammensætningen. Stigende eller faldende mælke-, svine- og kornpriser påvirker således principielt alle størrelsesgrupper, ligesom stigende eller faldende priser på brændstof, foder, handelsgødning, arbejdskraft osv. berører alle grupper. Der vil dog være en tendens til, at de store brug i kraft af deres produktionsvolumen i større omfang kan opnå bedre afregningspriser og lavere indkøbspriser. Endvidere vil enhedsomkostningerne sædvanligvis falde med bedriftsstørrelsen som følge af de størrelsesøkonomiske fordele. Undtagelsen til dette er i mange tilfælde kapitalomkostningerne. Da de store bedrifter har en højere gældsprocent, vil de også i mange tilfælde skulle betale en højere rente på lån. Den højere gældsprocent medfører højere risici for finansieringsinstitutterne, og derfor er risikopræmien højere for disse kunder.

Resultatet af den primære drift for deltidsbrugene er primært bestemt af indtjeningsforholdene for korn, idet de tegner sig for en meget beskeden del af den animalske produktion. Kornudbyttet i 2014 vurderes at være højt, men til gengæld er prisen faldet betydeligt, hvilket forårsager fald i produktionsværdien på 25 t.kr. pr. bedrift med mindre end én helårsarbejder. Husdyrproduktionen bidrager i gennemsnit med 75 t.kr. pr. bedrift på deltidsbrugene, med 45 pct. til kvæg, 25 pct. til svin og de sidste 30 pct. til øvrige husdyr. Deltidsbedrifterne bliver ramt af budgetrestriktionen, som ovenfor beskrevet, og de mister i gennemsnit 6,2 pct. af de generelle driftstilskud pr. ha. På grund af en stigning i arealet medfører det dog et mindre fald opgjort pr. bedrift.

I 2015, hvor der er kalkuleret med en trendbaseret normal høst, reduceres kornudbytterne og kornpriserne skønnes at falde med yderligere 5,5 pct. Det indebærer, at produktionsværdien ventes at falde med yderligere 16 t.kr. pr. bedrift. Reformen af EU-støtten medfører også reduktion i de generelle driftstilskud i 2015. Resultatet efter aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats ventes i 2015 at ende på -248 t.kr.

De mellemstore brug, dvs. brug med en produktion svarende til 1-2 fuldtidsbeskæftigede, beslaglagde 19 pct. af jordbrugsarealet i 2012 og stod for 11 pct. af malkekobestanden og 10 pct. af svinebestanden. Resultatet af den primære drift på de mellemstore brug er derfor fortsat domineret af kornproduktionen, men er i forhold til deltidsbrugene i større omfang præget af den animalske produktions prisforhold. I 2014 har de faldende priser i svine- og skindproduktionen en stor indflydelse på resultatet, da produktionsværdien falder med 40 t.kr. for svin og 100 t.kr. for skind for en gennemsnitsbedrift og vil dermed være den primære årsag til faldet i produktionsværdien på ca. 150 t.kr. I 2015 vil de fortsat faldende priser i den animalske produktion sammen med faldet i kornpriserne betyde en yderligere reduktion af produktionsværdien på 130 t.kr. De øvrige poster følger samme tendens som deltidsbrugene, hvilket vil sige fald i tilskud og stigende omkostninger hvilket medfører, at driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien falder med 213 t.kr. til -352 t.kr. i 2015.

De store brug tegnede sig i 2012 for 88 pct. af malkekobestanden, 89 pct. af svinebestanden og 54 pct. af landbrugsarealet. Resultatet af den primære drift er derfor i stort omfang bestemt af prisforholdene for mælke- og svineproduktionen. Prisforholdene i planteproduktionen er dog ikke uvæsentlige, især som følge af samspillet mellem afgrødepriser og foderpriser. I 2014 indebærer den kraftigt faldende svinepris, at produktionsværdien faldt til trods for, at svinebestanden steg med 7 pct. i samme periode. Det kraftige fald i prisen på minkskind bidrager mere til faldet i produktionsværdien, da faldet udgør 43 pct. eller 420 t.kr. i forhold til 2013. Stigningen i det dyrkede areal sammenholdt med et godt udbytte betød, at produktionsværdien pr. gennemsnitsbedrift netop kan opretholdes på 2013-niveau. Samlet forventes driftsresultatet for de store brug i gennemsnit at blive på 220 t.kr., hvilket er et fald på 60 pct. i forhold til 2013. I 2015 gør det samme sig gældende. Faldende produktionsværdi for de animalske produkter, negativ udvikling i generelle driftstilskud og stigende omkostninger. Samlet medfører dette en yderligere forværring af driftsresultatet, så det efter arbejds aflønning af brugerfamilien i 2015 forventes at blive -445 t.kr. i gennemsnit pr. bedrift.

Det gælder generelt, at forpagtningsafgiften stiger med omfanget af tilforpagtet jord. Da det tilforpagtede areal vokser med brugsstørrelsen, vil forpagtningsafgiften være højere på de store brug. Stigningen i det tilforpagtede areal skyldes ikke alene de store bedrifters større jordtilliggende. Andelen af tilforpagtet jord stiger således fra 14 pct. på deltidsbrugene til 33 pct. på de store brug, hvorimod gennemsnittet, som er på niveau med de mellemstore brug, ligger på 28 pct.

Generelt er samtlige brugsstørrelser også præget af marginalt højere renteomkostninger inkl. administrationsbidrag i både 2014 og 2015. Denne karakteristik gælder for et gennemsnitligt landbrug. Brug med en højere andel af fast forrentede lån vil således ikke i sammen omfang nyde godt af det skønnede lavere renteniveau i 2014. Alle grupperinger af brug vil derimod som gennemsnit udvide bedriften⁷, hvilket i de fleste tilfælde øger gældsætningen. Stigningen er imidlertid beskeden på deltidsbrugene og størst på de store brug, idet bedriftsudvidelsen især finder sted på de store brug.

For alle brugsstørrelser er det forventet, at driftsresultatet *efter* aflønning af brugerfamilien vil falde fra 2013 til 2014. På den ene side fører øget produktivitet for alle størrelsesgrupper til bedre resultater, men det bliver mere end opvejet af de forringede prisrelationer primært indenfor svineproduktion og pelsdyrproduktionen. Deltidsbrugene er ikke så påvirket af prisforholdene indenfor svineproduktionen og pelsdyrproduktionen, men de forventes alligevel at få forringet driftsresultat i kraft af en relativ stor kornproduktion, hvor bytteforholdet forventes at være forringet.

Fra 2014 til 2015 forventes en lignende udvikling for driftsresultatet *efter* aflønning af brugerfamilien. De mellemstore brug og især deltidsbrugene vil være præget af det forventede fald i kornpriserne. Hertil kommer effekten af stigningen i renteniveauet. Driftsresultatet *efter* aflønning af brugerfamilien vil derfor falde en del. For de store brug vil de lavere kornpriser, det højere renteniveau og især de lavere priser på animalske produkter give anledning til store fald i driftsresultatet *efter* aflønning af brugerfamilien fra et svagt positivt resultat i 2014 til et stærkt negativt resultat i 2015.

For samtlige størrelsesgrupper gælder det også, at der er betydelige forskelle i både forrentningsprocenten og driftsresultatet *efter* aflønning af brugerfamilien på hhv. den bedste og dårligste tredjedel af brugene, jf. sammenligningen for 2013 i tabel B1.7 i bilagstabellerne. Da de respektive størrelsesgrupper dækker vidt forskellige produktioner, skal sammenligninger dog tages med forbehold. Det gælder imidlertid uden undtagelser, at den økonomiske produktivitet i den øvre ter til – målt på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje – er væsentligt større end i den nedre ter til. Det gælder ligeledes uden undtagelser, at arealet er størst i den øvre ter til.

Antallet af malkekøer, svin og minktæver samt væksthusharealet er også som hovedregel større på den bedste tredjedel af brugene. Men kun som hovedregel. Det skyldes, at der på trods af evt. stor driftsfordele også er større tab på store ejendomme, når bytteforholdet er tilstrækkeligt dårligt. Dette gør sig bl.a. gældende for svineproduktionen.

⁷ Bedriftsudvidelsen tilsløres imidlertid af den øgede arbejdsproduktivitet, idet denne giver anledning til forskydninger mellem størrelsesgrupperne.

Usikkerhed

Ovenstående prognoser for indtjeningen er behæftet med betydelig usikkerhed. Det gælder især for 2015. Men det gælder også for 2014, hvilket bl.a. skyldes, at den beskrevne udvikling i priserne på landbrugsprodukter, foderstoffer, gødning og energi ikke er endelig opgjort ved analysens afslutning. Hertil kommer, at en del landmænd indgår kontrakter om fremtidigt salg af planteprodukter og fremtidigt køb af foderstoffer mv., hvorfor prisændringer på disse produkter og produktionsmidler først slår fuldt igennem efter kortere eller længere tid. I fremskrivningerne er der forsøgt taget højde for dette forhold, men grundlaget herfor er usikkert. Endelig bygger prognoserne for 2015 på forudsætninger om et trendbaseret normalt høstudbytte, hvorfor afvigelser herfra vil påvirke den faktiske indtjening i forhold til den forventede i større eller mindre grad.

For at give en pejling på usikkerheden er effekten på indtjeningen beregnet ved en ændring i priserne på 5 pct. Der er her fokuseret på alle produkter og fodermidler. Dog er prisen på sukkerroer holdt uændret, idet prisen er kontraktmæssigt fastsat. Endvidere er effekten på indtjeningen beregnet ved en ændring i renten på gælden på 0,5 pct. point. Resultatet, som fremgår af tabel 1.13, viser, at indtjeningen er forholdsvis følsom selv over for relativt begrænsede afvigelser fra det forventede pris- og renteniveau.

Tabel 1.13. Forventet driftsresultat før aflønning af brugerfamilien i 2015 ved en ændring i de anvendte priser på produkter og fodermidler på 5 pct. samt ved en ændring i renten på gælden på 0,5 pct. point, 1.000 kr. pr. bedrift

	Priser og rente som forventet	Resultat efter finansielle poster under forudsætning af			
		5 pct. lavere priser	5 pct. højere priser	0,5 pct. point højere rente	0,5 pct. point lavere rente
Alle brug	-52	-125	20	-100	-5
Deltidsbrug	-101	-112	-89	-114	-87
Mellemstore brug	30	-31	91	-14	75
Store brug	38	-209	286	-104	181
- Plantebrug	234	2	466	94	375
- Konventionelle malkekvægbrug	328	82	573	159	496
- Økologiske malkekvægbrug	358	132	584	198	517
- Svinebrug	-617	-875	-358	-791	-442
- Minkfarme	16	-146	177	-45	76
- Potteplantegartnerier	696	-22	1415	631	762

Kilde: Egne beregninger.

1.5. Brugerfamiliernes samlede indkomster

I de fleste jordbrug afhænger brugerfamiliens økonomiske forhold af indtjeningen fra både bedriften og fra indkomster fra andre kilder. Der er her en betragtelig variation alt afhængig af brugsstørrelse. De mindre brug er eksempelvis kendetegnet ved at have en undergennemsnitlig indtjening fra jordbruget, idet de ikke er i stand til at udnytte de størrelsesøkonomiske fordele. Det betyder ikke nødvendigvis en lavere forbrugsmulighed fra brugerfamilierne, idet indtjeningen fra jordbruget helt eller delvis kan suppleres med indkomst fra andre kilder. Brugerfamiliens samlede indtjening fordelt på kilder og brugsstørrelse er belyst i tabel 1.14.

Husstandsindkomsten på deltidsbrugene, som omfatter en stigende andel af samtlige jordbrug, har ligget på et forholdsvis stabilt niveau i omegnen af 400 t.kr. i årene 2008 til 2010. I de efterfølgende år er husstandsindkomsten imidlertid øget med omkring 100 t.kr., hvilket er forårsaget af såvel et mindre underskud fra jordbruget som en øget lønindtægt. For hele perioden gælder imidlertid, at lønindtægten for brugerfamilien i alle årene har udgjort mindst 73 pct. af den samlede indkomst. Heraf følger, at brugerfamiliens indkomst på deltidsbrugene er betinget af anden indtjening. Da indtjeningen fra jordbruget har en begrænset effekt på husstandsindkomsten, vil det omvendt gælde, at deltidsbrugene er rimelig upåvirket af forskydninger i jordbrugets prisrelationer.

På de mellemstore jordbrug, som omfatter en faldende andel af samtlige jordbrug, er den løbende husstandsindkomst i højere grad påvirket af udsving i indkomsten fra landbruget. Det skyldes, at den større arbejdsindsats på de mellemstore brug ikke giver samme mulighed for lønarbejde. Her ved mistes lønindtægternes stabiliserende effekt på husstandsindkomsten. Ved gunstige prisrelationer i jordbruget vil husstandsindkomsten derfor være høj og omvendt.

Tabel 1.14. Brugerfamiliens samlede indkomst, 1.000 kr. pr. bedrift

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Alle jordbrug							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	-236	-100	29	203	259	127	-67
Driftsresultat fra andre erhverv	39	30	37	34	48	52	53
Overskud af brugerbolig ¹	63	58	44	45	43	44	44
Private nettorenteudgifter	30	32	29	28	25	25	26
Lønindtægt	290	297	338	321	305	312	320
Pension, dagpenge og børnetilskud	65	68	67	81	79	82	85
Løbende indkomst i alt	190	321	485	656	708	588	406
Deltidsbrug (under 1 helårsarbejder)							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	-134	-109	-57	-9	-19	-62	-100
Driftsresultat fra andre erhverv	45	31	43	22	41	44	45
Overskud af brugerbolig ¹	60	53	39	39	41	41	42
Private nettorenteudgifter	22	24	22	20	19	19	20
Lønindtægt	361	366	430	399	378	383	390
Pension, dagpenge og børnetilskud	83	86	83	99	96	98	102
Løbende indkomst i alt	392	402	516	530	518	480	451
Mellemstore brug (1-2 helårsarbejdere)							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	-148	19	160	351	394	246	40
Driftsresultat fra andre erhverv	30	44	40	50	59	63	66
Overskud af brugerbolig ¹	58	62	48	50	42	43	43
Private nettorenteudgifter	31	31	30	38	25	25	26
Lønindtægt	199	201	210	223	197	200	204
Pension, dagpenge og børnetilskud	37	42	46	58	58	60	62
Løbende indkomst i alt	145	338	473	695	725	587	390
Store brug (mindst 2 helårsarbejdere)							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	-603	-169	184	724	991	623	-25
Driftsresultat fra andre erhverv	31	14	17	58	57	69	72
Overskud af brugerbolig ¹	74	71	54	58	52	53	53
Private nettorenteudgifter	51	54	49	46	43	41	43
Lønindtægt	163	172	165	162	165	167	169
Pension, dagpenge og børnetilskud	37	39	34	45	44	45	47
Løbende indkomst i alt	-350	74	404	1.000	1.266	916	274

Anm. Opgørelsen omfatter kun enkeltmandsejede jordbrug med oplyst privatøkonomi.

1. Overskud af brugerbolig er opgjort som huslejeværdi fratrukket vedligeholdelse, forsikringer mv. De tilhørende renteudgifter er indeholdt under Private nettorenteudgifter.

Kilde: Egne beregninger baseret på Danmarks Statistik (a, b og c).

De mellemstore brug adskiller sig fra deltidsbrugene ved, at de i større grad kan udnytte stordriftsfordelene og dermed kan producere med lavere enhedsomkostninger. Af samme grund er driftsresultatet fra jordbruget før aflønning af brugerfamilien ej heller negativt i alle årene på de mellemstore brug. I de senere år med gunstigt sektorbytteforhold er det endog lykkedes at opnå en højere husstandsindkomst end deltidsbrugene. De størrelsesøkonomiske aspekter vil dog på den lange bane give anledning til en lønningsevne, som ligger under gennemsnittet. Den ugunstige situation gør, at det især er de mellemstore brug, som ophører i den løbende strukturudvikling. Enten ved udsætning af husdyr, bortforpagtning af jord og/eller frasalg af jord med henblik på at omlægge til deltidsbrug eller ved at ekspandere med henblik på at udnytte de størrelsesøkonomiske fordele.

På de store brug, som omfatter godt en femtedel af samtlige jordbrug, slår svingninger i indtjeningen fra jordbruget kraftigt igennem på den løbende husstandsindkomst. Det lave/negative driftsresultat for jordbruget i årene 2008-10 afspejles således i en lav/negativ husstandsindkomst. Og omvendt ved en stigende indtjening fra jordbruget for de store brug. Jordbrugets andel af den løbende indkomst forventes således at vokse fra 45 pct. i 2011 til 78 pct. i 2013 og derefter falde til 68 pct. i 2014, hvorimod indtjeningen i 2015 fra jordbruget forventes at bliver negativ.

1.6. Perspektiver de kommende år

Efter nogle få år med stigende bytteforhold, ser det ud til, at landbruget igen oplever en mere afdæmpet udvikling i afsætningspriserne. Bytteforholdet faldt fra 2013 til 2014, og faldet ventes at fortsætte i 2015.

Nettorestindkomsten for hele jordbrugssektoren ventes at falde markant fra 23 mia. i 2012 til 18 mia. i 2013, 16 mia. i 2014 og til 10 mia. i 2015. I 2014 bliver indkomsten efter finansielle poster på ca. 5,8 mia. kr., dette betyder, at selv uden aflønning af egenkapitalen er kun tre fjerdedele af brugerfamiliens arbejdsindsats aflønnet. Nettorestindkomsten i 2015 forventes at blive på samme niveau som i 2009, som var det seneste år med meget lav indtjening i landbruget. På grund af den lave rente falder indkomsten efter finansielle poster ikke til niveauet i 2009, men lander alligevel negativt med -562 mio. kr. i 2015. Dette betyder, at den gennemsnitlige landmand i 2015 hverken vil få en aflønning af sit arbejde eller sin egenkapital, selvfølgelig med stor spredning mellem bedrifterne.

På kort sigt er der således dystre perspektiver for jordbrugssektoren. Ikke mindst for den del af erhvervet med finansielle problemer i form af lav solvens, som nu har udsigt til et fald i indtjeningen. På trods af en grundlæggende dårlig finansiell situation for en række bedrifter, har de seneste års gode indtjening holdt mange af disse nødlidende bedrifter oven vande likviditetsmæssigt. Men udsigten til dårlig indtjening frem mod 2015 kan formentlig få den konsekvens, at banker lukker for likviditeten og i højere grad end tidligere vil realisere deres tab på udlån til landbrug. Det er også muligt at bankerne vil indgå akkordordninger for de driftsmæssigt bedste af deres insolvente landbrugskunder, idet det kan være udsigtsløst at finde nye ejere med de umiddelbare økonomiske udsigter, uden at det påfører bankerne endnu større tab. Realisering af tab på de insolvente landbrugs-

bedrifter, må dog – uanset de økonomiske konsekvenser for ejer og banker – indgå som en nødvendig del af løsningen på landbrugets finansielle problemer, idet problemerne knytter sig til en for voldsom belåning af landbrugsaktiverne.

Den driftsøkonomiske situation har afsmittende effekt på ejendomsmarkedet, hvor en stor del af omsætningen formenligt fortsat vil bestå af handel med økonomisk insolvente ejendomme. Omvendt kan ældre mere solvente landmænd, der ønsker at sælge deres ejendom og påbegynde en pensionstilværelse, fortsat være i en situation, hvor de ikke finder priserne på landbrugsejendomme attraktive. Denne gruppe af landmænd (med høj solvens) er dog i en situation, hvor finansieringen er ekstraordinær billig. Bortforpagtning af landbrugsaktiverne er en mulighed for denne gruppe af landmænd, som den stigende asymmetri i finansieringsomkostningerne mellem meget solvente og meget lidt solvente landmand taler til fordel for. Samtidig er det en mulighed for aktive landmænd til at realisere størrelsesøkonomiske fordele, uden at de skal engagere sig i jordkøb med de dertil hørende finansielle risici.

Ses på landbrugets låneomkostninger, er der på den korte bane ikke udsigt til væsentlige rentestigninger. Samtidigt er renten på et så lavt niveau, at det i princippet ikke er markedsrenten på de variabelt forrentede lån, der er det interessante for jordbrugssektoren, men derimod omkostninger og risikopræmier, der betales til finanssektoren i form af administrationsbidrag og rentemarginaler.

For mælkebranchen er 2015 en milepæl i form af ophøret med mælkekvotesystemet. Dette vil givevis medføre en øget mælkeproduktion i Danmark. De gradvise udvidelser af kvoten i forbindelse med ”den bløde landing” for EU’s mejeripolitik blev meget hurtigt udnyttet i Danmark, og der er sandsynligvis mere uudnyttet kapacitet i branchen, som kan omsættes til yderligere produktionsstigninger i de kommende år. For mælkekvægbedrifterne bliver 2014 rent regnskabsmæssigt et rekordår. Produktionsøkonomisk er der dog langt højere omkostninger vedr. kvote, end det fremgår af regnskaberne, hvorfor man skal læse den høje indkomst i 2014 med forbehold. Meget produktionskapacitet i kvægsektoren er af relativ nyere dato og kan formentlig ofte udnyttes mere intensivt. Derfor ventes den samlede produktion at stige. Det betyder dog ikke, at det altid er de nuværende ejere, der vil kontrollere produktionen fremover, idet de kapitaltab, som ophøret af kvotesystemet medfører, vil bl.a. medføre, at nødlidende ejendomme vil blive omsat.

Til trods for det meget negative økonomiske resultat for slagtesvineproducenterne i 2015 er slagtesvineproducenterne på kort sigt begunstiget af lave foderpriser og lave priser på smågrise, som måske midlertidigt kan dæmpe udviklingen mod øget eksport af smågrise til især Tyskland og Polen. Dette kan bl.a. illustreres ved at se på udviklingen i forholdet mellem den beregnede notering og puljenoteringen for smågrise, hvor puljenoteringen i foråret var væsentlig over den beregnede notering, er det nu omvendt. På lidt længere sigt er der dog stadig en række konkurrencemæssige udfordringer for den danske slagtesvineproduktion, og smågriseproduktionen er hårdt ramt af den aktuelle krise affødt af Ruslands importrestriktioner. I de seneste år er slagtesvineproducenternes indtjening blevet

gradvist forringet som følge af høje smågrisepriser i udlandet såvel som herhjemme, uden at der samtidig var høj slagtesvinenotering, hvilket har ført til faldende slagtesvineproduktion og en reduktion i antal svin slagtet i Danmark. Resultatet for svineproducenterne for 2015 tegner meget negativt, men det kan være, at slagtesvineproduktionen ikke bliver reduceret så meget, som resultatudviklingen ellers indikerer.

Pelsdyrbranchen har efter nogle ekstremt gode år mere moderate driftsresultater, og følger dermed resten af jordbrugssektoren. Der kan være grund til at være bekymret for, om de gode år har medført varige omkostningsstigninger, men det er endnu for tidligt at se det i regnskaberne. Branchen er dog stadig meget konkurrencedygtig i international sammenhæng.

Mange planteavlere kan rent driftsmæssigt være godt tilfredse med 2014 som følge af en generelt nem høst med gode udbytter. Efterfølgende er mange vinterafgrøder også etableret tilfredsstillende. Værdien af den gode høst er dog imødegået af de lavere kornpriser, hvorfor det samlede økonomiske resultat er middelmådigt. 2015 vil være præget af EU's landbrugsreform og fokus på håndtering af de tre grønne krav, hvor især miljøfokusområder vil påvirke planteproduktionen. For de mindre bedrifters vedkommende kan der også være konsekvenser af reformens krav om flere afgrøder. I kapitel 3 findes en mere uddybende gennemgang af EU's landbrugsreform.

Bilagstabeller

I de nedenstående bilagstabeller er bedriftstyperne inddelt efter hhv. den bedste og dårligste tredjedel (øvre og nedre tertil) baseret på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje.

Tabel B1.1. Hovedtal for planteavlsbrug med 2 helårsarbejdere og derover for 2013, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	6.583	8.806	4.422
Produktionsafhængige driftstilskud	19	25	18
Driftsomkostninger ²	4.968	5.638	4.287
Resultat af primær drift	1.633	3.193	153
Generelle driftstilskud	908	1.130	711
Forpagtningsafgift	749	1.188	421
Ordinære renteudgifter, netto	611	708	529
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	69	86	19
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	1.113	2.342	-105
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	404	442	396
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	709	1.899	-501
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	3,0	6,8	0,1
Antal bedrifter	1.029	343	343
Jordbrugsareal, ultimo, ha	356	409	294
Heraf i selveje, ha	201	166	199
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,85	4,17	3,58

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

Tabel B1.2. Hovedtal for konventionelle malkekvægsbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover for 2013, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	8.132	10.578	5.832
Produktionsafhængige driftstilskud	9	11	9
Driftsomkostninger ²	6.944	8.488	5.478
Resultat af primær drift	1.196	2.101	363
Generelle driftstilskud	585	671	479
Forpagtningsafgift	246	332	170
Ordinære renteudgifter, netto	797	847	689
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	99	141	57
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	639	1.452	-74
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	525	495	526
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	114	957	-600
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	2,9	4,7	0,5
Antal bedrifter	2.198	733	733
Jordbrugsareal, ultimo, ha	176	204	143
Heraf i selveje, ha	127	145	106
Antal malkekøer, ultimo	210	264	161
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,98	4,75	3,38

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

Tabel B1.3. Hovedtal for økologiske malkekvægsbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover for 2013, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	7.692	9.496	5.269
Produktionsafhængige driftstilskud	168	211	143
Driftsomkostninger ²	6.838	7.866	5.120
Resultat af primær drift	1.022	1.841	292
Generelle driftstilskud	700	796	533
Forpagtningsafgift	346	429	293
Ordinære renteudgifter, netto	729	771	499
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	85	114	14
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	561	1.322	18
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	477	458	510
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	85	864	-491
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	2,5	4,3	0,1
Antal bedrifter	304	101	101
Jordbrugsareal, ultimo, ha	235	265	183
Heraf i selveje, ha	152	171	124
Antal malkekøer, ultimo	179	225	131
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,00	4,31	3,14

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

Tabel B1.4. Hovedtal for svinebedrifter med 2 helårsarbejdere og derover for 2013, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	12.086	14.730	9.758
Produktionsafhængige driftstilskud	6	7	8
Driftsomkostninger ²	10.643	12.029	9.515
Resultat af primær drift	1.449	2.709	251
Generelle driftstilskud	430	457	334
Forpagtningsafgift	433	565	345
Ordinære renteudgifter, netto	798	772	800
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	83	87	55
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	565	1.741	-614
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	453	433	458
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	112	1.308	-1.073
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	2,5	5,2	-0,7
Antal bedrifter	2.012	671	671
Jordbrugsareal, ultimo, ha	196	201	153
Heraf i selveje, ha	137	136	108
Antal svin, ultimo	5.429	6.301	4.994
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,96	5,70	4,46

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

Tabel B1.5. Hovedtal for minkfarme med 2 helårsarbejdere og derover for 2013, 1.000 kr. pr. farm

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	9.455	13.026	6.470
Produktionsafhængige driftstilskud	4	2	7
Driftsomkostninger ²	5.355	6.407	4.408
Resultat af primær drift	4.104	6.621	2.070
Generelle driftstilskud	200	184	237
Forpagtningsafgift	77	59	94
Ordinære renteudgifter, netto	260	123	424
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	27	-4	34
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	3.940	6.627	1.754
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	475	503	474
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	3.465	6.124	1.281
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	17,9	29,9	7,9
Antal bedrifter	811	270	270
Jordbrugsareal, ultimo, ha	85	63	108
Heraf i selveje, ha	67	50	88
Antal avlstæver, ultimo	4.063	5.839	2.562
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,33	5,71	3,40

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

Tabel B1.6. Hovedtal for potteplantegartnerier med 2 helårsarbejdere og derover for 2013, 1.000 kr. pr. gartneri

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	12.328	15.647	7.940
Produktionsafhængige driftstilskud	0	0	0
Driftsomkostninger ²	11.633	13.850	7.958
Resultat af primær drift	695	1.797	-18
Generelle driftstilskud	100	116	64
Forpagtningsafgift	250	184	444
Ordinære renteudgifter, netto	276	255	168
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	-5	-15	2
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	274	1.488	-568
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	518	476	567
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-245	1.012	-1.135
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	0,2	10,8	-16,5
Antal bedrifter	180	60	60
Væksthusareal, ultimo, m ²	15.034	17.286	12.809
Heraf i selveje, m ²	11.003	13.689	6.048
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	13,23	15,21	10,23

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

Tabel B1.7. Hovedtal for jordbrug fordelt på størrelsesgrupper for 2013, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Alle brug			
Antal bedrifter	31.505	10.502	10.502
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	2.764	6.381	591
Produktionsafhængige driftstilskud	12	16	7
Driftsomkostninger ²	2.346	4.998	723
Generelle driftstilskud	216	404	76
Forpagtningsafgift	116	252	38
Ordinære renteudgifter, netto	220	443	64
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	22	56	0
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	254	392	162
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	33	660	-314
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	2,0	4,3	-5,2
Deltidsbrug (under 1 helårsarbejder)			
Antal bedrifter	19.513	6.504	6.504
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	411	640	298
Produktionsafhængige driftstilskud	7	8	5
Driftsomkostninger ²	444	540	405
Generelle driftstilskud	92	135	57
Forpagtningsafgift	22	25	27
Ordinære renteudgifter, netto	59	83	46
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	2	7	5
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	144	172	137
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-163	-43	-262
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	-1,8	0,6	-6,1
Mellemstore brug (1-2 helårsarbejdere)			
Antal bedrifter	4.705	1.568	1.568
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	2.450	3.240	1.667
Produktionsafhængige driftstilskud	15	10	17
Driftsomkostninger ²	1.985	2.190	1.730
Generelle driftstilskud	262	263	199
Forpagtningsafgift	131	146	102
Ordinære renteudgifter, netto	207	204	164
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	22	35	5
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	372	359	369
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	10	580	-488
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	1,5	5,1	-2,8
Store brug (mindst 2 helårsarbejdere)			
Antal bedrifter	7.287	2.429	2.429
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	9.271	11.445	7.085
Produktionsafhængige driftstilskud	21	18	20
Driftsomkostninger ²	7.672	8.264	6.848
Generelle driftstilskud	519	501	427
Forpagtningsafgift	360	424	279
Ordinære renteudgifter, netto	660	560	623
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	75	83	45
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	471	460	468
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	573	2.172	-732
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	3,8	8,7	-0,2

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.6.

Referencer

Brancheudvalget for Frø (2014): Beretning 2014

(http://www.brancheudvalgetforfroe.dk/~media/seedcouncil/Aarsberetning/BFF_Beretning_2013.ashx).

Clausen, Jesper (2014): Avlsdyrtælling 2014, Tidsskrift for Dansk Pelsdyravl nr. 5, 2014.

Danmarks Statistik (a): Regnskabsstatistik for landbrug for årene 2009 samt de bagvedliggende landbrugsregnskaber.

Danmarks Statistik (b): Regnskabsstatistik for gartneri for årene 2009 samt de bagvedliggende gartneriregnskaber.

Danmarks Statistik (c): Regnskabsstatistik for jordbrug 2010, 2011, 2012 og 2013 samt de bagvedliggende jordbrugsregnskaber.

Danmarks Statistik (d): Statistikbanken.

Danmarks Statistik (2014a): Afgrøder i dansk landbrug 2014, Erhvervslivets sektorer, Nyt fra Danmarks Statistik, Nr. 381 (<http://www.dst.dk/pukora/epub/Nyt/2014/NR381.pdf>).

Danmarks Statistik (2014b): Jordbrugets prisforhold 2013
(<http://www.dst.dk/da/Statistik/Publikationer/VisPub.aspx?cid=18677>).

Danmarks Statistik (2014c): Jordbrugets investeringer 2013, Erhvervslivets sektorer, Nyt fra Danmarks Statistik nr. 537 <http://www.dst.dk/da/Statistik/NytHtml.aspx?cid=19737>).

Danmarks Statistik (2014d): Jordbrugets renter og gæld 2013, Erhvervslivets sektorer, Nyt fra Danmarks Statistik nr. 536 (<http://www.dst.dk/da/statistik/nyhtml.aspx?cid=19738>).

Danmarks Statistik (2013e): Høsten af korn, raps og bælgssæd 2014, Erhvervslivets sektorer, Nyt fra Danmarks Statistik, Nr. 593
(<http://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetPdf.aspx?cid=18792>).

Danske Sukkerroedyrkere (2014). Sukkerstatistik 2014.
http://www.danskesukkerroedyrkere.dk/Statistik/Sukkerstatistik_2014.aspx

De Økonomiske Råd (2014): Dansk Økonomi, Efterår 2013 (http://www.dors.dk/graphics/Synkron-Library/Publikationer/Rapporter/Efteraar_2013/Trykt_rapport/Hele%20pub.pdf).

European Commission (2014): Short Term Outlook for arable crop, meat and dairy markets, Autumn 2014 (http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook/pdf/2014-10_en.pdf).

- FAO (2014): Food Outlook, Global Market Analysis, November 2014 (<http://www.fao.org/3/a-i4136e.pdf>).
- FAO (2014a): FAO Food Price Index (<http://www.fao.org/worldfoodsituation/FoodPrices>).
- Hansen, Jens (2001): Overskuds- og indkomstbegreber i regnskabsstatistikken for landbrug. Working Paper no. 9/2001, SJFI.
- Kopenhagen Fur (2014): Auktionsrapporter (http://www.kopenhagenfur.com/media/281599/sept_2014_avler_dk.pdf).
- Landbrug & Fødevarer (2014a): Markedsvurdering for landbrugsproduktion (https://www.landbrugsinfo.dk/Oekonomi/Oekonomiske-analyser/Driftsresultater-priser-prognoser/Sider/Markedsvurdering_landbrugsproduktion_2014.pdf) samt bagvedliggende data.
- Landbrug & Fødevarer (2014b): Eksporten af levende svin (http://www.lf.dk/Tal_og_Analyser/Aktuelle_statistikker/Svin/Eksport_af_levende_svin.asp).
- Landbrug & Fødevarer (2014c): Kvartalsstatistik oksekød (http://www.lf.dk/Tal_og_Analyser/Aktuelle_statistikker/Oksekoed/Kvartalsstatistik_oksekoe.d.aspx).
- Landbrug & Fødevarer (2014d): Eksport af kvæg (http://www.lf.dk/Tal_og_Analyser/Aktuelle_statistikker/Oksekoed.aspx).
- OECD-FAO (2014): OECD-FAO Agricultural Outlook 2014, OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/agr_outlook-2014-en
- UN (2013): World Economic Situation and Prospects 2014, Update as of mid-2014 (http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/WESP2014_mid-year_update.pdf).
- USDA (2014): World Agricultural Supply and Demand Estimates, WASDE – 535, 10. November 2014 (<http://www.usda.gov/oce/commodity/wasde/latest.pdf>).
- USDA (2014a): Livestock and Poultry: World Markets and Trade, October 2014 (http://www.fas.usda.gov/psdonline/circulars/livestock_poultry.pdf).
- USDA (2014c): Oilseeds: World Markets and Trade, November 2014 (<http://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/oilseeds.pdf>).
- USDA (2014d): Agricultural productivity in the U.S. (<http://www.ers.usda.gov/data-products/agricultural-productivity-in-the-us.aspx>)

Videncentret for Landbrug (2014a): Farmtal Online (<http://www.farmtalonline.dk/Navigation/navigationtree.aspx?bb=farmtalonline>).

Videncentret for Landbrug (2014b): Vejledende grovfoderpriser for 2014, 2015 og 2016 (https://www.landbrugsinfo.dk/oekonomi/budgetkalkuler/sider/pl_14_1888_grovfoderpriser.pdf).

Østergaard, Jørgen (2014): Avlsresultat 2014, Tidsskrift for Dansk Pelsdyravl nr. 6, 2014.

2. Agro- og fødevareindustriens konjunkturer

Konjunkturerne og indtjeningen i den danske agro- og fødevareindustri er afhængig af en række faktorer i et komplekst samspil. Som eksempel indebærer den kommende fjernelse af kvoter på mælke- og sukkerområdet, at både konkurrencen og vækstpotentialet stiger for fødevareindustrien. I 2014 medførte også handelskonflikten over for Rusland store og akutte problemer for væsentlige dele af den danske agro- og fødevareindustri. Også fødevarekrisen i 2007-08 og den mindre efterfølgende fødevarekrise i 2010-11 medførte en udbredt usikkerhed i agro- og fødevareindustrien. Finanskrisen har stadigvæk konsekvenser i form af forringede konjunkturer og finansieringsmuligheder.

Trods disse ydre påvirkninger har indtjeningen og produktionen i den danske agro- og fødevareindustri været relativt stabil gennem de senere år trods fødevarekriser og finanskriser.

Det skyldes for det **første**, at en stor del af industrien er andelsejet, og her vil en stor del af markedsusikkerheden og udsvingene i indtjeningen blive ført videre til andelshaverne, dvs. landmændene. På den måde bliver andelsselskabernes indtjening relativt konstant fra år til år. I sektorer, hvor andelsejet dominerer, vil man derfor forvente en relativt stabil udvikling i indtjeningen – alt andet lige.

For det **andet** er efterspørgslen efter fødevarer relativt konstant og indkomstuafhængigt. Fødevarer under ét er i vid udstrækning nødvendighedsvarer, som efterspørges næsten uafhængig af indkomster og priser. Konjunkturudviklingen spiller derfor en forholdsvis lille rolle.

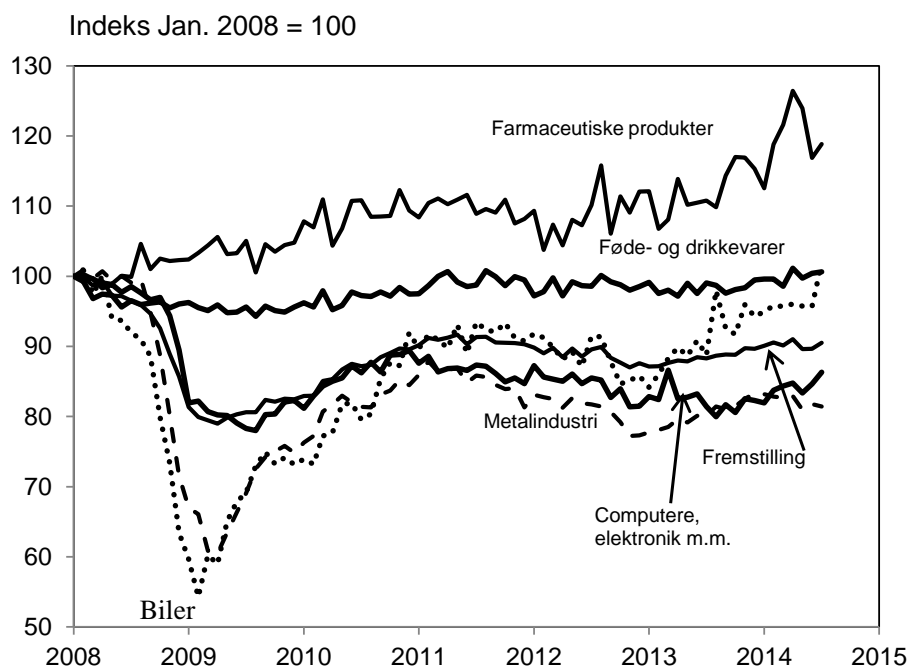
For det **tredje** har agro- og fødevarevirksomhederne i vid udstrækning gennemført besparelser og rationaliseringer, og investeringer er blevet udskudt. Dette har begrænset nedgangen i indtjeningen flere steder.

For det **fjerde** har sektoren øget egenkapitalen og soliditetsgraderne gennem de seneste år. Dermed er den økonomiske og finansielle robusthed styrket.

For det **femte** har der også været en betydelig både national og international konsolidering i sektoren efter finanskrisens start. Den usikre økonomiske situation har medført, at adskillige virksomheder har været nødsaget til at lade sig opkøbe af - eller fusionere med - andre virksomheder. Dermed er der skabt grundlag for en yderligere strukturudvikling, udnyttelse af stordriftsfordele og effektivisering i branchen.

Den relativt stabile produktion og beskæftigelse i agro- og fødevareindustrien er ikke noget isoleret dansk fænomen. Det gælder generelt for EU under ét, at fødevareindustrien har en relativt stabil produktionsudvikling over tid - sammenlignet med andre sektorer, jfr. figur 2.1

Figur 2.1 Produktionsudvikling (mængder) i føde- og drikkevaresektoren og andre sektorer i EU-28.

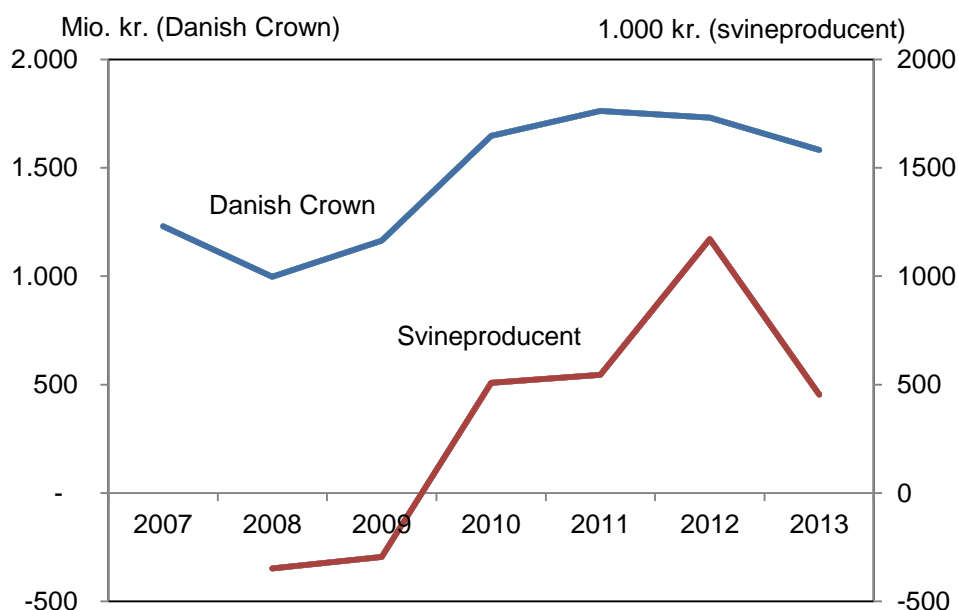
Kilde: Egne beregninger på grundlag af Eurostat.

Som det ses af figuren, er produktionen af føde- og drikkevarer relativt stabil. Sektoren har dermed en stabiliserende effekt på konjunkturudviklingen.

Det er også kendetegnende, at udsving i primærlandbrugets konjunkturer og indtjening kun i begrænset omfang slår igennem i agro- og fødevareindustrien. Primærlandbruget er i vid udstrækning en "stødpude", som tager udsvingene - både de positive og de negative, mens udsvingene er langt mindre i de tilknyttede virksomheder. Andelsorganiseringen bidrager hertil, idet andelsvirksomhederne qua netop ejer formen har en relativt lille egenkapital, som nødvendiggør, at landmændene via leveringspligt fungerer som buffer og yder en form for skjult reserve eller egenkapital.

Som eksempel herpå ses i figur 2.2 udviklingen i hhv. Danish Crowns nettoresultat efter skat og gennemsnitligt nettoudbytte for en konventionel slagtesvinebedrift, 2008-2013.

Figur 2.2. Danish Crowns nettoresultat efter skat og gennemsnitligt nettoudbytte for en konventionel slagtesvinebedrift, 2008-2013

Kilde: Årsregnskaber fra Danish Crown og Danmarks Statistik, Statistikbanken

Som det fremgår, er udsvingene langt større blandt svineproducenter end hos Danish Crown.

2.1 Udviklingen i de enkelte sektorer

Dette afsnit indeholder nærmere analyser af de enkelte sektors økonomiske udvikling, konjunkturer og konkurrenceevne. Analyserne tager primært udgangspunkt i regnskabstal for udvalgte væsentlige virksomheder i sektorerne. Regnskabstallene omfatter virksomheder med betydelige aktiviteter, datterselskaber m.m. i udlandet, hvorfor en væsentlig del af omsætningen og indtjeningen ikke direkte er koblet til de danske forhold.

Mejeriindustrien

Udviklingen i omsætning og resultat for udvalgte mejerier fremgår af tabel 2.1. Som det ses af tabellen, er Arla Foods langt det største mejeri, og målt i både omsætning og resultat er Arla Foods ca. 100 gange større end det næststørste mejeri. Arla Foods står for ca. 90 pct. af mælkeindvejnningen i Danmark.

Tabel 2.1. Omsætning og resultat for udvalgte danske mejerier (mio. kr.)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Omsætning								
Arla Foods	45.491	47.742	49.469	46.230	49.030	54.893	63.114	73.600
Thise Mejeri	272	359	504	496	500	541	580	725
Nørager Mejeri A/S	203	242	257	204	213	243	230	267
Årets resultat efter skat								
Arla	937	939	555	971	1.268	1.399	1.895	2.236
Thise Mejeri	9	10	16	8	13	6	16	20
Nørager Mejeri A/S	3	2	5	1	-7	2	3	3

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Tabellen viser, at Arlas omsætning og indtjening voksede betydeligt i 2013. Årets omsætning blev 74 mia. kr. sammenlignet med 62 mia. kr. i 2012, svarende til en omsætningsvækst på ca. 17 pct. mod 15 pct. i 2012. Omsætningsvæksten i de senere år er i høj grad drevet af fusioner og opkøb. Væksten på 17 procent i omsætningen er således udløst af en organisk vækst på 6,6 procent på Arlas kerne- og vækstmarkeder og særligt som følge af de sidste års fusioner i Storbritannien og Tyskland.

Årets resultat blev et overskud på 2,2 mia. kr. svarende til målet om tre procent af omsætningen. Arla-indtjeningen (det samlede resultat pr. kilo mælk) på 3,05 kr. er den højeste i selskabets historie.

Omsætningsvæksten fortsatte ind i 2014, idet der i 1. halvår af 2014 var en omsætningsstigning på 11 pct. i forhold til samme periode i 2013, jf. tabel 2.2.

Tabel 2.2. Nøgletal for Arla Foods Foods' udvikling i 2. halvår

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Omsætning, mio. kr.	24.988	22.324	23.754	26.663	29.911	35.721	39.774
Resultat, mio. kr.	481	263	697	612	513	1.048	1.120
Balance, mio. kr.	31.569	30.193	30.603	32.569	38.319	44.678	48.621
Soliditet (%)	27	28	29	29	24	25	26
Arla-indtjening pr. kg. andelshavermælk	2,90	2,03	2,37	2,71	2,64	2,87	3,30

Kilde: Årsregnskaber fra Arla Foods

Den stigende omsætning blev alene opnået ved organisk vækst og valutaeffekter, idet der ikke har været nogen fusioner i 2013 og første halvår af 2014. Arlas organiske vækst var især drevet af vækst på andre markeder end de egentlige kernemarkeder samt prisstigninger på det globale marked. Vækstmarkederne udviste således en samlet organisk vækst på 30 pct., og især Rusland og Mellemøsten viste høje vækstrater i første halvår 2014. Resultatet af 1. halvår 2014 blev på 1.120 mio. kr., svarende til 2,8 pct. af omsætningen, hvilket er marginalt under målsætningen på 3 pct.

Forventningerne til 2014 går på en omsætning i omegnen af 79 mia. kr. Årets resultat forventes at opfylde det opstillede mål på 3 procent af omsætningen, hvilket svarer til 2,4 mia. kr. Det er samtidig målet at levere en Arla-indtjening i niveauet 3,25 - 3,35 kr. pr. kg. Det forventes dog også, at markederne og dermed også mælkeprisen kommer under pres i 2014.

Danmarks næststørste mejeri, Thise Mejeri, havde en stigende omsætning i 2013. Omsætningen steg således fra 580 mio. kr. i 2012 til 725 mio. kr. i 2013, svarende til 25 pct. Indtjeningen voksede også i 2013, idet resultatet endte på 20 mio. kr. mod 16 mio. kr. året før. Resultatet blev også bedre end det forventede niveau på 15-16 mio. kr.

Thise Mejeris indtjening pr. kg. mælk steg fra 3,06 kr. til 3,45 kr. på grund af faldende verdensmarkedspriser og svære markedsforhold. Den højere indtjening på 39 øre, som skyldtes øget forædling og forbedrede markedsforhold, kan sammenlignes med en gennemsnitlig indtjeningsstigning for dansk mælk på 34 øre. På den måde blev det negative indtjeningsspænd over for andre mejerier reduceret i 2013. Thise Mejeri vurderer, at det nu betaler en fuld konkurrencedygtig mælkepris til sine andelshavere.

Thise Mejeri har generelt positive forventninger til 2014 og den nære fremtid og har fokus på øget markedsværdiopbygning og på en øget evne til indtjening og konsolidering, samtidig med at konkurrenceevnes skal sikres. Der forventes således stigende salg og aktivitet på hjemmemarkedet, og der er forventninger om stigende salg til nære og nuværende vesteuropæiske eksportmarkeder.

10 af mejeriets i alt 75 andelshavere har meddelt, at de med virkning fra 1. januar 2015 ønsker at ophøre med at levere økologisk mælk til Thise Mejeri. Flere års anstrengt økonomi i kvægsektoren kombineret med det forhold, at Thise Mejeri ikke har været i stand til at udbetale en fuldt ud konkurrencedygtig mælkepris, anføres som forklaring på udmeldelserne

Thise har efter et grundigt forarbejde valgt at gå ind på det kinesiske marked. I februar landede mejeriselskabet således sin første ordre på eksport af langtidsholdbar mælk (UHT) til Kina. Siden da har selskabet lavet aftale med endnu en importør.

Nørager Mejeri, som er ejet af Nordex Food, havde i 2013 en stigende omsætning i forhold til 2011/12. Omsætningen steg til 260 mio. kr. og resultatet blev på knap 3 mio. kr. Det bemærkes, at der hersker generel markedsbestemt usikkerhed m.h.t. indkøbs- og salgspriser. Ledelsen karakteriserer årets resultat som tilfredsstillende, og der forventes et positivt resultat i det kommende år.

Kødindustrien

Kødindustrien er meget koncentreret med 1-2 store virksomheder, som står for langt størstedelen af omsætningen. Danish Crown er langt den største aktør i denne sektor, idet virksomheden står for godt 80 pct. af de danske svineslagtninger og 60 pct. af de danske kreaturslagtninger. Danish Crowns resultat har gennem en årrække været meget stabilt set i forhold til de udsving, deres ejere, svineproducenterne, har været udsat for, jf. tabel 2.3.

Tabel 2.3. Omsætning og resultat for virksomheder inden for den danske kød- industri (mio. kr.)

Omsætning	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Svineslagterier										
Danish Crown*	48.598	48.534	44.346	46.972	44.757	45.211	51.754	56.462	58.164	58.029
TiCan*	2.581	3.036	3.706	4.241	3.705	4.001	4.376	4.687	5.051	5.158
Slagteriet Brørup A/S	337	329	390	764	891	1.087	1.311	1.550	1.940	-
Fjerkræslagterier										
HK Scan Denmark**	1.413	1.364	1.514	1.708	1.579	1.625	1.637	1.509	1.625	-
Lantmännen Danpo A/S	1.208	1.031	1.112	1.255	1.279	1.472	1.583	1.771	1.784	-
Øvrig kødindustri										
Skare Meat Packers*	703	850	856	971	973	1.076	1.037	1.078	1.105	-
Sthryn's	561	553	590	640	624	625	612	540	571	-
3-stjernet	238	252	260	280			291	312	356	-
Årets resultat										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Svineslagterier										
Danish Crown	1.228	1.232	1.230	997	1.164	1.648	1.762	1.732	1.583	1.656
Tican	126	142	88	75	89	157	238	143	100	49
Slagteriet Brørup A/S	1	7	-17	0	0	-38	-77	-30	-24	-
Fjerkræslagterier										
HK Scan Denmark**	17	-47	17	23	-16	13	-65	21	67	-
Lantmännen Danpo A/S	-6	-258	-41	29	-35	55	63	52	52	-
Øvrig kødindustri										
Skare Meat Packers*	9	11	8	14	17	4	-18	-16	7	-
Sthryn's	31	34	28	19	23	22	5	5	21	-
3-stjernet	19	23	34	25	26	28	22	18	21	-

*Driftsår, hvor 2010=2009/10 etc.

**Driftsår frem til 2010. Tidligere Rose Poultry A/S

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Tabel 2.4 viser udviklingen i centrale økonomiske nøgletal for Danish Crown-koncernen i perioden 2005/06-2013/14.

Tabel 2.4. Centrale nøgletal for Danish Crown koncernen

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Nettoomsætning, mio. kr.	44.346	46.972	44.757	45.211	51.754	56.462	58.164	58.029
Resultat af primær drift, mio. kr.	1.872	1.816	1.730	1.857	2.029	2.005	2.018	1.995
Årets resultat, mio. kr.	1.230	997	1.164	1.648	1.762	1.732	1.583	1.656
Balance, mio. kr.	21.279	23.336	21.306	22.615	23.953	25.522	24.725	27.015
Egenkapital, mio. kr.	4.132	4.091	3.940	5.101	5.391	5.797	5.962	6.423
Soliditetsgrad, pct. *	24,1	21,8	23,2	27,0	26,9	24,7	26,2	23,8
Andelshaverleverancer, mio. kg.	1.606	1.559	1.402	1.377	1.450	1.373	1.324	1.317
Samlet restbetaling, mio. kr.	1.198	945	981	1.316	1.394	1.274	1.229	1.218
Antal andelshavere	13.465	12.152	10.685	9.847	9.577	9.031	8.552	8.278
Ansatte medarbejdere, ultimo	24.334	26.652	24.274	23.305	23.557	23.582	22.676	25.984

*Eksklusiv ansvarlige lån

Kilde: Årsregnskaber fra Danish Crown

I regnskabsåret 2013/14 havde Danish Crown en omsætning på 58,0 mia. kr., hvilket var på niveau med året før. Omsætningen var negativt påvirket af faldende salgspriser på virksomhedens hovedprodukter, men positivt påvirket af opkøbet af de resterende 50 pct. af det polske datterselskab, So-kolów. Årets resultat blev knap 1,7 mia. kr., hvilket var en stigning på knap 5 pct. i forhold til året før. Heraf blev godt 1,2 mia. kr. udbetalt som restbetaling til andelshaverne, mens de sidste godt 0,4 mia. kr. blev konsolideret og dermed tillagt selskabets egenkapital.

Danish Crowns egenkapital steg til 6,4 mia. kr., men da balancen også steg som følge af købet af Sokolów faldt soliditetsgraden fra 24,1 pct. til 23,8 pct. Som det ses af tabel 2.5, har der over en længere årrække været en stigende egenkapital og soliditetsgrad, omend soliditetsgraden stadig ligger under gennemsnittet for de væsentligste andelsselskaber i agro- og fødevareindustrien.

Danish Crown - og flere andre danske slagterier - blev i 2014 ramt af, at der i starten af året blev konstateret et udbrud af afrikansk svinepest i EU, først i Polen og senere i de baltiske lande. Dette udbrud af afrikansk svinepest betød, at en række eksportmarkeder, inklusive Rusland som et væsentligt marked, lukkede for import af svinekød fra EU, hvilket medførte et betydeligt overudbud af svinekød på det europæiske marked med deraf følgende prisfald.

I starten af året var der i USA et større udbrud af den såkaldte PED-virus, der øger dødeligheden blandt smågrise i primærproduktionen. Resultatet blev kraftige prisstigninger på amerikanske råvarer hen over året, hvilket begrænsede effekterne af især Ruslands-importstoppet. Alt i alt steg den danske svinekødseksport til markeder i Asien, som ellers traditionelt har importeret råvarer fra USA.

Danish Crown fik i 2014 ene-ejerskab af polske selskab Sokolów - efter ti års partnerskab med den finsk-svenske slagterikoncern HKScan. Danish Crown betalte ca. 1,3 mia. kr. for de resterende 50 pct. af aktierne i Sokolów, som er Polens førende producent af forædlede kødprodukter.

Målet med det fulde ejerskab var på den ene side at få endnu højere gavn af de synergier, der kan opnås mellem Sokolów og de øvrige dele af Danish Crown koncernen. På den anden side var målet også at udbygge positionen som Europas førende virksomhed indenfor forædlede kødprodukter, og denne position kunne udbygges yderligere gennem det fulde ejerskab. Sokolów har ca. 6500 ansatte på syv fabrikker og omsatte i 2013 for ca. 5,5 mia. kroner.

I juni blev der enighed mellem de ansatte på Danish Crowns slagteri i Rønne NNF, Danish Crown, DI og Regeringen om en redningsplan, hvorved det bornholmske slagteri blev reddet fra lukning. Udgangspunktet var en årlig omkostningsbesparelse på 25 mio. kr. Aftalen indebærer bl.a., at der etableres et medarbejderinvesteringsselskab, hvorved medarbejderne fremover skal aflevere 3,5 procent af lønnen til investeringer i virksomheden stigende til 4,2 procent efter to år. Pengene kan slagteriarbejderne i bedste fald først få retur om nogle år. Slagteriarbejderne får således en udbetaling tidligst fra 2017, i takt med at der skabes besparelser ud over de 25 mio. kr., som var betingelsen for at køre slagteriet videre.

Danish Crown forventer, at omsætningen og resultatet i 2014/15 vil være på et uændret niveau. Det forventes, at der fortsat vil være nogen turbulens på verdensmarkedet for fersk kød, og der forudses fortsat udfordringer med hensyn til at øge råvaregrundlaget i de lande, hvor koncernen har slagterivirksomheder. Hvad angår det danske marked og mulighederne for at bevare arbejdspladser i Dan-

mark, påpeger Danish Crown, at det vil være af afgørende betydning, at rammevilkårene forbedres i det kommende år.

Tican havde i 2013/14 en omsætning på 5,2 mia. kr. hvilket var en stigning på 2 pct. i forhold til året før. Resultat blev 49 mio. kr. mod 100 mio. kr. året før. Det mindre overskud forklares af de betydelige udfordringer i ferskkødsdivisionen som følge af den russiske embargo, som startede tilbage i januar 2014. Det lukkede russiske marked var også den direkte årsag til, at Tican i september besluttede at lukke Fjerritslev-afdelingen, som i stor udstrækning forarbejdede svinekød til det russiske marked. Det vurderes, at den manglende eksport hertil samt omkostninger i forbindelse med lukningen belastede regnskabet med mere end 50 mio. kr.

Driftsresultatet blev samlet set betragtet som ikke-tilfredsstillende, selv om det i vid udstrækning var negativt påvirket af embargoen. Generalforsamlingen godkendte, at selskabet sikrer en efterbetaling på niveau med Danish Crown ved at tære på egenkapitalen.

Slagtningerne for hele året gik frem med 2 pct. og landede på 1,9 mio. svin - trods en faldende produktion af slagtesvin i Danmark

Slagteriet Brørup, som er tysk ejet, bliver en stadig vigtigere aktør på det danske marked. Med knap 1,5 mio. slagtede svin i 2013 var aktivitetsniveauet 25 pct. højere end i året før. Omsætningen steg med 26 pct. til i alt 1,9 mia. kr. Selskabet har maksimal kapacitetsudnyttelse. Resultatet blev et underskud på 24 mio. kr., hvilket betegnes som utilfredsstillende og under forventningerne. Selskabet har nu et akkumuleret underskud på 169 mio. kr. gennem de sidste 4 år. Selskabet noterer sig i den sammenhæng, at adgangen til råvarer og muligheden for at honorere stigende råvarepriser er en vigtig parameter i et marked, hvor konkurrencen igen er steget.

Som det blev vist i tabel 2.3, har svineslagterierne generelt en mere stabil udvikling i omsætning og indtjening end fjerkræslagterierne. Efter flere år med meget svingende økonomiske resultater ser fjerkræslagterierne dog ud til at være kommet ind i en lidt mere stabil udvikling.

HK Scan Denmark (tidligere Rose Poultry) blev i 2010 solgt til den finske koncern HK Scan. HK Scan er blandt Europas ti største kødselskaber og har finske og svenske landmænd som hovedaktionærer. HK Scan Denmark fik i 2012 vendt et underskud på 65 mio. kr. året før til et overskud på 21 mio. kr. Den positive udvikling fortsatte i 2013, hvor overskuddet steg til 67 mio. kr. Resultatet blev betegnet som tilfredsstillende.

I 2013 steg omsætningen igen og nåede op på 1,625 mia. kr. efter et dyk i 2012 til 1,509 mia. kr. Selskabet har i 2014 været hårdt ramt af Ruslandkrisen. Man bemærker, at mens prispresset fortsat er stort i markedet for frosne kyllinger, er der positive strømninger i markedet for ferske kyllinger.

For de første 3 kvartaler af 2014 er der således tale om et fald i både omsætning og indtjening i forhold til samme periode 2013.

Det andet store fjerkræslagteri er Lantmännen Danpo. Lantmännen Danpo havde i 2013 en omsætning på 1,8 mia. kr., hvilket var en lille stigning på 0,7 pct. Årets resultat blev på 52 mio. kr. hvilket svarede til niveauet i 2012. Resultatet betragtes som tilfredsstillende. Det tilføjes, at der er gennemført effektiviseringer, der dog ikke har slået igennem på resultatet pga. konkurrencesituationen. For de første 9 måneder af 2014 kan der konstateres en stigende omsætning, men en faldende indtjening i forhold til samme periode i 2013.

I 2013 blev Danpo, svenske Kronfågel og norske Cardinal Foods slået sammen til én stor nordisk koncern inden for fjerkræsektoren. Det nye selskab, Scandi Standard, blev dannet af CapVest Equity Partner og Lantmännen, og det blev et nyt førende selskab på kyllingemarkedet med en årlig omsætning på ca. 5 mia. kr. I sommeren 2014 blev selskabet børsnoteret på fondsbørsen i Stockholm, og knap halvdelen af samtlige aktier i selskabet blev i den forbindelse sendt i udbud.

I ly af de to store fjerkræslagterier har der været en række tiltag med henblik på at opstarte nogle nye mindre slagterier. Der har således været planer om at genstarte det nedlagte Gedved Fjerkræslagteri. Der har også været andre initiativer i retning af at opstarte lokale fjerkræslagterier. Således blev det i december 2014 offentliggjort, at Anpartsselskabet Dansk And rykker ind i det tidligere svineslagteri i Struer. Målet er at slagte op imod en million ænder om året, hvor man i dag fragter ænderne til slagting i Polen, Tyskland og Holland. Det sidste andeslagteri i Danmark lukkede i 2006.

De øvrige virksomheder i kødindustrien har især fokus på forædling, og der er ikke på samme måde en vertikal integration tilbage til landmands-leddet.

Skare Meat Packers fik i 2012/13 et overskud på 6 mio. kr. mod et underskud på 16 mio. kr. året før. Resultatet betegnes som tilfredsstillende. I årsregnskabet redegøres der for markeds- og konkurrencevilkårene, som vedvarende er kendetegnet ved stigende råvarepriser, som selskabet ikke i tilstrækkelig grad har kunnet overføre til salgspriserne. Dette skyldes primært den konkurrencemæssige situation men også på grund af kundesalgsaftaler med faste salgspriser samt store indkøringsomkostninger ved nye kunder. Selskabet noterer sig også en forringet konkurrencekraft pga. af, at udviklingen i lønomkostninger ved produktion i Danmark er forholdsvis høj sammenholdt med den tilsvarende udvikling i lønomkostninger i de lande, som selskabets konkurrenter opererer fra.

Stryhn's fik et væsentligt forbedret regnskab i 2013. Omsætningen steg med 7 pct. til 571 mio. kr. mens overskuddet steg fra 5 til 21 mio. kr. Den bedre indtjening skyldes bl.a. store besparelser på indkøb, som virksomheden har lagt ud til hele Europa med udbud hver måned. Dertil kommer udnyttelse af synergier ved centralisering, investeringer i ny teknologi og reducerede lønomkostnin-

ger. De reducerede lønomkostninger skyldtes bl.a., at fabriksarbejderne på pølsefabrikken på Langeland i 2012 måtte gå ti procent ned i løn. En del af pengene investerede Stryhn's i nye maskiner, marketing og distribution.

Stryhn's har som mål at nå en omsætning på en milliard kroner og samtidig være lønsom, så der er ressourcer til at udvikle mærkevarer. Såfremt omsætningsmålet skal nås inden for en overskuelig fremtid, vil yderligere opkøb være nødvendige. Relevante opkøbsmål er virksomheder med mærkevarer, som har stærke positioner, og som har en høj effektivitet.

Stryhn A/S blev dannet ved en fusion i 2008 mellem Stryhn A/S og Graasten Salater. Stryhn A/S er et selskab i den norske AGRA-koncern.

3-stjernet, som producerer og sælger charcuterivarer, fik en omsætningsvækst på 14 pct. - fra 312 til 356 mio. kr. Resultatet steg fra 18 til 21 mio. kr. og betegnes af selskabet som tilfredsstillende. Det danske marked i 2013 blev betegnet som hårdt og konkurrencepræget med et stigende antal private labels. Som resultat heraf har selskabet startet en innovationsproces, som inden for en 3-5 årig periode skal skabe en øget mærkevareloyalitet blandt forbrugerne, bidrage til at styrke virksomhedens position på det danske marked samt bringe virksomheden op blandt de førende inden for fødevarer.

3-stjernet er ejet af den finske koncern, Atria Plc, via den skandinaviske division Atria Scandinavia AB. Atris Plc er et børsnoteret selskab noteret på børsen i Helsingfors.

Drikkevareindustrien

Drikkevareindustrien domineres af bryggerierne, hvor Carlsberg er langt den største virksomhed.

Tabel 2.5. Omsætning og resultat for danske bryggerivirksomheder (mio. kr.)

Netto omsætning	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Carlsberg	36.284	39.047	41.083	44.750	59.944	59.382	60.054	63.561	66.468	66.552	
Royal Unibrew	2.869	3.191	3.439	3.882	4.179	3.816	3.775	3.431	3.430	4.481	
Harboes											
Bryggeri A/S*	1.359	1.452	1.361	1.383	1.371	1.545	1.525	1.321	1.411	1.344	1.420
Resultat											
Carlsberg	1.269	1.371	2.171	2.596	3.193	4.167	5.960	5.692	6.245	5.951	
Royal Unibrew	194	221	228	152	484	47	278	351	373	480	
Harboes											
Bryggeri A/S*	64	86	66	57	20	26	43	51	39	3	11

*Driftsregnskab

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Carlsberg omsatte for 66,6 mia. kroner i 2013, hvilket var næsten uændret i forhold til året før. Årsresultatet blev et overskud på knap 6 milliarder kroner, hvilket var et fald på knap 5 pct. i forhold til året før. Driftsoverskuddet steg med 0,5 pct.

Carlsberg understreger, at det opererer i et vanskeligt marked. Det er dog lykkedes Carlsberg at erobre markedsandele flere steder i verden, uden at priserne er presset ned, og dermed kravler selskabet langsomt tættere på de tre andre globale ølkoncerner, AB Inbev, SABMiller og Heineken. Meldinger om stigende markedsandele betød, at Carlsberg-aktien steg efter offentliggørelsen af 2013-regnskabet.

Regnskabet for de første 9 måneder af 2014 giver et primært driftsresultat på 7,4 mia. kroner, hvilket er en marginal stigning på 0,3 pct. i forhold til samme periode sidste år. Nettoomsætningen steg med 1 mia. kr. svarende til 2 pct., og det totale ølvolumen faldt med 3 pct. Koncernresultatet for perioden er næsten uforandret i forhold til samme periode året før. Forventningerne til hele året fastholdes.

Alt i alt var regnskabet bedre end forventet. Østeuropa trak ned i de samlede tal, mens særligt Asien trak op og hjalp til den samlede fremgang.

Carlsberg nåede i koncernens tredje kvartal et aktionærresultat - overskud efter skat og minoriteter - på 2,1 mia. kr. mod et overskud på 2,2 mia. kr. i samme periode sidste år.

Nøgletallene for Carlsberg er i sagens natur påvirket af dels opkøb af virksomheder, dels organisk vækst. Carlsberg har således foretaget en række opkøb i det forløbne år, herunder bl.a. opkøb i Kina og Grækenland.

Det russiske marked er en væsentlig forklaring på den usikre og lidt vigende indtjening. Det russiske ølmarked falder som følge af salgsrestriktioner samt lavere økonomisk vækst og forbrugertillid. Dertil kommer, at Rublen slutningen af juni og frem til starten af december faldt med knap 30 procent over for euroen, hvilket også har haft en negativ virkning på den samlede omsætning. En svækket valuta vil også forringe den indenlandske købekraft, hvilket også vil begrænse efterspørgslen efter øl.

Tabel 2.6. Økonomiske nøgletal for Carlsberg for de første 9 mdr. 2009 - 2014 (mio. kr.)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total salgsvolumen						
Øl (mio. hl.)	98,7	106,9	108,9	109,7	108,4	105,3
Øvrige drikkevarer (mio. hl.)	17,0	17,2	16,9	16,7	16,4	17,4
Resultatopgørelse						
Nettoomsætning	45.766	46.655	48.708	50.698	49.181	50.178
Resultat af primær drift før særlige poster	7.747	9.149	7.982	7.641	7.419	7.444
Finansielle poster, netto	-2.217	-1.542	-1.528	-1.320	-1.048	-1.013
Resultat før skat	5.159	7.499	7.260	7.712	6.198	6.213
Koncernresultat	3.663	5.557	5.694	5.936	4.698	4.660
Balance						
Aktiver i alt	135.067	141.633	145.069	155.651	146.946	148.819
Rentebærende gæld	38.533	31.844	32.680	31.790	31.014	34.308

Kilde: Årsregnskaber fra Carlsberg

Danmarks og Nordens næststørste bryggeri, Royal Unibrew, forbedrede sit resultat yderligere i 2013. Omsætningen steg fra 3,4 til 4,5 mia. kr., og årets resultat steg fra 373 mio. kr. til 480 mio. kr. – en stigning på 29 pct. Dermed har der været fem år i træk med stor stigning i resultatet efter det store underskud i 2008. Med omsætningsstigningen i 2013 er selskabet nu igen for første gang over niveauet fra 2008.

Efter selskabets økonomiske krise i 2008 har det fulgt en strategi som en regional bryggerivirksomhed med stærke lokale brands.

I 2013 købte Unibrew det finske drikkevarevirksomhed, Hartwell, hvorved Unibrew udbyggede sin position som den næststørste bryggerigruppe i Norden og Baltikum. Med købet udbyggede Unibrew samarbejdet med både PepsiCo og Heineken.

I de første 9 måneder af 2014 steg nettoomsætningen med 54 pct., til 4,7 mia. kr. primært som følge af købet af Hartwell. Ses der bort herfra, steg afsætningen og nettoomsætningen med henholdsvis 1 og 2 pct. Resultatet før finansielle poster (EBIT) steg i 1.-3. kvartal 2014 med 263 mio. kr. til 712 mio. kr.

For hele 2014 forventes der nu en omsætning på 6,0-6,1 mia. kr., hvilket svarer til en stigning på mere end 30 pct.

Harboes Bryggeri havde i 2013/14 en stigning i nettoomsætningen på knap 6 pct. til 1,4 mia. kr., mens resultatet steg fra 3 mio. kr. til 11 mio. kr. Indtjeningen blev således igen forbedret efter et meget dårligt resultat i 2012/13.

Den forbedrede indtjening forklares med øget nettoomsætning, som er drevet af internationale markeder uden for Nordeuropa, hvor indtjeningsmarginerne vurderes at være mere attraktive. I Nordeuropa, som er selskabets største forretningsområde, er indtjeningen under pres på grund af intens konkurrence og prispres.

Selskabets overskudsgrad er på kun 1,2 pct. og har været lav over en årrække. Afkast af investeret kapital er tilsvarende på kun 1,6 pct. Begge nøgletal er væsentligt dårligere end hos de to konkurrerende danske bryggerier. Den langsigtede målsætning er en overskudsgrad på over 6-8 pct., og dette mål er langt fra opfyldt. Det er endvidere et langsigtet mål at skabe en årlig omsætningsvækst på 5-10 pct.

For 2014/15 forventes det, at resultat før skat vil stige fra 4 mio. kr. til 10-15 mio. kr., og der forventes også en stigende omsætning.

Brød-, mel- og kagesektoren

Lantmännen Unibake DK, der især producerer frostbrød, fast food-produkter og bake off (for hævede frosne brødprodukter), har i de senere år gennemgået betydelige strukturelle forandringer, lukninger og sammenlægninger.

Omsætningen i Lantmännen Unibake DK udgjorde 944 mio. kr. i 2013, hvilket var en mindre nedgang i forhold til året før. Årets resultat blev et underskud på 28 mio. kr., og gennem de seneste 6 år er der således at akkumuleret underskud på ca. 150 mio. kr. Resultatet betragtes som ikke tilfredsstillende.

Udviklingen forklares med den fortsatte internationale afmatning, hård konkurrence og negativ markedsvækst på hjemmemarkedet.

Tabel 2.7. Omsætning og resultat for virksomheder i den danske brødsektor (mio. kr.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nettoomsætning									
Brød									
Lantmännen Unibake DK ¹	1.201	1.259	1.376	1.520	1.409	1.273	1.198	965	944
Lantmännen Schulstad	1.019	982	1.033	1.087	1.013	959	966	956	946
Kohberg Brød	746	820	868	988	833	807	867	836	1008
Mel									
Lantmännen Cerealia	623	623	808	1034	837	783	902	866	840
Valsemøllen	301	319	420	559	451	428	533	519	517
Kager m.m.									
Kelsen Group ²	871	898	835	847	755	882	989	1051	442
Bisca A/S ³	557	711	715	533	523	508	513	496	502
Dan Cake	373	396	436	514	531	581	630	620	642
Resultat efter skat									
Brød									
Lantmännen Unibake DK ¹	76	73	52	-31	-4	-20	-49	-21	-28
Lantmännen Schulstad	33	31	28	2	32	31	-12	48	-1
Kohberg Brød	41	18	33	29	26	33	3	-4	24
Mel									
Lantmännen Cerealia	-7	5	-5	-1	-11	-142	-22	-43	-26
Valsemøllen	20	5	8	12	14	17	15	13	13
Kager m.m.									
Kelsen Group ²	-15	-31	-12	12	23	54	71	74	23
Bisca A/S ³	-35	-32	-9	5	20	12	-12	10	20
Dan Cake	-4	11	17	22	29	29	20	9	13

1) Tallene for 2011 er ikke direkte sammenlignelige med foregående år pga. omstrukturering af selskabet

2) Kohberg Brød A/S, Kohberg Bakery Group A/S og Kohberg Foodservice A/S, blev fusioneret i 2013. Tallene for 2012 og 2013 er derfor ikke direkte sammenlignelige med tal før 2012.

3) Databrud mellem 2007 og 2008

Kilde: Årsregnskaber fra virksomhederne

Det noteres også, at på såvel de danske som de internationale markeder er den konkurrencemæssige situation præget af stor fokus på pris samt ønske om udvikling af private label-produkter, hvilket lægger pres på indtjeningen. Det danske marked har udviklet sig negativt, og der sker en stor forskydning fra mærkevarer til private labels.

I 2014 forventes der en fortsat øget konkurrence på både det danske og de internationale markeder samtidig med en overkapacitet på markedet. Målsætningen for 2014 er at udbygge den nuværende markedsandel. Der forventes en resultatfremgang i 2014 i forhold til 2013.

Lantmännen Schulstad, som er en af de største producenter af frisk brød i Danmark, havde i 2013 en omsætning på 944 mio. kr., svarende til en nedgang på ca. 1 pct. Det totale marked skønnes være faldet med 3,5 pct. i samme periode. Årets resultat blev på -1 mio. kr. mod 48 mio. kr. året før, og resultatet betragtes af ledelsen som ikke tilfredsstillende.

Selskabet begrundet udviklingen med, at en fortsat større andel af friskbrød handles i discount, og ligeledes sælges en fortsat større andel som private label. Dertil kommer, at markedsvæksten er negativ, og at en stigende mængde sælges som instore tilbud i detailhandelsbutikkerne. Det vurderes, at konkurrencesituationen inden for detailhandlen øger prispresset i markedet. For 2014 forventes der en resultatforbedring.

Kohberg Brød A/S havde i 2013 en omsætningsstigning på 48 mio. kr. og nåede en omsætning på godt 1 mia. kr. Stigningen forklares med udvikling og salg af nye produktkategorier. Årets resultat steg fra 2 mio. kr. i 2012 til 24 mio. kr. i 2013. Selskabet forklarer den positive resultatudvikling med den stigende aktivitet, fokus på sanering af produkter og aftaler, samt en generel fokus på selskabets omkostninger. Kohberg peger på nogenlunde samme markeds- og konkurrencevilkår som de to førnævnte brødproducenter: Et faldende marked for friskindpakket brød, stigende forbrugerpræferencer for frisk uindpakket brød, intensiv konkurrence på brødmarkedet, samt detailkæders fokus på indkøbspriser. Resultatet betragtes som acceptabel, og der forventes en tilfredsstillende indtjening i 2014.

Lantmännen Cerealia, hvis aktivitet er møllerivirksomhed med produktion af salg af kornbaserede produkter, er en af de væsentligste udbydere af mel og kornbaserede produkter på det danske marked. Selskabet havde i 2013 en omsætning på 840 mio. kr., hvilket var et fald på ca. 3 pct. i forhold til året før. Resultatet blev et underskud på 26 mio. kr. mod et underskud på 42 mio. kr. året før.

Lantmännen Cerealia noterer sig, at dets aktiviteter med salg af mel og kornbaserede produkter samt morgenmad er i meget væsentlig konkurrence, og at denne er øget i takt med den stigende konsolidering inden for både kunder og producenter. Det bemærkes, at konkurrencen gennem de senere år er blevet forstærket gennem øget udbud fra tyske møller, og at der generelt er en overkapacitet i både Danmark og på de nære udenlandske markeder.

Selskabet har i 2013 foretaget en række investeringer med henblik på løbende forbedringer, og der arbejdes løbende på initiativer til forbedring af selskabets konkurrenceevne. Der forventes dog fortsat en meget vanskelig markedssituation med hård konkurrence først og fremmest på et vigende melmarked. Der forventes derfor et pres på både volumen og omsætning.

Valsemøllen, som er den anden store mel-industrivirksomhed i Danmark, har en noget mere stabil udvikling m.h.t. både omsætning og indtjening. I 2013 steg omsætning og overskud med henholdsvis 1,5 og 0,9 pct., og selskabet har præsteret et overskud hvert år gennem det sidste tiår. Overskuddet i 2013 på 13 mio. kr. er dog lavere end i årene 2009-2011, men Valsemøllen vurderer ikke, at den aktuelle konkurrence- og markedssituation kan danne grundlag for et væsentligt større overskud p.t. For 2014 forventes der således et større aktivitetsniveau, en lidt større omsætning og resultat af primær drift på et lidt større niveau end i 2013.

Kelsen Group, som er verdens førende producent af "butter cookies", blev i august 2013 opkøbt af en amerikansk fødevarekoncern, Campbell Soup Company. Campbell Soup Company, der er blandt de helt store aktører på det amerikanske fødevaremarked, har en årlig omsætning på omkring 8 mia. dollars. I forbindelse med ejerskiftet blev det besluttet at omlægge regnskabsåret, hvorfor tallene for 2013 kun dækker over 7 måneder og derfor ikke er sammenlignelige med de foregående år.

Regnskabet for 2013 blev betegnet som tilfredsstillende. Med hensyn til forventningerne for 2013/14 bemærkes det, at prognosen er usikker på grund af kraftige udsving i priserne på en række væsentlige råvarer og emballagekomponenter samt kraftige udsving i væsentlige handelsvalutaer. Der forventes dog en fortsat tilfredsstillende udvikling.

Bisca, som er blandt de markedsledende i Norden inden for biscuits, småkager og convenience kager, blev i 2011 overtaget af den norske fødevarekoncern, Scandza AS. Bisca fik i 2012 et overskud på 20 mio. kr. ud af en omsætning på 502 mio. kr. Overskuddet blev således fordoblet i forhold til det foregående år. Flere faktorer ligger bag det stigende resultat, herunder større effektivitet i produktionen, et godt salg specielt i udlandet og en produktportefølje, der er ændret en smule, herunder med nye produkter.

Det skal bemærkes, at Bisca har besluttet at satse på Danmark som produktionsland - trods de generelt høje produktionsomkostninger. Selskabet har således investeret yderligere i produktionskapacitet i Danmark med forventning om, at aktiviteterne vil vokse i fremtiden. Det forventes, at indtjening før rente, skat og afskrivninger i 2014 vil stige fra 48 mio. kr. til intervallet 50-60 mio. kr.

Dan Cake producerer kager og andre bagerivarer efter ordre, som sælges primært i de nordiske lande og Vesteuropa. I 2013 blev nettoomsætningen 642 mio. kr., hvilket var en stigning på 22 mio. kr. i forhold til året før. Resultatet blev 12,6 mio. kr. mod 9,3 mio. kr. i 2012, og det betragtes som tilfredsstillende.

Dan Cake har i perioden investeret 168 mio. kr. i øget produktionskapacitet i Polen. Anlægget forventes i brug sat i 2014.

Sukkerindustri

I 2009 blev Danisco Sugar overtaget af det tyske selskab Nordzucker. Samtidig skiftede Danisco Sugar navn til Nordic Sugar. Nordic Sugar består i dag af dels sukkeraktiviteter i Danmark, dels ejerskab af en række udenlandske dattervirksomheder med sukkeraktiviteter.

Nordic Sugar havde i 2013/14 en omsætning på 3,5 mia. kr. og et resultat på 494 mio. kr. Resultatet ligger på niveau med året før. Omsætningen faldt med ca. 2 pct., og det var en konsekvens af dels prisfald, dels stigende salgsvolumen. Resultatet svarende til forventningerne og var tilfredsstillende.

Nordic Sugar forventer i 2013/14 et resultat (EBIT), der ligger under niveauet for 2013/14.

Tabel 2.8 Økonomiske nøgletal for Nordic Sugar (mio. kr.)

	2007/08	2008/09*	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Nettoomsætning	3.047	3.076	2.947	3.354	3.527	3.499	3.467
EBIT	385	157	18	172	492	619	585
Årets resultat	202	76	705	234	417	490	494
Aktiver	5.165	4.516	4.194	3.940	3.975	3.895	4.095
Egenkapital	1.373	1.172	1.889	1.673	2.101	2.351	2.355

Kilde: Årsregnskaber fra selskabet

Det skal bemærkes, at det store resultat i 2009/10 primært skyldtes engangsindtægter af kapitalandele i datterselskaber.

Grovvaresektoren

Efter et par årtier med indenlandsk strukturtilpasning og konsolidering består grovvaresektoren i dag af 2 væsentlige virksomheder, DLG og Danish Agro, jf. tabel 2.9.

DLG opnåede i 2013 en rekordstor omsætning på 59,1 mia. kr., hvilket var en stigning på 10,5 mia. kr. (22 pct.) i forhold til 2012. Nettoresultatet blev på 262 mio. kr. mod 304 mio. kr. i 2012. Den stigende omsætning er primært et resultat af DLG-koncernens køb af aktiemajoriteten i det tyske selskab, Team AG, der har en årsomsætning på 14 milliarder kr. samt en stabil udvikling på de øvrige forretningsområder. Den faldende nettoindtjening skyldes især et betydeligt underskud i datterselskabet, Kongskilde industries, hvor årets resultat faldt fra +36 mio. kr. i 2012 til -48 mio. kr. i 2013. DLG ejer 99,4 pct. af aktierne i Kongskilde Industries.

Tabel 2.9. Omsætning og resultat for en række danske grovvarevirksomheder (mio. kr.)

Nettoomsætning										
Omsætning	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
DLG	13.796	15.053	17.325	24.631	37.589	34.138	39.364	40.842	48.532	59.103
Danish Agro	1.247	1.226	1.335	2.868	3.468	2.980	13.347	15.833	17.600	25.128
Brdr. Ewers A/S	480	470	440	585	854	757	836	1.072	1.117	1.275
Aller Mølle A/S	553	553	618	330	388	236	222			
NAG*	86	97	107	147	144	128	164	158	203	192
Resultat										
efter skat	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
DLG	80	111	118	166	176	180	282	292	304	262
Danish Agro	4	18	18	31	72	71	250	237	247	241
Brdr. Ewers A/S	14	19	13	2	24	15	22	28	30	31
Aller Mølle A/S	10	9	11	-11	-2	-12	-2			
NAG*	-2	-	2	1	-3	3	6	5	3	2

*Driftsårstal: 2012 = 2012/2013 etc.

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Af selskabets overskud blev 121,5 mio. kr. overført til medlemmerne, hvilket svarede til niveauet fra året før. Koncernsoliditetsgraden steg fra 23,5 til 23,8 pct., omend der dog er tale om et relativt lavt niveau i forhold til andre tilsvarende virksomheder.

Sverige var i 2013 DLG's mest lønsomme grovvaremarked. Her var der en rekordindtjening på små 100 mio. kr. I Tyskland, der målt på omsætning nu er DLG's største marked, lykkedes det dog ikke helt for selskabet at indfri målene på landbrugsmarkedet. På koncernens salg af mineral- og mineralfoder var der en rekordomsætning på 89 mio. kr.

I 2014 regner selskabet med at nå en omsætning på 60 milliarder kr. Allerede i 2020 satser DLG på at runde en omsætning på 100 milliarder kr. Det skal bl.a. ske via selskabets nye vækstmarked, Kina, hvor der er indgået en partnerskabsaftale med en større kinesisk producent af svinefoder, hvorved DLG vurderer at have det ønskede gennembrud i Kina. Dette er sket ved at investere 100 mio. kr. som aktiekapital sammen med Investeringsfonden for Udviklingslande, IFU, i den kinesiske foderproducent PUAI Feed Group. Dette selskab omsatte sidste år for 1,2 milliarder kroner.

Det er DLG's ambition, at Kina i 2020 er DLG's næststørste marked efter Tyskland.

DLG forventer, at bliver 2014 præget af konsolidering og dermed kun en mindre stigning i aktivitetsniveauet, mens hovedfokus vil være at øge indtjeningen. Der vil fortsat være meget fokus på at opnå koncernsynergier og effektiviseringer. DLG forventer en resultatmæssig fremgang inden for de strategiske forretningsområder, og det samlede budgetterede resultat for DLG i 2014 ligger på et noget højere niveau end det opnåede resultat i 2013.

Under DLG-koncernen er der mere end 60 associerede selskaber og datterselskaber, hvorfor koncernregnskabet er summen af mange større eller mindre virksomheders resultater. DLG har påbegyndt betydelig investeringer i Kongskilde Industries som et led i en turnaround-proces med udgangspunkt i det økonomiske resultat fra 2013. Der er tale om effektiviserings- og investeringspro-

gram, som skal bringe selskabet tilbage på sporet, som indebærer sammenlægning af produktionssteder og investeringer for 73 mio. kr., der skal udvide og forbedre selskabets produktion.

Planen indebærer også, at Kongskilde nu investerer knap 46 mio. kr. i at udvide produktionen i USA, hvor der har været en stigende efterspørgsel. En anden del af planen består i at sammenlægge produktionssteder i Danmark og flytte aktiviteter til Polen, hvilket tilsammen koster et tocifret millionbeløb. Det forventes, at planen først medfører overskud i 2015, mens der således forventes et underskud i 2014.

Den anden store grovvarevirksomhed, Danish Agro, havde også en stor vækst i 2013. Omsætningen steg fra 17,6 mia. kr. til 25,1 mia. kr. svarende til en vækst på 7,5 mia. kr. eller 43 pct.. Nettoresultat blev på 241 mio. kr. imod 247 mio. i 2012. Samtidig steg Danish Agros egenkapital fra 2.073 mio. kr. til 2.803 mio. kr., svarende til en vækst på 730 mio. kr. Koncernens soliditet udgør nu 28,6 pct. mod 25,3 pct. året før.

Danish Agro har igen foretaget flere store udenlandske investeringer:

Danish Agro og Vestjyllands Andel meddelte således i oktober 2014, at de overtager grovvareaktiviteterne i Tysklands største private grovvareselskab Getreide AG fra 1. februar 2015. De købte aktiviteter står for en årlig omsætning på cirka otte milliarder kroner. Opkøbet sker i samarbejde med den tyske grovvarekoncern Agravis Raiffeisen AG gennem de tre selskabers fælles jointventure samarbejde. Danish Agro og Vestjyllands Andel vil eje 75 procent og Agravis 25 procent af de ny tilkøbte aktiviteter.

Danish Agro og Vestjyllands Andel nævner direkte eller indirekte en række formål med opkøbet. For det første er de opkøbte afdelinger og datterselskaber især placeret i den nordlige og østlige del af Tyskland, hvorved de passer sammen med de to danske selskabers grovvareaktiviteter i Skandinavien og Østersø-regionen, hvor de nu kommer til at stå endnu stærkere. For det andet forventes der være en række synergier, der kan udnyttes mellem de opkøbte aktiviteter og den øvrige koncern. For det tredje anføres det, at opkøbet af Getreide AG's grovvareaktiviteter vil styrke selskabernes internationale konkurrencekraft gennem stordriftsfordele og dermed lavere enhedsomkostninger. For det fjerde forventes det også, at der kan opnås en styrket forhandlingsstyrke over for leverandører.

Med opkøbet af Getreide AG's grovvareaktiviteter vil Danish Agro koncernen i 2015 nærme sig en omsætning på omkring 35 milliarder danske kroner. Opkøbet sikrer koncernens vækstsmål for en periode, idet Danish Agro koncernen har et erklæret mål om en vækst på cirka ti procent om året.

Af de mindre udenlandske investeringer og opkøb kan det nævnes, at Danish Agro og Vestjyllands Andel har indgået aftale om at overtage det finske grovvareselskab KYAG pr. 1. januar 2015.

KYAG omsætter årligt for 250 millioner kroner. Danish Agro og Vestjyllands Andel overtager også den finske grovvarekoncern Hankkija Oy, som har en markedsandel på 50 pct. i Finland.

Danish Agro, Vestjyllands Andel og AGRAVIS Raiffeisen erhverver et kornanlæg i den nordvestlige del af Polen med en lagerkapacitet på 50.000 tons. Samtidig etableres selskabet Polish Agro, som fremover skal håndtere grovvareaktiviteter i Polen

Blandt de indenlandske investeringer er det især interessant, at Danish Agro og Vestjyllands Andel via Vilomix Holding har købt A/S Hatting-KS. Hatting KS, som har en årlig omsætning på ca. 450 mio. kr., har hovedaktiviteter inden for salg af ornesæd samt andre produkter og serviceydelser til danske svineproducenter.

Som det fremgår af ovenstående, har Danish Agro gennemgået både internationalisering, konsolidering og diversifikation i løbet af de seneste år. Overordnet set vil Danish Agro fortsætte internationaliseringen, og man betragter landene i Skandinavien og rundt om Østersøen som deres udvidede hjemmemarked, og her er målet at øge markedsandelene yderligere.

Brdr. Ewers øgede både omsætning (1,3 mia. kr.) og indtjening (31 mio. kr.) i 2013. Resultatet blev betegnet som meget tilfredsstillende og bedre end forventet. Indtjeningen var positivt påvirket af stigende aktivitet og omsætning på alle produktgrupper, men negativt påvirket af en ringere basisindtjening. På grund af den intensive konkurrencesituation i grovvaresektoren forventer selskabet et resultat for 2014, som ligger under resultatet for 2013.

Det tyske grovvareselskab, ATR Landhandel, har gennem en årrække fået fodfæste i Danmark. Hidtil er foderproduktionen blevet varetaget af fabrikken i Nordtyskland, men i slutningen af 2014 åbnede selskabet en foderfabrik i Århus. Fabrikken kan producere 500 tons i døgnet, men fabrikkens to linjer kan ret enkelt udvides med yderligere to, såfremt selskabets ambitioner om vækst bliver opfyldt.

Markfrøvirksomheder

DLF-TRIFOLIUM, som er Danmarks største kløver- og græsfirma med ca. 90 pct. af den indenlandske produktion, ca. 50 pct. af det europæiske marked og 20 pct. af det globale marked, fik i 2013/14 en rekordomsætning på 3,3 mia. kr. mod 2,6 mia. kr. året før (+28 pct.). Målt på mængde af frø er stigningen på 33 procent. Resultatet blev 99 mio. kr. mod 80 kr. året før.

Bestyrelsen betegner årets resultat som særdeles tilfredsstillende.

Den forbedrede indtjening kan således især henføres til frøselskabet Pickseed i USA og Canada samt Jensen Seed og Prodana Seeds.

DLF-TRIFOLIUM overtog således i 2013 Pickseed Canada og Pickseed USA, herunder Seed Research i Oregon. Pickseed er nordamerikansk markedsleder inden for forædling, produktion, salg og distribution af frø af plænegræs og foderafgrøder. Pickseed beskæftiger 150 medarbejdere og omsætter for 600 millioner danske kr.

Jensen Seed fik i 2012 DLF-TRIFOLIUM som medejer (50 pct. af aktierne). Jensen Seed opformerer havefrø, herunder især spinatfrø, hos frøavlere i Danmark. Dermed spreder DLF-TRIFOLIUM yderligere sine aktiviteter til havefrø, og købet er således også et led i frøkoncernens strategiske mål om at deltage i havefrøproduktionen i Danmark.

Langt den største del af væksten er opnået på markeder uden for Europa – også som konsekvens af opkøbet af Pickseed. Koncernomsætningen uden for Europa er mere end fordoblet i 2013/14 og bidrager med godt 1,1 mia. kr. til omsætningen. Til sammenligning er koncernens europæiske omsætning steget med tre procent.

Selskabet har haft fordel af en generelt faldende frøproduktion i Nordamerika gennem flere år. Dette har betydet, at eksporten herfra til EU og Kina er faldet, hvorved EU's eksport til både Kina og Nordamerika til gengæld er steget.

Egenkapitalen steg til næsten 950 mio. kr. Balancen steg samtidigt betydeligt især som følge af opkøbet af Pickseed. Det medførte samlet set en lidt faldende soliditetsgrad – fra 52 til 46 pct., hvilket dog stadig er et relativt højt niveau. For 2014/15 forventes der en uændret omsætning men en lidt lavere indtjening sammenlignet med året før.

DLF-TRIFOLIUM påpeger selv, at de er på udkig efter nye forretningsområder i bl.a. Holland, og det understreges, at alle datterselskaber i koncernen er åbne for ekstra forretningsmuligheder ud over kerneområderne, græs- og kløverfrø. Vækst kan således også forventes at ske via diversifikation.

Tabel 2.10. Omsætning og resultat for danske markfrøvirksohmeder (mio. kr.)

Nettoomsætning	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
DLF-TRIFOLIUM	2.008	2.230	2.252	2.061	2.001	2.146	2.290	2.601	3.325
DSV Frø DK	131	172	160	151	146	175	133	160	173
Resultat efter skat	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	
DLF-TRIFOLIUM	32	146	42	35	31	44	140	80	99
DSV Frø DK	2	-	5	1	-6	7	1	1	2

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne.

DSV Frø Danmark (tidligere Hunsballe Frø A/S) blev i december 2012 overtaget af Deutsche Saatveredelung AG (DSV). DSV Frø Danmark øgede i 2013/14 omsætningen med 8 procent, mens resultatet blev på ca. 2 mio. kr. Resultatet blev betragtet som tilfredsstillende.

Fødevareingrediens- og biotekindustrien

Fødevare- og ingrediensindustrien domineres af nogle få store og meget internationalt orienterede selskaber.

Tabel 2.11. Omsætning og resultat for danske fødevareingrediens- og biotekvirksomheder (mio. kr.)

Omsætning	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Novozymes	6281	6802	7438	8146	8448	9724	10.510	11.234	11.746
Chr. Hansen	1.399	1.505	1.728	2.053	2.271	2.642	3.011	3.387	5.632
Dupont Nutrition Bioscience ¹			3.722	2.795	3.226	3.110	1.978	3.279	3.346
CP Kelco	1119	1159	1139	1.118	1.417	1.200	2.447	1.307	1.303
Årets resultat efter skat									
Novozymes	861	911	1.042	1.062	1.194	1.614	1.828	2.016	2.201
Chr. Hansen	95	118	118	606	465	542	872	817	985
Dupont Nutrition Bioscience ¹				2.361	2.361	818	1.631	579	489
CP Kelco	-8	108	-88	-449	-24	-34	161	336	-26

1) 2011: 9 måneder

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Novozymes betegner selv udviklingen i 2013 som forventet, idet salg og indtjening steg tilfredsstillende, og alle finansielle mål blev nået eller overgået. Omsætningen steg fra 11,2 mia. kr. til 11,7 mia. kr. (+5 pct.). Den organiske salgsvækst steg med 7 pct. mod et langsigtet mål om 10 pct. Bioenergidivisionen havde den højeste vækst på 9 pct., mens salget til føde- og drikkevareindustrien var uændret.

I slutningen af 2013 indgik Novozymes en aftale med Monsanto om etableringen af The BioAg Alliance. Alliancen indebærer samarbejde om bæredygtige løsninger til landbruget. Monsanto vil især stå for test og kommerialisering, og indskuddet på de 1,65 mia. kroner skal dække en andel af Novozymes kompetencer og forretning samt produkter, der skal leveres til alliancen. Novozymes' bidrag er viden og kompetencer inden for bl.a. bioteknologiske løsninger og herunder gæring.

For 2014 forventer Novozymes en salgsvækst i lokal valuta og organisk på 6-9 pct., en salgsvækst i danske kroner på 4-7 pct., en stigning i resultat af primær drift på 6-9 pct. og en overskudsgrad på 25-26 pct.

CP Kelco (tidligere: Copenhagen Pectin) producerer pektin, som sælges over hele verden. Selskabet ejes af J.M. Huber, som er en amerikansk familieejet koncern. CP Kelco har over 1.500 kunder i mere end 100 lande, og produkterne bruges som fødevareingredienser eller som ingredienser i industrielle og farmaceutiske produkter. Virksomheden ejer og driver 6 fabrikker i Europa, Sydamerika og Asien.

Nettoomsætningen var i 2013 på 1.303 mio. kr., svarende til niveauet året før. Resultat af primær drift udgjorde 116 mio. kr. mod 128 mio. kr. året før. Årets resultat endte på -26 mio. kr., men skyl-

des udelukkende nedskrivninger fra flere år, så det er ikke retvisende for det reelle resultat i 2013 og kan heller ikke sammenlignes med tallene for de foregående år.

Dupont Nutrition Bioscience (tidligere Danisco) markedsfører biobaserede ingredienser til føde- og drikkevarer samt industrielle enzymer til en lang række industrier. Størstedelen af selskabets omsætning sælges på det europæiske marked og er produkter inden for Nutrition & Health divisionen.

På selskabets fabrikker i Grindsted og Haderslev produceres primært emulgatorer, stabilisatorer, kulturer, medicinalvarer og enzymer (primært til melproduktion og bageri)

Selskabets havde i 2013 en omsætning på 3,3 mia. kr. (+ 2 pct.) og et resultat på 0,5 mia. kr. Resultaterne i de seneste år er påvirket af salg af virksomheder, nedskrivninger m.m. og er derfor ikke sammenlignelige. Driftsresultatet i 2013 blev på 423 mio. kr. mod 278 mio. kr. i 2012. Der forventes uændret aktivitet, omsætning og indtjening i 2014.

Chr. Hansen er en global bioscience-virksomhed, som udvikler naturlige ingredienser til fødevarer- og kosttilskudsbranchen, den farmaceutiske industri og landbrugssektoren. Chr. Hansen udvikler og producerer kulturer, enzymer, probiotika og naturlige farver. Alle løsninger er baseret på forsknings- og udviklingskompetencer kombineret med betydelige investeringer i teknologi.

Chr. Hansen blev i 2005 købt af den franske kapitalfond, PAI, som gennemførte en omfattende transformationsproces i selskabet. I 2010 blev Chr. Hansen børsnoteret, og PAI's ejerandel er gradvist blevet reduceret. I 2012 købte Novo A/S godt 25 pct. af aktierne i Chr. Hansen af PAI.

Chr. Hansen A/S har gennem de senere år haft en betydelig vækst i både omsætning og indtjening. Chr. Hansen havde i 2013/14 en omsætning på 756 Euro (5,6 mia. kr.), og resultatet blev 132 Euro (1 mia. kr.). Det seneste år har der været en organisk omsætningsvækst på 8 pct., og der forventes et tilsvarende niveau på 7-9 pct. i 2014/15.

Tabel 2.12. Omsætning og resultat for danske kartoffelmelsvirksomheder (mio. kr.)

Nettoomsætning	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14
KMC	609	560	665	661	677	883	944	936	1090
AKV Langholt	110	92	114	127	111	105	127	150	166
Resultat efter skat	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14
KMC	-14	40	74	16	-35	103	140	90	109
AKV Langholt	10	16	27	19	4	26	42	41	38

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Stivelsesindustri

Den danske stivelsesindustri domineres af de to andelsselskaber, KMC og AKV-Langholt.

KMC er primært et udviklings- og salgsselskab, der sørger for at afsætte kartoffelstivelse fra de tre andelsejede kartoffelmelsfabrikker i Karup, Brande og Toftlund. KMC har dog også selv fabrikker, dels en fabrik der producerer kartoffelflager og kartoffelgranulat til for eksempel chips, dels en fabrik der producerer modificeret stivelse og andre ingredienser til fødevarerindustrien baseret på kartoffelmel. KMC havde indtil 2011 udenlandske produktionsselskaber i Kina og Vietnam, men de blev solgt med henblik på at skabe større fokus på produktionsaktiviteterne i Danmark. KMC er Europas fjerdestørste producent af kartoffelstivelse.

KMC fik i 2013/14 et overskud på 109 mio. kr. sammenlignet med et overskud på 90 mio. kr. året før. Omsætningen steg fra 936 mio. kr. til 1090 mio. kr. (16 pct.). Selskabet pointerer, at med bortfaldet af EU-støtten fra juli 2012 er kartoffelstivelsesmarkedet i EU nu frit og uden produktionsbegrænsninger. Dette har for KMC medført, at selskabet i 2013/14 havde den største produktion af kartoffelstivelse i selskabets historie. Årets resultat er betydeligt bedre end budgetteret, og ledelsen betegner det som meget tilfredsstillende.

Selskabet forklarer den positive udvikling med flere forhold. De senere års langsigtede udviklingsinvesteringer ser nu ud til at give resultater, og bidrager i dag væsentligt til selskabets bundlinje. Dertil kommer, at avlsbetingelserne i Danmark generelt var gode, og at kartoffelhøsten i det øvrige EU i den foregående høstperiode var relativt lille, hvorved KMC oplevede en høj efterspørgsel med priser på et stabilt højt niveau gennem hele året.

Generelt ser KMC positivt på fremtiden, og der forventes vækst i de kommende år. Man forudser, at der kan komme midlertidige tilbagefald, og derfor har virksomheden gennem de seneste år hensat 75 mio. kr. i en markedstilpasningsfond. På den måde gives der mulighed for en vis konjunkturligning.

I de senere år har KMC foretaget store investeringer i ingrediensområdet. Disse er fortsat ind i 2013/14, hvor der bl.a. er taget et nyt spraytårn til forædlede stivelser i brug. Endvidere er der tilført flere udviklingsressourcer til ingrediensområdet samt åbnet nye salgskontorer i Dubai og Hong Kong. KMC forventer et resultat i 2014/15 på lavere niveau end året før, men dog stadig på et niveau, som er attraktivt for andelshaverne i selskabet.

AKV-Langholt - som er den anden kartoffelmelsvirksomhed i Danmark - fik i 2013/14 et resultat på 37,7 mio. kr. mod budgetteret 19,7 mio. kr. og mod 40,6 mio. kr. året før. Ledelsen vurderer, at resultatet er meget tilfredsstillende. Det positive resultat forklares med en stor produktion i kampagnen 2013 samt en tilfredsstillende drift.

Afsætningen af specialstivelser til papirindustrien samt stivelse til fødevareindustrien sker gennem den 50 pct. ejede selskab, Cargill-AKV I/S. Her har der i regnskabsåret været tale om et stort volumen og stabile priser. Hele årets overskud på 37 mio. kr. blev tilbageført til avlerne i form af efterbetaling. AKV Langholt forventer samme produktionsvolumen i 2014/15 som i det foregående år. Der forventes et positivt resultat men på et lavere niveau end året før.

Handel med pelsskind

Pelsdyravlernes skindprodukter bliver næsten fuldt ud afsat via København Fur. København Fur aftager ca. 98 pct. af de danske pelsskind, men derudover afsættes også skind fra en række andre lande. Selskabet tiltrækker 600 internationale købere til hver af de fem auktioner i løbet af sæsonen. 98 pct. af produktionen går til eksport.

København Furs økonomiske udvikling var meget positiv i de senere år. De internationale priser på minkskind - som er selskabets hovedprodukt - har været høje gennem flere år, og det har slået direkte igennem på omsætningen, og til dels også på årets resultat. De internationale skindpriser toppede imidlertid i anden halvdel af 2013, hvorefter priserne blev mere end halveret. Dette påvirkede i sagens natur også omsætningsværdien, jf. tabel 2.13. I løbet af regnskabsåret 2013/14 har København Fur holdt 5 pelsauktioner. Der blev omsat omkring 24,5 mio. minkskind, som gav en samlet auktionsomsætning på 8,5 mia. kr. mod 12,3 mia. kr. året før.

Tabel 2.13. Nøgletal for København Fur (mio. kr.)

	2003/ 04	2004/ 05	2005/ 06	2006/ 07	2007/ 08	2008/ 09	2009/ 10	2010/ 11	2011/ 12	2012/ 13	2013/ 14
Totalomsætning	3.273	3.902	5.345	4.238	5.029	4.025	7.117	8.082	10.570	13.322	
Auktionsomsætning	3.273	3.539	4.887	3.843	4.574	3.637	6.521	7.445	9.778	12.312	8.500
Nettoomsætning	633	363	458	395	455	398	596	641	810	1.010	
Årets resultat	118	93	160	100	133	81	252	269	371	432	
Eksport	3.261	3.754	5.226	4.115	4.906	3.902	6.945	7.921	10.418	12.927	
Egenkapital	506	512	592	578	623	592	756	829	993	1.164	
Soliditet (%)	49	55	67	69	68	59	71	58	48	47	
Antal solgte skind (mio. stk.)	14,5	15,2	16,0	16,5	18,6	18,8	20,3	19,7	21	22	24,5
Eksportomsætning, pct. (auktion)	99,6	96,2	97,8	97,1	97,5	96,9	99,3	99,4	99,0	100	
Eksportomsætning, pct. (koncern)	99,6	96,2	97,8	97,1	97,5	96,9	97,6	98,0	98,0	97	
Medarbejdere	301	294	296	292	298	300	297				
Antal årsværk			324	328	340	337	339	340	354	386	

Kilde: Årsregnskaber fra selskabet

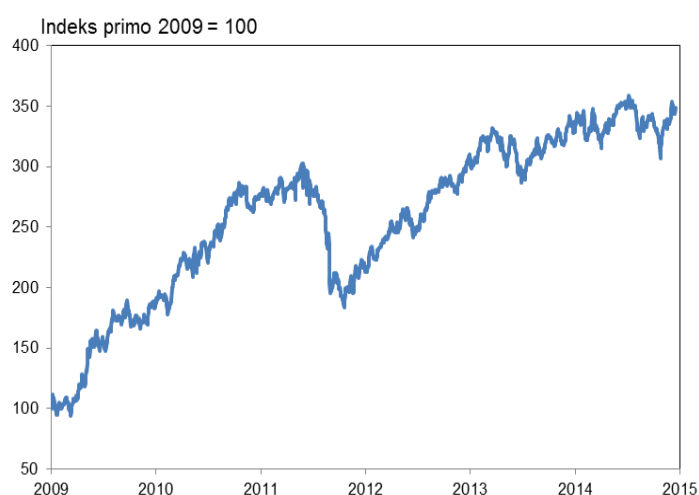
2.2 Aktiekursudvikling på børsnoterede agro- og fødevarevirksomheder

Aktiekursudviklingen afspejler investorers tillid til virksomhedernes fremtidige konkurrence- og indtjeningssevne. En væsentlig del af kursudviklingen blandt agro- og fødevarevirksomheder kan forklares ud fra de generelle konjunkturer, mens en anden del skyldes specielle forhold vedr. sektoren og virksomhederne.

Fra primo december 2013 til primo december 2014 steg aktiekurserne på børsnoterede agro- og fødevarevirksomheder med knap 4 pct., jf. figur 2.2.

Carlsberg er den dominerende virksomhed blandt de børsnoterede agro- og fødevarevirksomheder, hvorfor kursudviklingen på Carlsberg-aktier påvirker den vægtede kursudvikling meget. Chr. Hansen og Novozymes er andre væsentlige selskaber, som indgår i indekset.

Figur 2.3. Aktiekursudvikling på børsnoterede danske virksomheder i agro- og fødevareindustrien, januar 2009 - primo december 2014.

Anm: Sammenvejet i forhold til størrelsen på virksomhedens omsætning

Kilde: Egne beregninger på grundlag af dagskurserne

I løbet af det seneste år er især aktiekurserne på Royal Unibrew, Chr. Hansen og Novozymes steget, mens Carlsberg har tabt kursværdi. Carlsbergs betydelige eksponering på det russiske marked spiller her en væsentlig rolle. Harboe Bryggerierne har haft en mindre kursstigning. Bryggerierne har således udviklet sig vidt forskelligt i 2014.

2.3 Skøn for udviklingen i 2015

Udviklingen i 2015 er meget afhængig af en række ydre faktorer. For kødindustrien er især størrelsen på den danske råvareproduktion - svine- og fjerkræproduktionen - afgørende. Eksporten af smågrise spiller en væsentlig rolle i den sammenhæng. For slagtesvineproduktionen er det ligeledes afgørende, i hvor høj grad det enkelte slagteri er i stand til at tiltrække råvarer, så bl.a. kapacitetsudnyttelsen bliver stor. Både Danish Crown og Tican har i de seneste år foreslået og gennemført tiltag med henblik på at sikre og øge råvareforsyningen. Indtjening i landbruget er dog her en afgørende forudsætning for, at produktionen af slagtesvin kan øges.

På mælkeområdet bliver råvareforsyningerne på én gang liberaliseret og mere konkurrenceudsat. På den ene side forudser Arla en betydelig stigning i den danske mælkeproduktion og dermed også i leverancerne til Arla. På den anden side oplever Tican en mulig medlemsafgang, som kan reducere deres mælkeleverancer og dermed også konkurrenceevne.

Når det gælder grovvare- og markfrøvirksomheder, sukkerindustri, kartoffelmelsfabrikker m.m. er der også en klar afhængighed af den danske landbrugsproduktion. Det gælder både forsynings- og forarbejdningsevner.

Selv om den samlede landbrugsproduktion ikke er så følsom over for de økonomiske konjunkturer, er det givet, at en alvorlig økonomisk krise i landbruget - som vi har set tidligere - vil påvirke landbrugets udbud og efterspørgsel og derved også i større eller mindre grad have negative effekter i agro- og fødevarerindustrien.

Andre fødevarerindustrivirksomheder er ikke på samme måde afhængig af den danske landbrugsproduktion. Det gælder bryggerier, fødevarer ingrediensvirksomheder, brødisindustri, bioteknologi m.m. Især inden for den bioteknologiske sektor - som i større eller mindre grad er afhængig af landbrugs- og fødevarersektoren - er teknologiudvikling af langt større betydning end udviklingen i den danske landbrugssektor.

For de mere konjunkturfølsomme sektorer er det også af betydning, hvorledes den økonomiske vækst, efterspørgslen og beskæftigelsen vil udvikle sig - både internationalt og i Danmark. Pelssektoren er et oplagt eksempel herpå.

Endeligt er der også for nogle sektorer en klar udvikling i retning af udflytning af løntunge arbejdsprocesser, og det vil påvirke den indenlandske omsætning og beskæftigelse. Her vil udvikling i lønkonkurrenceevne samt evt. aftaler med medarbejderne om løntilbageholdenhed, investering af en del af lønnen i øget svineproduktion m.m. at være af betydning.

De senere års udvikling i virksomhedernes indtjening viser tegn på, at den økonomiske nedtur i agro- og fødevarerindustrien er aftagende. Handelskonflikten med Rusland har dog haft en meget negativ konsekvens for flere sektorer, og det er sandsynligt, at ulemperne for den danske agro- og fødevarerindustri kan blive længerevarende.

Når det gælder den seneste udvikling blandt de større børsnoterede drikke- og fødevarerrelaterede virksomheder, er der tale om en noget forskellig udvikling. Carlsberg og Harboes Bryggeri har fremvist en stabilisering af indtjeningen i det seneste kvartal med offentliggjorte nøgletal - i forhold til samme kvartal året før. Chr. Hansen har en faldende indtjening, mens Novozymes kan derimod fremvise stigende indtjening. jfr. tabel 2.14.

Agro- og fødevarerindustrien består af meget forskellige virksomheder, og derfor er både fremtiden, udfordringerne og de mulige løsninger på både kort og lang sigt vidt forskellige fra branche til branche.

Tabel 2.14. Resultat i seneste kvartal for udvalgte børsnoterede fødevarerrelaterede virksomheder (mio. kr.)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Carlsberg ¹⁾	3.054	3.304	4.156	3.284	3.596	3.392	3.390
Novozymes	272	316	439	519	520	568	637
Harboes Bryggeri ²⁾	4	8	16	19	13	8	12
Chr. Hansen ¹⁺³⁾	-	-	295	324	385	387	283

1) Resultat af primær drift før særlige poster

2) Maj-juli

3) Marts-maj

Kilde: Børsmeddelser fra selskaberne

Nogle virksomheder er meget teknologi- og innovationsbaserede, og her er markedsvæksten høj. Her er forskning og udvikling vigtige drivkræfter og konkurrenceparametre, og virksomhederne er i mange tilfælde verdensledende. Koblingen til landbruget er beskednen.

Andre virksomheder er mere forædlingsvirksomheder baseret på den danske landbrugsproduktion. Her er den indenlandske konsolidering næsten fuldendt, den indenlandske råvareforsyning vokser kun svagt, og derfor sker væksten via internationale opkøb og fusioner og via anvendelse af udenlandske landbrugsråvarer. Her er den internationale priskonkurrence ofte meget stærk.

Andre virksomheder oplever også en begrænset – eller endog negativ – markedsvækst, og her sker væksten også via diversifikation, internationalisering og tværbrancheaktiviteter.

En fjerde gruppe virksomheder ligger relativt langt fremme i værdikæden, og de er relativt uafhængige af lokale råvareforsyninger. Markedsvæksten er lav, og markedet er præget af et stort pres fra detailhandlen i form af lave priser og private labels. Her er der flere strategiske muligheder for virksomhederne, men ofte er øget markedsmagt via vækst og konsolidering, strategiske alliancer og udvikling af stærke mærkevarer de valgte løsninger.

Generelt kan det forventes, at markeds- og prisvolatiliteten forbliver høj fremover. Ustabiliteten er kommet i takt med liberaliseringen af EU's landbrugspolitik og i takt med et stigende pres på de internationale landbrugsmarkeder. Denne ustabilitet vil i en vis udstrækning blive overført til agro- og fødevarerindustrien, selv om landbrugsråvarerne udgør en stadig faldende andel af de samlede omkostninger, og selv om især andelsvirksomhederne kan videreføre udsvingene til deres andelshavere.

En undersøgelse fra anden halvdel af 2014 af fødevareraktiviteternes forventninger viser en markant nedgang (L&F: Økonomisk analyse, 7. december 2014). Forventningerne til produktion og beskæftigelse ligger nu væsentligt under niveauet for 2013. Samme tendens er gældende for agroindustrien, hvor niveauet pr. november 2014 er det laveste siden primo 2013. Undersøgelsen understøtter de markedsvurderinger, som flere virksomheder har udsendt til offentligheden.

Udsigterne for de agro- og fødevarevirksomheder, som især er ramt af Ruslands importforbud, er derfor noget dystre, når det gælder udviklingen ind i 2015.

3. 2014-reformen af EU's fælles landbrugspolitik: Overblik og implikationer for Danmark

EU's fælles landbrugspolitik, populært kaldet CAP (Common Agricultural Policy), aftales mellem medlemsstaterne for en årrække ad gangen. Aftalen indeholder de mekanismer, der fordeler de midler, der i EU-budgettet er afsat til landbruget. Den seneste aftale, det såkaldte "Sundhedstjek", dækkede perioden fra 1. januar 2009 til den 31. december 2013. Før udløbet af en aftale er det nødvendigt at blive enige om en ny, så EU's landbrugsbudget fortsat kan fordeles og udbetales. Derfor indledes forhandlingerne om en ny CAP i god tid før udløb af den eksisterende. Indtil Lissabontraktaten, der trådte i kraft i 2009, foregik forhandlingerne i EU's Ministerråd koordineret med EU-Kommissionen. Med Lissabontraktaten har EU-Parlamentet fået en mere formel rolle i godkendelsesprocessen, hvilket medfører øget tidspres på forhandlingerne, da forslag nu skal til høring og godkendelse i EU-Parlamentet. Ydermere var der den særlige omstændighed ved udløbet af Sundhedstjekket, at EU's aftale om det flerårige EU-budget udløb samtidig med udløbet af CAP'en.

Formålet med dette kapitel er at beskrive 2014-reformen af EU's landbrugspolitik i lyset af den hidtidige udvikling med fokus på nogle af de vigtigste økonomiske og politiske aspekter samt implikationerne for Danmark og dansk landbrug. Afsnit 3.1 indeholder en kort omtale af EU's landbrugspolitik baggrund og den hidtidige reformproces. Afsnit 3.2 indeholder en omtale af den budgetmæssige baggrund for 2014-reformen. Afsnit 3.3 præsenterer indholdet af 2014-reformen. Afsnit 3.4 omtaler nogle af de vigtigste økonomiske konsekvenser for Danmark og dansk landbrug. Kapitel afsluttes med en kort konklusion i afsnit 3.5.

3.1 EU's landbrugspolitik baggrund og reformproces

I EU's landbrugspolitik første mange år var forsyningssikkerhed et afgørende formål. Men med stigende produktion, bl.a. forårsaget af nye landbrugseksporterende medlemslande som Danmark og Irland, og dermed stigende støtteniveauer, blev udgifterne til landbrugspolitikken for store, og en reformproces blev indledt i midten af 1980'erne med indførslen af mælkekvoter, braklægningskrav og producentmedansvar. En mere gennemgribende reform kom med MacSharry-reformen i 1992. Denne reformproces har flyttet hovedparten af landbrugsstøtten fra prisstøtte, der fører til overproduktion på grund af støttens stimulering af produktionen, til afkoblet støtte, hvor landmanden får en årlig betaling, der i princippet er uafhængigt af hvad eller hvor meget han har produceret. Undervejs i reformprocessen er der kommet nye mål til. Allerede i 1992-reformen blev miljø introduceret som et selvstændigt hensyn, og dette hensyn er forstærket i senere reformer. Fra omkring årtusindskiftet blev der under overskriften "landdistriktsudvikling" indført støtte til en bredere vifte af eksternalite-

ter og offentlige goder⁸, som landbruget producerer eller medvirker til, herunder beskæftigelse og bosættelse i yderområder, landskabspleje, miljø og klima, dyrevelfærd, landbokultur, etc. Den overordnede udvikling af den fælles landbrugspolitik har ikke medført markante reduktioner i det samlede støtteniveau, hvorimod måden støtten gives på, såvel som de hensyn støtten skal tilgodese, er ændret betydeligt.

Undervejs er reformprocessen blevet påvirket af en række interne og eksterne faktorer. Eksternt har de multilaterale handelsforhandlinger under GATT og WTO skubbet udviklingen hen imod afkobling af støtten (Jensen og Zobbe, 2005), og internt har diskussioner omkring EU's budgetter og optagelsen af en række nye medlemslande spillet en hovedrolle (Jensen et al, 2009). Specielt optagelsen af central- og østeuropæiske lande, der er præget af økonomier og landbrugssektorer på et lavere teknologisk og strukturelt stade, præsenterer en serie nye problemstillinger.

Når effektiviteten af en bestemt politik skal vurderes, er det afgørende, at politikens målsætninger er klare og specifikke. En klar målsætning kan lede til et perfekt designet politik-instrument, som fører frem mod opfyldelsen af de politiske målsætninger. Selvom mange forskellige landbrugspolitiske målsætninger er blevet fremført gennem årene, er det dog nok rimeligt at sige, at sikringen af rimelige landbrugsindkomster har været og stadig er det vigtigste formål for den europæiske landbrugspolitik. Overordnet set er den nuværende landbrugspolitik et resultat af en liberaliseringsstrategi, der blev indledt i slutningen af 1980'erne og først ændret i denne retning med MacSharry-reformen i 1992, da størstedelen af støtten blev flyttet fra pris- og markedsstøtte over imod koblede direkte betalinger og senere flyttet til egentlige afkoblede betalinger baseret på landmændenes produktion i en historisk referenceperiode. Denne proces af reformer har i det store hele fulgt den landbrugspolitiske reformagenda, der er beskrevet i en lang række studier startende med det europæiske ekspertudvalgs rapport 1994 (EC, 1994) og senere med rapporter fra OECD (OECD, 2001 og OECD, 2002) og implementeret via Uruguay-aftalen under GATT (General Agreement on Tariffs and Trade).

3.2 2014-reformens budgetmæssige baggrund

EU-kommissionen lagde op til diskussion af den seneste landbrugsreform med et udspil den 18. november 2010: "The CAP towards 2020" (EU 2010). Udspillet blev fulgt op af Kommissionen med en række juridisk formulerede forslag designet til at udgøre en landbrugsaftale den 12. oktober 2011 (EU 2011). Dette førte dog ikke til nogen større politisk diskussion. Den vigtigste årsag hertil var nok, at den finansielle krise, der ramte Europa og resten af verden i 2008 med bankkrise, gældskrise, Eurokrise, o.a., beslaglagde politikernes opmærksomhed. En konsekvens var, at en aftale om EU's flerårige budget, hvorunder landbrugsbudgettet fastlægges, blev udskudt. Da der ikke var no-

⁸ Et offentligt gode er et gode, hvor det er svært eller umuligt at afkræve betaling for benyttelse af godet og hvor forbrug af godet af et individ ikke påvirker andre individers mulighed for at forbruge godet væsentligt. Et klassisk eksempel på et offentligt gode er radiolytning,

get overordnet budget, ville EU-Parlamentet ikke diskutere en ny landbrugsaftale, ligesom medlemsstaterne ikke ville binde sig til noget, før der var klarhed over budgettet.

Størrelsen af landbrugsbudgettet var ekstra vigtigt denne gang, da de nye central- og østeuropæiske lande kun fik en brøkdel af landbrugsbudgettet i forhold til de gamle EU-lande. Eksempelvis fik Grækenland en betaling på omkring 600 euro pr. hektar fra EU's landbrugsbudget, mens Letland kun fik omkring 100 euro pr. hektar. De nye central- og østeuropæiske medlemslande forlangte en udjævning af disse betalinger. Kun med et øget landbrugsbudget ville en udjævning kunne foregå uden samtidig at sænke betalingerne til de gamle medlemslande. En sænkning af betalingerne til de gamle medlemslande ville gøre det svært for disse at acceptere de nye strammere reguleringer af landbrugsproduktionen i relation til miljø, klima og biodiversitet, som Kommissionen havde lagt op til.

Tabel 3.1. EU's Flerårige Finansielle Ramme 2014-2020.

Forpligtigelser Mio. euro 2011-priser	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total 2014-2020
1. Vækstpolitikker	60.283	61.725	62.771	64.238	65.528	67.214	69.004	450.763
Heraf 1a Vækstpolitikker	15.605	16.321	16.726	17.693	1.849	197	21.079	125.614
Heraf 1b Samhørighedspolitik	44.678	45.404	46.045	46.545	47.038	47.514	47.925	325.149
2. Landbrugspolitik	55.883	5.506	54.261	53.448	52.466	51.503	50.558	373.179
Heraf søjle I	41.585	40.989	40.421	39.837	39.079	38.335	37.605	277.851
3. Sikkerhed og borgerskab	2.053	2.075	2.154	2.232	2.312	2.391	2.469	15.686
4. Globale Europa	7.854	8.083	8.281	8.375	8.553	8.764	8.794	58.704
5. Administration	8.218	8.385	8.589	8.807	9.007	9.206	9.417	61.629
Heraf administrationsudgifter til institutionerne	6.649	6.791	6.955	711	7.278	7.425	759	49.798
6. Kompensationer	27	0	0	0	0	0	0	27
Samlet udgiftsniveau (forpligtigelser)	134.318	135.328	136.056	1.371	137.866	139.078	140.242	959.988
Samlet udgiftsniveau (forpligtigelser)som % af BNI	1,03%	1,02%	1,00%	1,00%	0,99%	0,98%	0,98%	1,00%
Samlet udgiftsniveau (betalinger)	12.803	131.095	131.046	126.777	129.778	130.893	130.781	908.400
Samlet udgiftsniveau (betalinger) som % af BNI	0,98%	0,98%	0,97%	0,92%	0,93%	0,93%	0,91%	0,95%
Margin	0,25%	0,25%	0,26%	0,31%	0,30%	0,30%	0,32%	0,28%
Egne indtægter som % af BNI	1,23%	1,23%	1,23%	1,23%	1,23%	1,23%	1,23%	1,23%

Kilde: Finansministeriet 2013.

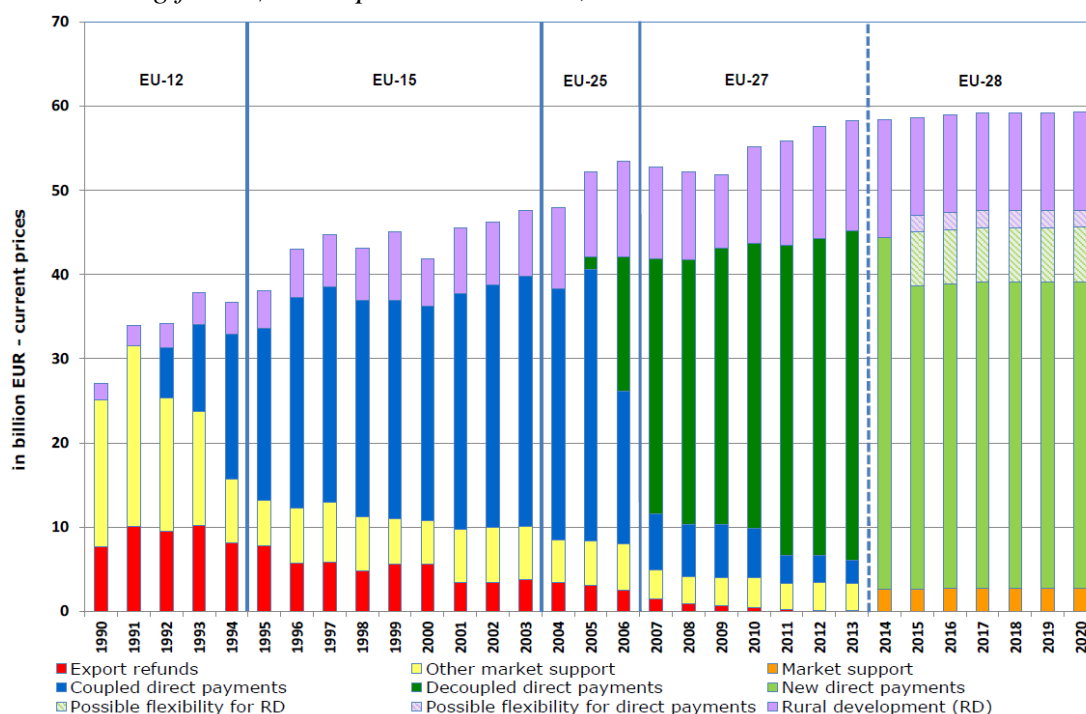
Debatten om EU's flerårige budgetramme viste stærkt modstående synspunkter. Kommissionen bakket op af Parlamentet præsenterede et udspil med 10 % forøgelse af EU's budget. Dette fik adskillige lande med Storbritannien i spidsen til at stejle. Den finansielle krise havde nødvendiggjort hårde nedskæringer i statsbudgetterne i mange medlemslande, hvilket ikke fik Kommissionens ønske om forøgelse af EU-budgettet til at stå i det bedste lys. Efter lange, intense og til dels ret offentlige forhandlinger enedes Ministerrådet den 8. februar 2013 om et budget, <http://consilium.europa.eu/homepage/highlights/mff-agreed-by-eu-leaders?lang=en>, der for første gang i EU's historie betød beskæring af det samlede budget. Parlamentet var ikke venligt stemt overfor dette forslag og ønskede øgede midler til EU. Efter måneders hårde forhandlinger, hvor Par-

lamentets formand Martin Schulz en overgang truede med at gøre afstemningen i Parlamentet hemmelig, hvilket højst sandsynligt ville medføre at mange parlamentarikere ville stemme nej, vedtog Parlamentet Rådets forslag dog med nogle få indrømmelser. Det ville være for risikabelt oven i diverse andre kriser, der havde ramt EU, at kaste EU ud i en situation uden noget budget. Det vedtagne flerårige budget for EU 2014-2020 er vist i tabel 3.1. I øvrigt forlangte og fik Danmark en rabat under budgetforhandlingerne, som andre medlemslande allerede har, på 1 mia. kr.

Det vedtagne flerårige budget for EU resulterede som sagt i en sænkning af det overordnede budget. Hvor stor denne sænkning er, afhænger af, hvordan der regnes. Det samlede budget for EU 2014-2020 landede på 960 mia. euro i 2011-priser, svarende til 1 % af EU's samlede BNI, Finansministeriet 2013; Europa-Kommissionen 2013. Budgettet til landbrugsstøtte viser en nedgang, der kan anslås til mellem 6,4 og 16 % for søjle I (den traditionelle landbrugsstøtte) og 6 - 18 % for søjle II (Landdistriktsudviklingsprogrammet). I Matthews (2013) udregnes budgetreduktionerne under forskellige antagelser, hvilket giver anledning til de store spænd i skønnene.

Om end CAP-budgettet i reale priser er faldende, er det årlige budget afsat til landbruget i løbende priser stort set det samme som i 2013. Figur 3.1 viser CAP-budgettet i løbende priser 1990-2020. Figuren viser de store reformer af EU's landbrugspolitik, der er sket i perioden. Hvor størstedelen af støtten i starten var direkte koblet til produktionen (eksportsubsidier og markedsstøtte), gives støtten i dag stort set uafhængigt af, hvad eller hvor meget der produceres.

Figur 3.1. CAP-udgifter i løbende priser 1990-2020, mia. euro.

Kilde: Europa-Kommissionen 2013c.

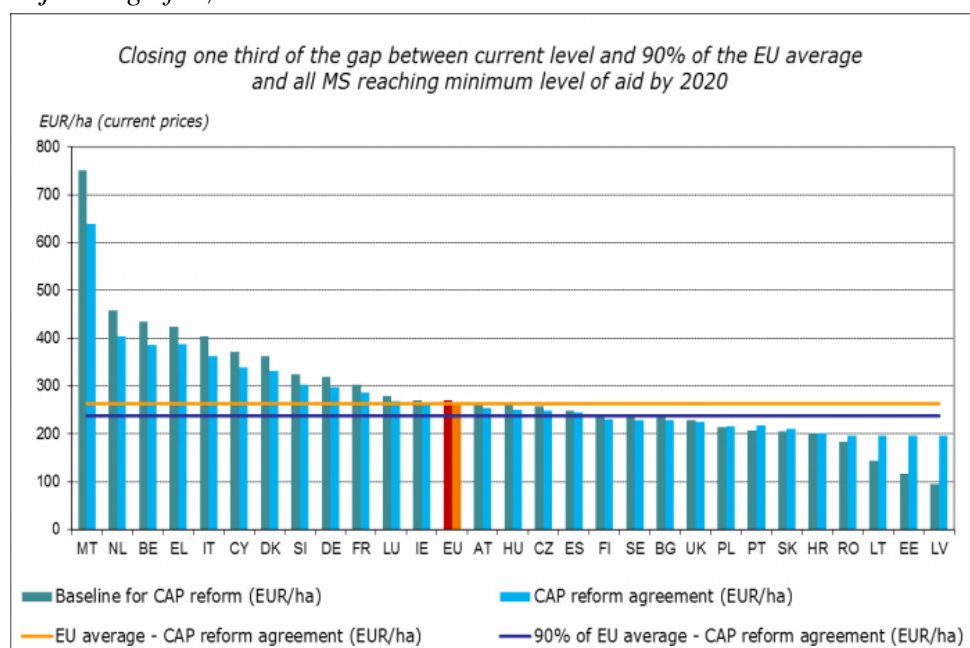
3.3 2014-reformens tilblivelse og indhold

Da budgettet for CAP var kommet på plads, kunne forhandlingerne om en ny aftale for landbrugs- politikken 2014-2020 for alvor gå i gang. I november 2010 udgav Kommissionen et oplæg til en så- dan politik. I den var der bl.a. lagt op til nye bindende regler vedr. miljø og klima. Derudover blev der lagt op til omfordeling af støtten mellem gamle og nye medlemslande samt omfordeling inden- for medlemslandene. Omfordelingsforslaget ville bl.a. medføre, at de nye medlemslande fik mere af CAP-budgettet, hvorfor gamle medlemslande nødvendigvis måtte få mindre. Dette gjorde det van- skeligt for nogle gamle medlemslande (især Frankrig) at tilslutte sig forslaget. Konsekvensen blev, at der i den nye landbrugsaftale blev indført fleksibilitetsordninger og reduceret i kravene bl.a. ved- rørende den såkaldte grønning (*greening*).

Overordnet set er der ikke sket nogen større ændringer i de grundlæggende mekanismer, som CAP'en bygger på. Den afkoblede støtte gives stadig baseret på landbrugsarealet i medlemslandene. Dog er der ændringer i, hvordan støtten fordeles internt i medlemslandene. En del af søjle I-støtten gives på betingelse af krav mht. miljø og klima. Søjle II-støtten er blevet re-designet, men det er stadig medlemslandene selv, der udformer egne programmer på dette område.

Diskussionen om omfordeling af støtten mellem medlemslande førte til enighed om en vis udjæv- ning af forskellene landene i mellem. Reglen er, at hvis støtten per ha i et medlemsland ligger under 90 % af EU-gennemsnittet skal en tredjedel af forskellen op til 90 % udlignes. Dette gøres ved at reducere støtten tilsvarende for lande, der ligger over EU-gennemsnittet. I figur 2 er vist resultaterne af denne omfordeling.

Figur 3.2. Udjævning af støtte mellem EU-medlemslande.

Kilde: Europa-Kommissionen 2013c.

Der vil stadig være forskelle i støtteniveau mellem medlemslandene, men forskellene reduceres væsentligt. Letland, der før udjævningen fik under 100 euro pr. hektar, får en fordobling af støtteniveauet og kun to lande (Malta og Holland) får efter udjævningen mere end dobbelt så meget som Litauen. EU-gennemsnittet er kun en anelse reduceret og på godt 250 euro pr. hektar.

Den nye aftale påvirker i højere grad fordelingen af betalinger internt i medlemslandene. De direkte betalinger deles op i 70 % af betalingerne, der gives under betingelse af krydsoverensstemmelsesregler ("cross compliance") og 30 % der gives under betingelse af overholdelse af yderligere regler vedr. miljø og klima, den såkaldte grønning ("greening"). Hidtil har de direkte betalinger været baseret på historiske forhold, hvor også tidligere støtteformer som dyrepræmier har været indregnet. Dette har ført til store forskelle i betalingen pr. hektar internt i landene. Med den nye landbrugsaftale afkobles udregningen af de enkelte betalinger i nogen grad fra de historiske forhold. Derudover er der i aftalen indbygget muligheder for, at landene internt kan bestemme sig for større konvergens af betalingerne. Eksempelvis var Capping (dvs nedsættelse af støtten til store brug) en del af Kommissionens oprindelige udspil, hvor der blev lagt op til nedsættelse af de direkte betalinger til landbrugere med et stort tilskudsberettiget areal. Der har længe været en diskussion af rimeligheden af, at store landbrug får store støttebeløb, hvilket er blevet anfægtet som værende i modstrid med hensigten med landbrugsstøtte. Modsat er synspunktet, at støtten netop er blevet afkoblet for at fjerne indflydelsen på landmændenes beslutningsadfærd, hvorfor støtten skal gives efter objektive kriterier som antal hektar. Capping er kun naturlig, hvis formålet med støtten er en mere lige indkomstfordeling mellem bedrifter uafhængig af størrelse. I Kommissionens udspil blev der lagt op til en rimelig hård Capping, hvor betalingerne nedsættes:

- Med 20 pct. for beregnede støttebeløb mellem 150.000 € og 200.000 €
- Med 40 pct. for beregnede støttebeløb mellem 200.000 € og 250.000 €
- Med 70 pct. for beregnede støttebeløb mellem 250.000 € og 300.000 €
- Med 100 pct. for beregnede støttebeløb over 300.000 €.

Der kunne ikke opnås enighed om dette i de politiske forhandlinger, hvorfor Capping i den endelige aftale er gjort frivillig for medlemslandene. Udover Capping er der andre muligheder for hel eller delvis udjævning af de direkte betalinger i medlemslandene.

Den større udjævning af enkeltbetalingerne internt i medlemslandene er blevet fulgt op med større fokus på landbrugsstøttens effekt på produktionen af offentlige goder og eksternaliteter. Krydsoverensstemmelsesreglerne er simplificeret en smule i den nye aftale, men er ellers stort set uændrede fra den gamle aftale. Et nyt element i aftalen er den såkaldte grønning, hvor 30 pct. af de direkte betalinger (om end der også er givet mulighed for fleksibilitet i forhold til denne procentsats) er betinget af overholdelse af reglerne i denne del af aftalen. Grønningsreglerne består af tre elementer:

- Permanente græsarealer
- Afgrødesammensætning
- Økologiske fokusarealer

Reglerne for permanente græsarealer indføres af miljømæssige årsager og specifikt af hensyn til kulstoflagring i jord af hensyn til klimaet. I Kommissionens oprindelige forslag blev det gjort obligatorisk at vedligeholde permanente græsarealer på bedriftsniveau. Højst 5 pct. af dette areal måtte inddrages i omdriften. I den endelige aftale er de 5 pct. uændrede, men kravet gælder nu kun på nationalt/regionalt niveau, hvilket giver højere fleksibilitet for individuelle landbrug, se EU-Kommissionen 2013a, art. 45.

For afgrødesammensætning foreslog Kommissionen, at landbrug over 3 hektar skulle dyrke mindst 3 afgrøder. Ingen af disse afgrøder måtte dække mindre end 5 pct. eller mere end 70 pct. af arealet. Dette forslag blev af medlemslande med mange små landbrug anset for værende alt for restriktivt. I den endelige aftale blev reglerne for afgrødesammensætningen, at landbrug større end 30 hektar, som ikke dyrker afgrøder under vand i en betydelig del af året eller som en betydelig del af sædskiftet, skal have mindst tre afgrøder. Hovedafgrøden må ikke fylde mere end 75 % af arealet og de to største afgrøder tilsammen må ikke fylde mere end 95 %. Der er dog en række undtagelser fra disse regler.

Vedrørende de såkaldte økologiske fokusarealer foreslog Kommissionen, at landmænd med landbrug over 5 hektar skal sikre, at mindst 7 % af deres areal, undtaget permanente græsarealer, skal udlægges som fokusarealer, eksempelvis braklagte jorder, arealer med interessante landskaber og bufferzoner. I den endelige aftale er procentsatsen, der skal udpeges som fokusareal, reduceret til 5 %, dog med mulighed for, at den på et senere tidspunkt kan hæves til 7 %, hvis der opnås enighed derom. Derudover er definitionen af et økologisk fokusareal udvidet betydeligt, ligesom reglen kun gælder for landbrug over 15 hektar.

Det sidste større element omhandler en omkalfatring af landdistriktsprogrammet, søjle II. Overordnet set beholder søjle II sine generelle egenskaber, hvor landene/regionerne selv implementerer politikker og projekter under dette program. I den gamle aftale blev søjle II-midlerne for hvert land afsat i tre puljer i henhold til tre akser med hver sine tilhørende overordnede formål. Den nye aftale afskaffer akserne og opstiller i stedet seks prioriteter, se tabel 2, hvor en politik eller et projekt under søjle II skal opfylde mindst fire af disse.

Derudover er reglerne for national medfinansiering løsnet en smule. I den nye landbrugsaftale er der åbnet mulighed for at overføre op til 15 % af midlerne fra søjle I til søjle II eller omvendt at overføre op til 15 % af midlerne fra søjle II til søjle I. Dog kan en række lande overføre op til 25 pct.

Tabel 3.2. Fælles EU landdistriktsudviklingsprioriteter

1.	Fostering knowledge transfer and innovation in agriculture, forestry, and rural areas
2.	Enhancing farm viability and competitiveness of all types of agriculture in all regions and promoting innovative farm technologies and sustainable management of forests
3.	Promoting food chain organisation, including processing and marketing of agricultural products, animal welfare and risk management in agriculture
4.	Restoring, preserving and enhancing ecosystems related to agriculture and forestry
5.	Promoting resource efficiency and supporting the shift towards a low carbon and climate resilient economy in agriculture, food and forestry sectors
6.	Promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas

Kilde: Europa-Kommissionen 2013b, article 5.

3.4 2014-reformens implementering i EU og Danmark

Som det fremgår af ovenstående er der givet mulighed for mange forskellige valgmuligheder vedrørende implementering af den nye aftale i de enkelte medlemslande. Denne implementering er stadig i gang i medlemslandene, og det er derfor for nuværende ikke muligt at give et fuldstændigt billede af regler og konsekvenser. Som illustration af de mange muligheder opgør Allen et al (2014) antallet af beslutningspunkter for nationale regeringer mht. implementering af den nye CAP til omkring 80. For hvert punkt skal der tages en national beslutning om konkret implementering og valg mellem forskellige muligheder. Dette kompliceres yderligere af, at implementeringen kan udføres forskelligt afhængigt af opdeling af medlemsstater i regioner og subregioner. Eksempelvis er Storbritannien opdelt i England, Skotland, Wales og Nordirland, som igen er opdelt i underregioner, med hver sine specifikke implementeringsordninger.

Punkter, hvorunder medlemsstater skal tage beslutning om valg af implementering, omfatter bl.a.:

- Overførsel af midler mellem Søjle I og Søjle II.
- Ret til at modtage støtte, hvor der kan sættes en minimumsgrænse for antal hektar eller værdi af landbrugsproduktion for at være berettiget til at modtage landbrugsstøtte.
- Retten til at modtage landbrugsstøtte afhænger af, hvorvidt modtageren kan defineres som værende aktiv landmand. I CAP-reformen er der en liste af ikke-landbrugsmæssige aktiviteter, hvortil der ikke kan gives støtte. Medlemsstaten kan vælge at udvide denne liste, sætte minimumsgrænser og andre kriterier for at falde ind under definitionen af "Aktiv landmand".
- Der skal tages beslutning om tildeling af den nye Basic Payment. Eksempelvis kan dette gøres ved at overføre eksisterende Single Payment rettigheder til Basic Payment rettigheder, eller opstille nye regler for tildeling af rettigheder.
- Der kan besluttes hvorvidt forskelle i betalinger pr. rettighed inden for et land/region skal udjævnnes eller ej. Eksempler på udjævningsmetoder er den såkaldte "Irske model", hvor der sker en delvis udjævning af betalinger eller "First hectare", hvor de første hektar på en bedrift op til en fastsat grænse får højere betaling pr. rettighed end efterfølgende hektar.

- Grønning, hvor betalinger betinget af opfyldelse af standarder for grønning fordeles. Der er mulighed for at vælge hvordan de samlede grønningbetalinger opgøres. Ligeledes er der stor mulighed for valg mellem certificeringsstandarder for grønning.
- Afgrødediversificering, mindst tre afgrøder skal dyrkes på bedriften, dog afhængigt af bedriftsstørrelse foruden andre undtagelser. Ydermere kan betingelsen opfyldes ved i stedet at indføre ækvivalente miljøvenlige praksisser.
- Permanente græsarealer, hvor det samlede areal af permanent græsareal på nationalt/regionalt niveau ikke må falde med mere end 5 %. Både definitionen af permanent græsareal og effekt på individuelle bedrifter ved et fald på mere end 5 % er op til beslutninger i medlemslandene.
- Økologisk fokusareal, hvor mindst 5 % af arealet på en bedrift (over 15 hektar) skal udpeges som et økologisk fokusareal. Definitionen af, hvad der indgår i et økologisk fokusareal, er i høj grad op til medlemsstaternes beslutning.
- Medlemsstaten kan beslutte at give ekstra støtte til små landbrug.
- Det kan besluttes at koble en del af støtten koblet til eksempelvis specifikke produktioner.
- Der kan gives ekstra støtte til områder med naturlige begrænsninger eller andre ulemper.
- Det kan besluttes at sænke/fjerne betalinger pr. rettighed ved samlet støttebeløb over en fastsat grænse eller eventuelt en progressiv sænkning af betalinger (Capping).
- Op til 3 % af de totale Basic Payments kan sættes til side til andre formål.
- Landdistriktsudviklingsprogrammet, hvor medlemsstaterne selv udarbejder politikker og projekter for Søjle II midlerne under betingelse af at disse politikker/projekter opfylder mindst fire af de seks principper for landdistriktsprogrammet.

Som denne ikke-udtømmende liste viser, vil implementeringen af den nye landbrugsreform formodentlig resultere i betydelige forskelle medlemsstaterne imellem.

Medlemslandene burde allerede have taget beslutning om valg af implementering og meddelt dette til EU-Kommissionen. Dog har det vist sig, at især grønning har voldt problemer i medlemslandene, så meget at Kommissionen er blevet bedt om at give tilladelse til at udskyde implementering af denne et år, hvilket Landbrugskommissæren foreløbig har afvist (Agra-Europe 2014).

Nogle beslutninger om implementering er blevet offentliggjort, CAP2020 (2014). Overførsel af midler fra Søjle I til Søjle II er besluttet af Frankrig (3 %), Tyskland (4,5 %), Letland (6,15 %), Holland (20 mio. euro pr. år) England (12 %), Skotland (9,5 %), Wales (15 %) og Danmark (6 %). Irland og Nordirland har besluttet ikke at overføre noget. Overførsel af midler fra Søjle II til Søjle I er besluttet i Kroatien (15 %), Polen (25 %) og Slovakiet (21 %).

Omkring intern konvergens har Danmark, Irland og Italien besluttet at foretage delvis udjævning af betalinger. Danmark og Irland har begge besluttet at benytte den ”Irske model”, men forskellige satser. Hvor Danmark har besluttet, at for betalinger der ligger under 90 % af det nationale gennemsnit, skal en trediedel af denne forskel udjævnes, har Irland valgt den samme udjævningssats for be-

talinger der ligger under 70 % af det nationale gennemsnit. Holland har valgt en udjævning til flat rate i fem skridt og Frankrig har valgt en progressiv konvergensprocedure. I Tyskland er der flat rate indenfor hvert Forbundsland og hensigten er at udjævne forskellene mellem Forbundslandene i tre skridt mellem 2017 og 2019. England har allerede flat rate, Wales implementerer delvis konvergens, hvor hver rettighed i 2019 får mindst 60 % af det nationale gennemsnit. Skotland implementerer overgang til flat rate for hver af de tre valgte regioner fra 2015-2019. Nordirland implementer overgang til flat rate i skridt til 2021.

For Capping vil England bruge minimumsniveauet i den nye CAP, dvs. reducere Basic Payments over 150.000 euro med 5 %. Irland og Nordirland reducerer betalinger over 150.000 euro med 100 %, dvs. den maksimale Basic Payment for en bedrift er 150.000 euro. Skotland reducerer betalinger over 150.000 euro med 5 % og sætter en maksimalgrænse for Basic Payments på 500.000 euro. Wales implementerer en progressiv reduktion af betalinger over 150.000 euro.

Disse eksempler på implementeringsbeslutninger illustrerer spændvidden i forskellene i implementeringen mellem medlemslande. Der er som vist ovenfor en hel del andre implementeringsbeslutninger, der kan øge forskellene, men hvor det ikke endnu er muligt at give et billede af de valgte nationale politikker. Specifikt kan beslutningerne omkring grønning have betydelige konsekvenser i nogle medlemsstater. Endnu mere uklart er, hvordan landdistriktsprogrammet (Søjle II) bliver udmøntet, da der her er mulighed for endnu mere forskellige implementeringer end under Søjle I.

Konsekvenser for danske landmænd af de foretagne implementeringsbeslutninger illustreres i det følgende. Hansen & Andersen (2013) anslår, at det danske loft for støtten under Søjle I bliver nedsat fra 964 mio. euro i kalenderåret 2012 (budgettet for 2013) til 880 mio. euro i 2019 (budgettet for 2020), regnet i løbende priser. Det svarer til en reduktion på 8,71 %. Baggrunden for reduktionen er dels den ovenfor omtalte nedsættelse af EU's samlede landbrugsbudget, dels en delvis udjævning mellem medlemslandene af den afkoblede direkte betaling udtrykt i euro pr. hektar.

Reformen indeholder som nævnt en mulighed for at overføre op til 15 pct. af midlerne mellem Søjle I og Søjle II. Det er i Danmark besluttet at overføre 6 % af budgettet for søjle I til søjle II. Herudover er der forslag om delvis udjævning af enkeltbetalingen. Den såkaldte irske model, som Danmark forventes at ville anvende, medfører følgende ændringer:

- For rettigheder, hvor enkeltbetalingen i 2014 ville ligge under 90 % af det nationale gennemsnit, skal betalingen forøges. Dette skal ske senest i 2019 med en tredjedel af forskellen mellem 90 % af det nationale gennemsnit i 2019 og betalingen fra rettigheden i 2014.
- For rettigheder, hvor enkeltbetalingen i 2014 ville ligge over det nationale gennemsnit i 2019, skal betalingen omvendt nedsættes med henblik på at finansiere ovennævnte forøgelse.
- For de resterende rettigheder, dvs. rettigheder med en enkeltbetaling i 2014 mellem 90 % og 100 % af gennemsnittet i 2019, skal betalingen forblive upåvirket af den delvise udjævning.

Hansen & Andersen (2013) har udregnet konsekvenser af nedgangen i de direkte betalinger som følge af de nye regler. I tabel 3.3 er angivet nedgang i betalingerne baseret på 2012 tal på sektorer under forskellige antagelser om overflytning af midler fra søjle I til søjle II.

Tabel 3.3. Enkeltbetalingen fra egne (ikke-forpagtede) rettigheder i 2012 samt nedgangen heri som følge af mulige ændringer i den afkoblede enkeltbetaling

	Enkeltbetaling efter fradrag fra egne rettigheder i 2012	Nedgang i enkeltbetalingen fra egne rettigheder efter fuld indfasning (i 2019) i forhold til samme efter fradrag i 2012 (foranstående kolonne)			
		Uden over- flytning fra Søjle I	5 %	10 %	15 %
1.000 kr. pr. bedrift					
Heltidsplantebrug	385	30	48	65	83
Heltidskvægbrug	409	45	63	81	99
Heltidssvinebrug	293	18	32	46	60
Andre heltidslandbrug	144	12	19	25	32
Heltidsgartnerier	65	6	9	12	15
Alle heltidsjordbrug	316	28	42	57	71
Deltidsjordbrug	74	8	11	14	18
Alle jordbrug	166	16	23	31	38
Kr. pr. rettighed					
Heltidsplantebrug	2.600	201	321	441	561
Heltidskvægbrug	4.282	467	657	848	1.039
Heltidssvinebrug	2.206	139	242	346	449
Andre heltidslandbrug	2.483	206	320	434	548
Heltidsgartneri	2.462	213	326	438	550
Alle heltidsjordbrug	2.981	264	400	535	671
Deltidsjordbrug	2.592	276	392	508	624
Alle jordbrug	2.864	267	397	527	657
1.000 kr. pr. bedrift					

Kilde: Hansen og Andersen 2013.

For alle heltidsjordbrug er nedgangen i enkeltbetalingen fra egne rettigheder opgjort til 28.000 kr. pr. bedrift eller 264 kr. pr. rettighed og for alle deltidsjordbrug til 8.000 kr. pr. bedrift eller 276 kr. pr. rettighed, forudsat der ikke gøres brug af muligheden for overflytning af midler fra Søjle I til Søjle II. Den lidt større nedgang i enkeltbetalingen pr. rettighed for deltidsjordbrugene end for heltidsjordbrugene skyldes, at den gældende ordning begunstiger deltidsbrugene i forhold til heltidsbrugene med et mindre gennemsnitligt fradrag pr. rettighed ("modulation", dvs. reduktion i søjle I midler grundet overførsel til søjle II). De første 5.000 euro er friholdt for fradrag, og dette fradrag falder bort med den nye ordning. På den anden side vinder deltidsbrugene lidt på bekostning af heltidsbrugene som følge af den interne (danske) udjævning, idet deltidsbrugene generelt har mindre tillægsstøtte (tillægsstøtte gives primært grundet bortfaldne historiske dyrepræmier) end heltidsbrugene. Sidstnævnte forhold er dog kun delvis i stand til at opveje effekten af fradragets (modulations) bortfald.

For heltidskvægbrugene er nedgangen 45.000 kr. pr. bedrift eller 467 kr. pr. rettighed, for heltidsplantebrugene 30.000 kr. pr. bedrift eller 201 kr. pr. rettighed og for heltidssvinebrugene 18.000 kr. pr. bedrift eller 139 kr. pr. rettighed. Den større nedgang for heltidskvægbrugene end for andre heltidslandbrug skyldes, at heltidskvægbrug generelt modtager større enkeltbetalinger under den gældende ordning (da de gamle dyrepræmier blev indregnet i enkeltbetalingerne) og derfor rammes

hårdere. Til trods herfor vil heltidskvægbrugene fortsat have en væsentlig højere enkeltbetaling pr. rettighed i 2019 end de øvrige heltidslandbrug.

Vedrørende den delvise danske udjævning af enkeltbetaling kan i øvrigt nævnes, at den samlet set flytter ca. 86 mio. kr. fra rettigheder (egne og forpagtede) med høj årlig udbetaling til rettigheder med lav værdi. Det nationale gennemsnit pr. rettighed i 2019 er opgjort til 2.452 kr., mens enkeltbetalingen, eksklusive tillægsstøtte, men før udjævning er opgjort til 2.008 kr. pr. rettighed i 2014. Den delvise udjævning indebærer derfor isoleret set et løft i enkeltbetalingen fra rettigheder uden tillægsstøtte på 66 kr. pr. rettighed, jf. omstående omtale af den irske model. Konklusionen er, at den irske model kun indebærer en beskedent udjævning af enkeltbetaling mellem danske jordbrug udtrykt i kr. pr. rettighed.

Ovennævnte løft i enkeltbetalingen fra rettigheder uden tillægsstøtte er dog ikke i stand til at opveje den nedgang i enkeltbetalingen fra disse rettigheder, der er et resultat af nedsættelsen af det danske loft for støtten under Søjle I med 8,71 pct. Dette gælder selv uden overflytning af midler fra Søjle I til Søjle II Basisstøtten for 2019 er således opgjort til 1.971 kr. pr. rettighed efter indfasning af udjævning, hvor den før udgjorde omkring 2.053 kr.

3.5 Konklusion

Den nye landbrugsaftale i EU er blevet udformet med mange muligheder for fleksibilitet og undtagelser. Dette gør det vanskeligt på nuværende tidspunkt at give en samlet vurdering af konsekvenserne for EU, da meget afhænger af den konkrete implementering i de enkelte medlemslande. En konsekvens er dog, at landbrugspolitikken i EU bevæger sig i retning af re-nationalisering, væk fra en fælles politik på tværs af alle lande. Dette er formodentlig et resultat af EU's udvidelser, der har ført til en kraftig stigning i antallet af medlemslande. Hvert land har sine egne forhold og betingelser, der må tages hensyn til, hvis der skal opnås enighed. Derfor kommer aftalen til at indeholde allehånde undtagelser og valgmuligheder.

De forrige reformer af landbrugspolitikken har ført til en afkobling af støtten fra landmandens produktionsadfærd, hvilket fra et økonomisk synspunkt giver en mere effektiv produktion. Landbrugspolitikken er også i høj grad bragt i overensstemmelse med internationale regler fra især WTO om ikke at forvride verdensmarkedet til ugunst for andre landes landmænd. Som konsekvens heraf er landbrugspolitikken blevet nedprioriteret mht. de gamle mål vedrørende selvforsyning og indtægter for landbohusholdninger. I den nye landbrugsaftale er der indført en højere grad af fokusering på landbrugets produktion af offentlige goder og eksternaliteter. Grønningselementet kan ses som et selvstændigt mål med henblik på sikring af et godt miljø, klimavenlige praksisser og andre samfundsmæssige hensyn. Dette går også fortsat igen i søjle II-politikken. EU's landbrugspolitik har hermed i øget omfang fået et rationale, der går ud over hensyn til landmændenes indtægt. Men landbrugsstøtten er kapitaliseret i jordværdierne, hvorfor den ikke uden videre kan afskaffes uden dramatiske konsekvenser for Europas landmænd.

I den nye CAP argumenteres der for en fremtidig legitimering af de direkte betalinger baseret på produktion af offentlige goder, f.eks. fødevarer sikkerhed, landskabsbeskyttelse, sårbare områder og landdistrikter, miljø, biodiversitet, klimaforandringer, bæredygtig energi, dyrevelfærd etc. I princippet er dette i overensstemmelse med økonomisk teori om støtte til produktion af ikke-markedsomsatte goder.

Landbruget er uden tvivl en stor producent af offentlige goder. I modsætning til den ”normale” industrielle produktion foregår en stor del af landbrugets produktion under åben himmel. Dette betyder naturligvis, at landbrugsproduktionen er mindre isoleret fra omgivelserne og i høj grad er flettet sammen med naturen og samfundet. Desuden er den dyrkbare jord spredt ud over landskabet i modsætning til andre produktioner, som kan koncentrerer i en kompakt fabrik i et industrikvarter.

I princippet giver det derfor god mening at basere den fælles landbrugspolitik på produktionen af positive eksternaliteter og offentlige goder. Men en række betingelser er centrale, hvis en CAP baseret på produktion af offentlige goder skal være operationel og økonomisk rationel (Kyed et al., 2008).

For det første er en klar definition af offentlige goder fundamental for designet af en målrettet og effektiv politik. Dette er ikke trivielt, idet det på ingen måde er sikkert, at borgerne på tværs af EU's medlemslande deler præferencer for de samme typer af offentlige goder. Interaktionen mellem landbrugsproduktion og fremskaffelsen af offentlige goder kan i høj grad være specifik for det enkelte område og ikke være velegnet til en generel fælleseuropæisk støtteordning.

Det er også nødvendigt med en mere udpræget målretning af virkemidler. Der skal være incitamenter til at producere de relevante offentlige goder. Det er ikke tilstrækkeligt med en eller anden form for traditionel krydsoverensstemmelse eller en upræcis grønning, som hidtil foreslået. For nogle offentlige goder vil støtte desuden være unødvendig. Hvis f.eks. forsyningssikkerhed betragtes som et offentlig gode, så vil det selv uden støtte være svært at forestille sig en situation, hvor danskerne vil mangle tilstrækkeligt udbud af fødevarer. Forsyningssikkerhed er således et frit gode i Danmark og offentlige støttemidler vil alene resultere i et dødvægtstab.

Hvis EU's fremtidige landbrugsstøtte skal baseres på produktion af offentlige goder, må støttens størrelse opgøres på ny ud fra værdien af de offentlige goder, som produceres. Der er ingen grund til at tro, at den nuværende mængde af støtte skulle forblive uændret. For at kunne opgøre den nødvendige mængde af støtte, bliver der behov for en analyse af efterspørgslen efter forskellige offentlige goder og borgerens betalingsvillighed for disse. Det vil i lyset heraf være svært at argumentere for anvendelsen af et øvre loft på mængden af modtaget støtte. Støtteloft kunne være et værktøj i en politik baseret på en målsætning om landbrugsindkomsten og dennes fordeling på store og små brug, men disse overvejelser er knyttet til det gamle landbrugspolitiske paradigme.

Referencer

- Agra-Europe 04122014: "Hogan rules out CAP 'greening' delay to 2016", Agra-Europe.
- Allen, M., E. Downing, T. Edwards, N. Seaton og M. Semple 2014: "CAP Reform 2014-20: EU Agreement and Implementation in the UK and Ireland No.2", Research Paper, National Assembly for Wales.
- EC 1994: EC Agricultural Policy for the 21st century, European Economy nr. 4, Bruxelles
- EU 2010: The CAP toward 2020, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social committee and the Committee of the Regions, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0672:FIN:en:PDF>.
- EU 2011: Legal proposals for the CAP after 2013, Proposals for regulations of the European Parliament and of the Council, http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/index_en.htm.
- Europa-Kommissionen 2013: Conclusions (Multiannual Financial Framework), Cover Note, European Council.
- Europa-Kommissionen 2013a: REGULATION (EU) No 1307/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1307&from=en>.
- Europa-Kommissionen 2013b: REGULATION (EU) No 1305/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 17 december 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1305&from=en>.
- Europa-Kommissionen 2013c: Overview of CAP Reform 2014-2020, *Agricultural Policy Perspectives Brief*, no. 5/December 2013.
- Finansministeriet 2013: Indgåelse af MFF aftalen 2014-2020, Notat til Medlemmerne af Folketingets Europaudvalg,
- FOI (2011): (2011). Landbrugets økonomi 2011: Danish Agricultural Economy 2011. Hansen, H. O., & Zobbe, H. (red.) København: Fødevareøkonomisk Institut, Københavns Universitet. (Landbrugets økonomi, Vol. 2011).
- Hansen, J. & J.M. Andersen 2013: Konsekvenser for danske jordbrugsbedrifter af mulige ændringer i den afkoblede enkeltbetaling, Nr. 030-0018/13-5480, 20 s., aug 23, 2013. (IFRO Udredning; Nr. 2014/9).

- Jensen, H.G. & H. Zobbe 2005: Domestic Support and the Doha Development Agenda: An Exercise in Political Economy. FOI /Working Paper no. 2005.
- Jensen, M.S., K.M. Lind & H. Zobbe 2009: Enlargement of the European Union and agricultural policy reform. *Journal of European Integration*. 2009; 31(3):329-348.
- Kyed, K., N.Kærgård, H.Zobbe & M.S.Østergaard 2008: Land use, multifunctionality and the common agricultural policy, *Food Economics*. Vol. 5.2: 106-113.
- Matthews, A. 2013: The CAP budget in the MFF agreement, <http://capreform.eu/the-cap-budget-in-the-mff-agreement/>.